

ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN JULKAISUJA

ISBN 978-951-53-3690-3
ISSN 1458-9702

ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN TYÖRYHMÄRAPORTTEJA XII

XII

ROVANIEMEN
HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN

LAATU
HANKKEEN

TYÖRYHMÄRAPORTTEJA
XII

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN LAATUHANKKEEN
TYÖRYHMÄRAPORTTEJA XII**

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke

Toimituskunta:

Jyrki Kiviniemi, Ahti Kontturi, Tanja Pohjola, Kaisa Teivaanmäki,
Anne Moilanen, Heikki Juntunen, Minna Kemppainen, Anne Kurtti,
Maarit Tukiainen ja Minna Leikas

Toimittaja:

Minna Leikas

Ulkoasu ja taitto:

Greystone Oy

ISBN 978-951-53-3690-3 (nid.)

ISBN 978-951-53-3691-0 (pdf)

ISSN 1458-9702

Meedia Zone Oü 2017

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	8	10. ISTUNNON JÄRJESTÄMINEN	19
I OIKEUDENKÄYNTI EDUNVALVONTA-ASIOISSA		a) Suullinen käsittely	19
Työprosessien yhtenäistäminen ja kehittäminen	11	b) Istuntopaikka	20
1. TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ	13	c) Kutsut	20
2. EDUNVALVONNAN PÄÄPERIAATTEET	13	d) Istunnon kulku	20
a) Ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen	13	e) Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus	21
b) Päämiehen etujen ja hyvinvoinnin ensisijaisuus	13	f) Kuultavien palkkiot ja oikeudenkäyntikulut	21
c) Välttämättömyyden periaate	13		
d) Suhteellisuusperiaate	14	11. EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMISTILANTEET	22
3. EDUNVALVONNAN LAJIT	14	a) Vanhuus/sairaus	22
a) Edunvalvontavaltuus	14	b) Poissaolotapaukset	22
b) Päämiestä tukeva edunvalvoja	14	c) Sijaisen määrääminen	22
c) Toimintakelpoisuuden rajoittaminen	14	d) Edunvalvoja vajaavaltaiselle	22
4. EDUNVALVONNAN TARPEEN SELVITTÄMINEN HOLHOUSVIRANOMAISESSA	15	e) Edunvalvojan määrääminen alaikäiselle esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten	23
5. HAKEMUKSEN LAATIMINEN	15	f) Prosessiedunvalvojan määrääminen	23
6. HAKEMUKSEN TARKASTAMINEN	16	12. EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMISEN EDELLYTYKSET	24
7. HAKEMUKSEN KÄSITTELY	16	a) Tarve ja välttämättömyys	24
8. KUULEMINEN TUOMIOISTUIMESSA	17	b) Kykenemättömyys valvoa etuaan tai huolehtia asioistaan	24
a) Kuuleminen ja sen merkitys	17	c) Suostuu, ei vastusta tai vastustamiselle ei riittävää aihetta	24
b) Ketä kuullaan	17	13. SELVITYKSET	25
c) Kuulemisen toteuttaminen	18	14. EDUNVALVOJAN SUOSTUMUS	26
9. TIEDOKSIANNOT	18	15. EDUNVALVOJAN HENKILÖ	26
		16. RATKAISUN ANTAMINEN	27
		a) Ilmoitus ratkaisun antamisesta	27
		b) Ratkaisu/ilmoitus holhousrekisteriin tehtävästä merkinnästä	28

II OMAISUUS- JA PAHOINPITELY- RIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ

31

1. JOHDANTO

33

2. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ VARKAUSRIKOKSISSA

36

2.1. Aikaisemmat raportit ja muut selvitykset 36

2.2. Aineistotutkimus käräjäoikeuksien tuomioista 39

2.3. Työryhmän kannanotot 40

3. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ KAVALLUSRIKOKSISSA

43

3.1. Aikaisemmat raportit ja muut selvitykset 43

3.2. Aineistotutkimus käräjäoikeuksien tuomioista 44

3.3. Työryhmän kannanotot 46

4. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ MOOTTORI- KULKUNEUVON KÄYTTÖVARKAUKSIA KOSKEVISSA RIKOKSISSA

48

4.1. Aikaisemmat raportit ja muut selvitykset 48

4.2. Aineistotutkimus käräjäoikeuksien tuomioista 50

4.3. Työryhmän kannanotot 51

5. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ PETOSRIKOKSISSA

52

5.1. Aikaisemmat raportit ja muut selvitykset 52

5.2. Aineistotutkimus käräjäoikeuksien tuomioista 53

5.3. Työryhmän kannanotot 54

6. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ PAHOINPITELYRIKOKSISSA

59

6.1. Aikaisemmat raportit ja muut selvitykset 59

6.2. Aineistotutkimus käräjäoikeuksien tuomioista 62

6.3. Työryhmän kannanotot 64

III YHTEISEN RANGAISTUKSEN MÄÄRÄÄMINEN

69

1. JOHDANTO

71

2. YHTEINEN RANGAISTUS

72

2.1. Lähtökohdat 72

2.2. Mittaaminen 75

3. AIKAISEMMIN TUOMITUN VANKEUS- RANGAISTUKSEN HUOMIOON OTTAMINEN

77

3.1. Konkurenssin historia 77

3.2. Konkurenssin edellytykset 78

3.3. Konkurenssin vaikutukset 80

3.4. Havainnollistavia konkurenssikaavioita ja
perustelumalleja 86

3.4.1. Tavanomaiset konkurenssitilanteet 86

3.4.2. Esimerkit konkurenssin katkeamisesta
ja välituomiosta 89

3.4.3. Syytekohtien jakautuminen eri
konkurrensseihin ja jatkuva rikos 91

4. MENETTELYTAPASUOSITUKSET

94

4.1. Valmistautuminen 94

4.2. Seuraamuskeskustelu 96

4.3. Ratkaisu 96

IV KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT SIVIILIASIOISSA

101

1. TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ

103

2. SÄÄNNÖKSET JA OHJEISTUS

103

3. PERUSAJATUKSIA KANSAINVÄLISISTÄ TIEDOKSIANNOISTA

105

4. POHJOISMAAT

106

5. EU-VALTIOT

107

6. HAAG 1965 -VALTIOT

112

7. EI SOPIMUSTA, DIPLOMAATTITIE

114

LUKIJALLE

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke aloitettiin vuonna 1999. Laatuhankkeen tavoitteena on parantaa ja kehittää tuomioistuinten työtä niin, että oikeudenkäynti täyttää oikeudenmukaisuuden kriteerit, ratkaisut ovat perusteltuja ja oikeudenmukaisia sekä tuomioistuinten palvelut ovat kustannustensa puolesta ihmisten saatavissa.

Keskeinen osa laatuhanketta on laatutyöryhmätyöskentely, jossa hovioikeuspiirin tuomarit sekä sidosryhmien edustajat työstävät lainkäytön laadun kehittämisteemoja. Työryhmät laativat raportit, jotka esitellään ja hyväksytään vuosittain pidettävillä laatupäivillä.

Työryhmätyöskentelyssä on vuosina 2010–2015 käyty läpi eri asiaryhmien työprosesseja. Aiheista on työstetty ja julkaistu käsittelijän oppaat rikos-, riita-, lapsi-, pakkokeino- ja velkajärjestelyasioissa.

Vuonna 2016 laatuhankkeessa on ollut neljä laatutyöryhmää, joiden aiheina ovat olleet työprosessien yhtenäistäminen ja kehittäminen edunvalvonta-asioissa, omaisuus- ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntö, yhteisen rangaistuksen määrittäminen sekä sähköisten välineiden käyttö tuomioistuimissa.

Työryhmien raportit on esitelty Rovaniemen hovioikeuspiirin lainkäytön laatupäivillä 24.–25.11.2016. Rangaistuskäytäntöä ja yhteisen rangaistuksen määrittämisestä koskevia raportteja on työstetty niistä laatupäivien jälkeen käräjäoikeuksissa ja hovioikeudessa käydyn tarkastelun pohjalta.

Sähköisten välineiden käyttöä tuomioistuimissa käsitelleen työryhmän raportti on oikeudenkäynnin digitalisointiin tähtäävän valtakunnallisen muutosjohtamishankkeen tärkein koulutusaineisto eli sähköisen oikeudenkäynnin manuaali. Työryhmän työ on palkittu osaltaan Valtiokonttorin AIPA-hankkeelle myöntämällä Uuden työn Kaiku 2017 -palkinnolla. Sama laatutyöryhmä on lisäksi laatinut laatupäivillä esitellyn videon sähköisestä oikeudenkäynnistä.

Lisäksi vuonna 2016 on ollut ad hoc -työryhmä kansainvälisistä tiedoksiannoista siviiliasioissa.

Kiitoksia työryhmien puheenjohtajille ja sihteereille sekä kaikille muille työryhmien jäsenille laadukkaasta työstänne lainkäytön laadun edistämiseksi.

Tähän kirjaan on koottu vuoden 2016 työryhmien raportit lukuun ottamatta raporttia sähköisten välineiden käytöstä tuomioistuimissa. Tämän työryhmän raportti löytyy sähköisen oikeudenkäynnin manuaalina verkkosivuilta www.oikeus.fi. Työryhmän laatima video kohti sähköistä oikeudenkäyntiä on Rovaniemen hovioikeuden verkkosivuilla otsikolla Laatuhankkeet – Quality Project / Sähköinen oikeudenkäynti.

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankkeen julkaisuja voi tilata Oulun käräjäoikeudesta (oulu.ko@oikeus.fi). Laatuhankkeen työryhmäraportit löytyvät myös Rovaniemen hovioikeuden verkkosivuilta www.oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/fi otsikon Laatuhankkeet – Quality Project alta.

Jyrki Kiviniemi
laamanni, laatuhankkeen
kehittämistyöryhmän puheenjohtaja

Minna Leikas
käräjätuomari,
laatukoordinaattori

I OIKEUDENKÄYNTI EDUNVALVONTA-ASIOISSA

Työprosessien yhtenäistäminen ja kehittäminen

Laatutyöryhmä I/2016

Työryhmän jäsenet

Käräjätuomari Ahti Kontturi, Oulun käräjäoikeus, puheenjohtaja
 Hovioikeudenneuvos Maarit Tukiainen, Rovaniemen hovioikeus, sihteeri
 Käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus, sihteeri
 Käräjätuomari Jukka Jama, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjätuomari Kirsi Erkkilä, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Reetta Löija, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Teija Simula-Moberg, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Anneli Jaakola, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Kauko Kemppainen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Pekka Louhelainen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Heikki Sneck, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Käräjätuomari Katja Tainio, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Hovioikeudenneuvos Esko Arponen, Rovaniemen hovioikeus
 Viskaali Silja Rissanen, Rovaniemen hovioikeus
 Käräjänotaari Pekka Nissilä, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjänotaari Anni-Kristiina Juuso, Lapin käräjäoikeus
 Käräjänotaari Henna Marjaniemi, Lapin käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Pirkko Volander, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Birgitta Keskimaunu, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Virpi Kristo, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Hannele Lindqvist, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Ulla Kaltiokumpu, Lapin käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Meeri Kukkonen, Lapin käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Anitta Kemi, Oulun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Irmeli Meriläinen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Pirkko Kiema, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Leea Korhonen, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Haastemies Tarja Niemelä, Lapin käräjäoikeus
 Asianajaja Marja-Riitta Immonen, Oulu
 Asianajaja Tuula Mäkinen, Kemi-Tornio
 Lupalakimies, oikeustieteen maisteri Jani Vuoti, Oulu
 Asianajosihteeri Jaana Pitkäaho, Oulu
 Julkinen oikeusavustaja Kirsti Juopperi, Oulun oikeusaputoimisto
 Johtava yleinen edunvalvoja Minna Sipola, Oulun oikeusaputoimisto
 Yleinen edunvalvoja Terttu Herukka, Kainuun oikeusaputoimisto
 Yleinen edunvalvoja Katja Savikuja, Kemi-Tornion oikeusaputoimisto
 Yleinen edunvalvoja Antti Aarveaara, Rovaniemen oikeusaputoimisto
 Ylitarkastaja Anu-Erika Mäntylä, Lapin maistraatti
 Henkikirjoittaja Pirjo Lahti, Pohjois-Suomen maistraatti

1. TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ

Edunvalvonta-asioden laatutyöryhmän tehtävänä oli käydä läpi edunvalvonta-asioihin liittyviä työprosessivaiheita sekä kirjata niihin liittyviä suosituksia ja hyviä käytänteitä raportiksi. Tavoitteena oli laatia käsikirjallinen esitys edunvalvonta-asioden käsittelystä käräjäoikeudessa asian vireilletulosta ratkaisun antamiseen. Tavoitteena on helpottaa edunvalvonta-asioden käsittelijöiden perehtymistä asian käsittelyn edellyttämiin työvaiheisiin. Raportissa on pyritty ottamaan huomioon myös 1.10.2016 voimaan tulleen oikeusavun ja edunvalvonnan rakennemuutoksen aiheuttamat vaikutukset edunvalvonta-asioden käsittelyyn.

Työryhmä on kokoontunut 22.4.2016 ja 27.5.2016. Työryhmän työhön ovat osallistuneet kunkin käräjäoikeuden edunvalvonta-asioita käsittelevien tuomareiden, käräjänotaareiden ja käräjäsihteereiden lisäksi myös asianajajia ja julkisia oikeusavustajia sekä oikeusaputoimistoissa ja maistraateissa edunvalvonnan tehtävissä työskenteleviä yleisiä edunvalvojia ja tarkastajia. Työryhmän teemoja on käsitelty myös Pohjois-Suomen holhouspäivillä 7.–8.4.2016 Rovaniemellä.

2. EDUNVALVONNAN PÄÄPERIAATTEET

- a) Ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittaminen
 - oikeus yksityiselämään
 - perhe-elämän suoja
 - omaisuuden suoja
 - syrjinnän kieltö
- b) Päämiehen etujen ja hyvinvoinnin ensisijaisuus
 - korostaa päämiehen omien tarpeiden suojaamista ja toivomusten huomioon ottamista
- c) Välttämättömyyden periaate
 - edunvalvonnan toissijaisuus

- d) Suhteellisuusperiaate
- valittava kuhunkin tilanteeseen sopivin ja lievin riittävä keino

3. EDUNVALVONNAN LAJIT

- a) Edunvalvontavaltuus
- ensisijainen vaihtoehto edunvalvonnalle
 - aikaprioriteettisääntö
 - edunvalvojan määrääminen estyy, jos päämiehellä on asianmukainen edunvalvontavaltuus
 - edunvalvoja voidaan määrätä valtuutetun sijaiseksi, ellei varavaltuutettua ole
 - edunvalvontavaltuus lakkaa, jos päämiehelle määrätään edunvalvoja
- b) Päämiestä tukeva edunvalvoja
- yleinen kaikkia taloudellisia asioita koskeva tai
 - vain tiettyjä taloudellisia tai henkilöön liittyviä asioita koskeva erityinen edunvalvoja
 - ei rajoita päämiehen toimintakelpoisuutta
 - supistaa merkittävästi itsemääräämisoikeutta
 - päämies joutuu hyväksymään edunvalvojan päättämät oikeustoimet
 - päämies menettää oikeutensa vallita etujensa suojaamiseksi tarpeellista omaisuutta
 - edunvalvojalla yksinoikeus määrätä päämiehen saatavista, erityisesti pankkitileistä
- c) Toimintakelpoisuuden rajoittaminen
- velvoittaminen yhteistoimintaan edunvalvojan kanssa
 - päämiehen sivuuttava edunvalvoja
 - vajaavaltaiseksi julistaminen

4. EDUNVALVONNAN TARPEEN SELVITTÄMINEN HOLHOUSVIRANOMAISESSA

- suuri osa edunvalvonta-asioista tulee vireille maistraatin hakemuksesta sille tehdyn ilmoituksen perusteella
- ilmoituksen saatuaan maistraatti selvittää, onko edunvalvojan määräämiselle riittävää aihetta
 - varaa asianosaiselle tilaisuuden tulla kuulluksi joko kirjallisesti tai suullisesti
 - hankkii lääkärinlausunnon sekä muut asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset
 - puolisoa kuullaan kirjallisesti
 - kaikissa tapauksissa kuuleminen tai lääkärinlausunnon hankkiminen ei tosiasiassa onnistu
- maistraatin suorittamat selvitykset ja asian valmistelu hyödyttävät asian käsittelemistä tuomioistuimessa, mutta se ei kuitenkaan vapauta tuomioistuinta noudattamasta sille säädettyä menettelyä edunvalvonta-asiaa ratkaistaessa

5. HAKEMUKSEN LAATIMINEN

- hakemuksesta tulisi ilmetä erityisesti
 - tehtävä, johon edunvalvojaa haetaan (taloudelliset asiat, henkilöä koskevat asiat)
 - onko tehtävä voimassa toistaiseksi vai määräajan
 - suostumus edunvalvojan tehtävään, jos sellainen vaaditaan
 - selvitys edunvalvojaksi ehdotetun sopivuudesta, jos sellainen vaaditaan
 - > esimerkiksi selvitys siitä, että edunvalvojaksi ehdotetun henkilön taloudellinen tilanne on kunnossa, hänen ammattinsa, onko hän hoitanut edunvalvottavan asioita jo aiemmin, mahdollinen esteellisyys
 - selvitys kuulemisesta
 - > ketä on kuultu ja miten kuuleminen on suoritettu tai miksi kuulemista ei ole voitu suorittaa
 - kuultavien yhteystiedot

6. HAKEMUKSEN TARKASTAMINEN

- mahdollinen täydennyttäminen ja väliaikaismääräykset viipymättä
 - käräjänotaari keskustelelee väliaikaismääräyksistä virkatuomarin kanssa
- vireillepanoon oikeutetut (HolhTL 72 §)
- forum (OK 10:15 ja HolhTL 70 ja 71 §)
 - 1) kotipaikan käräjäoikeus
 - 2) poissaolevalle
 - forum hereditatis
 - forum rei sitae
 - Helsingin käräjäoikeus
 - 3) oikeudenkäyntiä varten käräjäoikeus, jossa asia on tai tulee vireille
- ehdottomat prosessinedellytykset tarkastettava viran puolesta
 - asia on jätettävä tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen

7. HAKEMUKSEN KÄSITTELY

- edunvalvontaa koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisesti
- hakemuslainkäyttöä
 - holhoustoimilain menettelyä koskevat erityissäännökset
 - toissijaisesti oikeudenkäymiskaaren 8 luku
 - täydentää oikeudenkäymiskaaren riita-asioita koskevat säännökset (OK 8:4 ja 13)
- tuomioistuimen kokoonpano
 - käräjänotaari saa ilman eri määräystä ratkaista kansliassa hakemusasioita ja toimia puheenjohtajana hakemusasian istunnossa
 - käräjänotaarille ei tulisi jakaa riitaisia tai vaikeita edunvalvonta-asioita eikä asioita, joissa vaaditaan toimintakelpoisuuden rajoittamista tai vajaavaltaiseksi julistamista

8. KUULEMINEN TUOMIOISTUIMESSA

- a) Kuuleminen ja sen merkitys
 - perusoikeus
 - oltava tosiasiallinen mahdollisuus tulla kuulluksi
 - kontradiktorisuuden toteuttaminen
 - päämiehen mielipiteen selvittäminen
 - oikeus tietää asiasta ja sen käsittelystä
 - oikeus saada tietää ja esittää omat vaatimukset, väitteet ja todisteet tai vain ilmaista mielipiteensä
 - oikeus lausua kaikesta, mikä vaikuttaa tai voi vaikuttaa ratkaisuun (tuomioistuimen ei tule ryhtyä sitä arvioimaan asianosaisen puolesta)
 - selvityksen hankkiminen
- b) Ketä kuullaan
 - päämiestä lähes aina seuraavin poikkeuksin:
 - alle 15-vuotias
 - täysi-ikäinen, jos tiedoksianto olisi toimitettava kuuluttamalla (ks. jäljempänä kohta 9)
 - edunvalvojan määrääminen poissaolevalle tai tulevalle omistajalle
 - selvästi perusteeton hakemus
 - päämiehen tilan vuoksi laillista tiedoksiantoa ei ole voitu toimittaa (prosessiedunvalvojan määrääminen mahdollista)
 - puolison ja muun läheisen kuuleminen
 - avio- ja avopuolisoa on pääsääntöisesti kuultava
 - voidaan jättää kuulematta, jos kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta (ei olisi saatavissa tietoa edunvalvonnan tarpeesta eikä vaikuta toisen etuihin ja oikeuksiin)
 - alaikäisen huoltajaa kuultava
 - sukulaisten ja omaisten kuuleminen
 - täysi-ikäisen sukulaisten ja vanhempien kuuleminen tapauskohtaisesti (KKO 2012:109)
 - kuulemisessa oltava tasavertainen
 - voidaan kiinnittää huomiota holhousviranomaisen suorittamaan kuulemiseen
 - kuultava, jos asian selvittämiseksi tarpeellista tai jos on riittauttanut edunvalvontaa koskevan hakemuksen

- viranomaisten kuuleminen (HolhTL 75 §)
 - käykö mielipide selville asiakirjoista
 - onko tarpeetonta asian selvittämiseksi
- edunvalvojan ja tiedossa olevan edunvalvontavaltuutetun kuuleminen
 - pääsääntöisesti kuultava paitsi, jos kuuleminen olisi toimittava oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla kuulutuksella
- prosessiedunvalvojan kuuleminen
 - ks. määrittämisen edellytyksistä kohta 11.f

c) Kuulemisen toteuttaminen

- asiaan osallista kehoitetaan antamaan yleensä kirjallinen lausuma tai antamaan lausumansa suullisesti istunnossa (OK 8:5)
- muita kuin asianosaisia kuultaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota julkisuussäännöksiin
 - kuulemisen yhteydessä ei tule paljastaa sellaista, johon kuultavalla ei ole tiedonsaantioikeutta
- kuuleminen tapahtuu tuomioistuimessa
 - maistraatissa suoritettu kuuleminen ei yleensä ole riittävä (KKO 2009:68, vrt. KKO 2012:109)
- muualla kuin istunnossa (HolhTL 76 § 2)
 - kuultava ei voi ilman huomattavaa vaikeutta saapua (esimerkiksi fyysinen este, kulkuyhteydet, pelko)
 - muu erityinen syy (haluttomuus)
 - asia voidaan käsitellä myös muilta osin, jos asian selvittämiseksi erityisen tärkeää (OK 17:41 ja 61)

9. TIEDOKSIANNOT

- lausumapyynnön liitteeksi voidaan laittaa saatekirje (ks. liite: Kuuleminen edunvalvonta-asiassa)
- jos päämiestä voidaan oikeudenkäynnissä kuulla
 - lähetetään kirjallinen lausumapyyntö vastaanottotodistuksella tai kehoitus antaa suullinen lausuma istunnossa
- jos päämiestä ei voida kuulla oikeudenkäynnissä tai vastaanottotodistusta ei palauteta
 - haastemiestiedoksianto

- jos haastemies toteaa, että päämies ei ymmärrä tiedoksiannon merkitystä, haastemies laatii estetodistuksen ja ilmoittaa siinä syyn, miksi tiedoksianto ei ole onnistunut
 - haastemies ei voi arvioida henkilön ymmärryskykyä tai terveyttä lääketieteelliseltä kannalta
 - riittävää on, että haastemies toteaa esteperusteeksi esimerkiksi sen, että henkilöön ei saatu tapaamisessa kontaktia hänen tilastaan johtuen
- ellei tiedoksiantoa saada toimitetuksi, asian käsittelijä harkitsee jatkotoimenpiteet
 - määrätään prosessiedunvalvoja, jolle tiedoksianto toimitetaan (HolhTL 73 § 5)
 - sijaistiedoksiannolle ei yleensä ole edellytyksiä
 - RHO 8.9.2010 nro 783, S 10/597 ja RHO 9.10.2012 nro 932, H 12/300
- prosessiedunvalvojan määrittäminen tiedoksiannon vastaanottamista varten ei ole tarpeen yleensä silloin, jos edunvalvojan määrittämisen perusteista ja tehtävään määrättävästä henkilöstä ei ole epäselvyyttä
- ellei päämies saavu istuntoon, on tapauskohtaisesti harkittava voidaanko asia ratkaista vai tuleeko käsittely peruuttaa

10. ISTUNNON JÄRJESTÄMINEN

a) Suullinen käsittely

- riitaisen asian käsittelyä on jatkettava riita-asian käsittelyä koskevassa järjestyksessä (OK 8:4.1/4)
- asia on riitainen, jos asiaan osallinen vastustaa hakemusta sellaisella perusteella, joka ei ole selvästi perusteeton tai oikeudellisesti merkityksetön
 - jos päämies on vastustanut edunvalvontaa maistraatin kuulemistilaisuudessa, mutta ei lausu mitään hakemuksesta kärajaoikeudessa, asia ei ole riitainen (vrt. I-SHO 2011:3)
 - eri asia on, että puutteellinen selvitys edunvalvonnan edellytyksistä voi johtaa siihen, että asiassa tulee järjestää suullinen käsittely päämiehen mielipiteen selvittämiseksi
- jos kysymys edunvalvonnan edellytyksistä on riitainen, asiaa ei voida ratkaista kansliassa

- kynnys suullisen käsittelyn järjestämiselle on matala
 - istunto voidaan toimittaa myös vain jonkin osakysymyksen selvittämiseksi
- b) Istuntopaikka
- päämiehen kuuleminen voidaan järjestää myös muualla kuin käräjäoikeuden varsinaisessa istuntopaikassa (HolhTL 76 § 2)
 - laissa ei ole nimenomaista säännöstä, jonka perusteella istunto voitaisiin pitää muualla kuin käräjäoikeudessa, mutta käytännössä näin on tarpeen vaatiessa tehty
 - käsittelyn järjestämisestä muualla sovittava sen tahon kanssa, jossa päämies on
 - kaikille, joita asia koskee, on varattava tilaisuus olla läsnä
- c) Kutsut
- kutsu päämiehelle voidaan antaa tiedoksi
 - tavallisella kirjeellä prosessiosoitteeseen
 - vastaanottotodistuksella tai haastemiehen toimesta
 - kutsu maistraatille ja yleiselle edunvalvojalle voidaan toimittaa myös sähköpostilla
 - maistraatti ja edunvalvoja on aina kutsuttava erikseen
 - myös päämies (jota voidaan kuulla) ja prosessiedunvalvoja kutsuttava erikseen (THO 28.4.2016 nro 427, S 15/1345)
 - istunnon ajankohdan sopivuutta on syytä etukäteen tiedustella maistraatilta ja edunvalvojalta
- d) Istunnon kulku
- istunnossa on pidettävä selkeästi mielessä, mikä on kunkin asianosaisen rooli istunnossa
 - esimerkiksi maistraatti, lähisukulainen tai edunvalvoja voi olla hakija tai pelkkä kuultava
 - päämies on asiaan osallinen, ellei ole itse hakija
 - asian käsittelyä voi selkeyttää yhteenvedon laatiminen ja sen toimittaminen asiaan osallisille ennen istuntoa
 - hakemusasia ei muutu riita-asiaksi, vaikka se käsitelläänkin riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä (OK 8:4.3)
 - ei esimerkiksi preklusiota
 - ilman avustajaa olevia asiaan osallisia on syytä informoida lyhyesti prosessin kulusta

- e) Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus
- tutkintamenettely
 - hakemussidonnaisuudesta poikkeaminen haetun edunvalvontamuodon sisällä
 - huolehdittava siitä, että asia tulee perusteellisesti selvitettyksi
 - selvityksen täydentäminen ja hankkiminen HolhTL 78 §:n mukaisesti
 - > kuuleminen
 - miten edunvalvontaan esitetyn oikeudet parhaiten turvataan tulevaisuudessa
 - on suositeltavaa, että tuomioistuin viran puolesta arvioi myös muita kuin sille esitettyjä vaihtoehtoja edunvalvonnan järjestämiseksi
 - kiinnitettävä huomiota edunvalvonnan tarpeen arvioituaan kestoon
 - määräaikainen/toistaiseksi voimassa oleva (nuoren velkaantumiseen liittyen ensisijaisesti määräaikainen, esimerkiksi kaksi vuotta)
 - hienotunteisuuden periaate
- f) Kuultavien palkkiot ja oikeudenkäyntikulut
- mikäli kuultavan nimenneelle taholle on myönnetty oikeusapua, maksetaan korvaus valtion varoista
 - suositeltavaa toimittaa kuultaville ja todistajille etukäteen todistajanpalkkiolomake
 - tuomioistuimen määräyksestä istuntoon saapuneille kuultaville ja todistajille tulisi aina turvata oikeus saada korvaus heille aiheutuneista kuluista (esimerkiksi maistraateilla ei ole erillisiä määrärahoja, joista voitaisiin maksaa todistelukustannuksia)
 - mikäli tuomioistuimen määräyksestä henkilökohtaisesti tuomioistuimeen veloitettu olisi vaarassa tosiasiaa jäädä kokonaan vaille korvausta, voidaan tapauskohtaisesti harkita korvauksen suorittamista valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain 1, 3 ja 4 §:n nojalla
 - kuultavaksi kutsutulla yksityisellä edunvalvojalla on oikeus saada päämiehensä varoista korvaus palkkiostaan ja kuluistaan (HolhTL 44 § 2)

- oikeudenkäyntiä varten määrättyllä prosessiedunvalvojalla ja oikeudenkäyntiavustajalla on myös oikeus saada päämiehensä varoista korvaus palkkiostaan ja kuluistaan (HolhTL 82 § 2)
- edunvalvojan, prosessiedunvalvojan ja oikeudenkäyntiavustajan palkkion osalta on kysymys yksityisoikeudellisesta oikeussuhteesta, viime kädessä velkomuskanteesta
 - tuomioistuimien ei ota kantaa korvauksen määrään (I-SHO 17.9.2015 nro 574, S 15/595)
 - palkkio lienee mahdollista vahvistaa toimintakelpoisten osapuolten sopimin tavoin
- kuultavaksi kutsutun yleisen edunvalvojan oikeus palkkioon ja korvaukseen päämiehen varoista kuuluu sille, jonka palveluksessa edunvalvoja on (Laki valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä 18 §)
- esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten määrätty edunvalvoja saa palkkion valtion varoista (ETL 4:8.2)

11. EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMISTILANTEET

- a) Vanhuus/sairaus (HolhTL 8 §)
 - tyyppitilanteita ovat vanhuuden sairaudet, kehitysvammat, ylivelkaantuneet nuoret, päihdeongelmaiset, mielenterveyskuntoutujat
- b) Poissaolotapaukset (HolhTL 10 §)
 - kuolleelta on jäänyt perintö
- c) Sijaisen määrääminen (HolhTL 11 §)
 - edunvalvojan sairaus
 - edunvalvojan esteellisyys, esimerkiksi huoltajan ja alaikäisen lapsen välinen oikeustoimi (kauppa, lahja, perinnönjako)
 - edunvalvojan määrääminen edunvalvontavaltuutetun tehtäviin muista syistä
- d) Edunvalvoja vajaavaltaiselle (HolhTL 7 §)
 - alaikäiset tai vajaavaltaiset, joiden toinen vanhempi on kuollut

- e) Edunvalvojan määrääminen alaikäiselle esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten (ETL 4:8)
 - eturistiriitatilanne, kun vanhempaa (tai tälle läheistä henkilöä) epäillään lapsen kohdistuneesta rikoksesta (ks. Turun HO 16.3.2015 nro 271)
 - kyse on edunvalvojasta, ei sijaisesta
 - määrätään yleensä lakimies, joka edustaa lasta myös rikosprosessissa
 - kuultava myös rikoksesta epäiltyä huoltajaa
 - kustannukset, korvaukset ja palkkiot maksetaan valtion varoista (I-SHO 2016:10 vastaaja ei ole takaisinkorvausvelvollinen)
- f) Prosessiedunvalvojan määrääminen (HolhTL 82 §1)
 - edunvalvojan määräämistä koskevassa asiassa tai tuomioistuinten käsiteltävässä muussa asiassa
 - tuomioistuin voi omasta aloitteestaan määrätä päämiehelle joko oikeudenkäyntiavustajan tai edunvalvojan, jos se katsotaan hänen oikeusturvansa kannalta tarpeelliseksi
 - edustusmuoto valitaan sen perusteella, kykeneekö päämies valvomaan edustajansa toimia
 - mikäli tällainen kyky puuttuu, oikeudenkäyntiavustaja ei riitä turvaamaan päämiehen etua
 - prosessiedunvalvojan tarve on harkittava tapauskohtaisesti
 - harkinnassa tulisi kiinnittää huomiota ainakin seuraaviin seikkoihin
 - onko tiedoksianto voitu toimittaa asianmukaisesti kuultavan tilan tai poissaolon vuoksi
 - ovatko edunvalvonnan edellytykset ja laajuus riidattomat sekä riittävästi selvitetty
 - voidaanko riittävästä kirjallisesta aineistosta tehdä useampikin johtopäätös
 - pystyisikö prosessiedunvalvoja selvittämään päämiehen mielipiteen
 - voiko menettelyn korvata asianmukaisesti kuulemalla päämiehestä oikeudenkäynnissä
 - määrääminen ei yleensä tarpeen, jos edunvalvojan henkilöstä ei ole riittävästi tai määrääminen ei edistä riittaisen kysymyksen selvittämistä (KKO 2004:38)

- tuomioistuinin voi tiedustella oikeusaputoimistosta tai edunvalvonta-asioihin perehtyneeltä oikeudenkäyntiavustajalta suostumusta tehtävän vastaanottamiseen

12. EDUNVALVOJAN MÄÄRÄÄMISEN EDELLYTYKSET

Erityisesti vanhuus- ja sairaustapauksissa tulee kaikkien kolmen seuraavan edellytyksen täyttyä:

- a) Tarve ja välttämättömyys
 - asioita, jotka vaativat hoitoa eivätkä tule muutoin hoidetuksi
 - tarvetta harkittava sen näkökulmasta, jonka etu on valvottavana
 - edunvalvonta vasta viimesijainen keino (HolhTL 8 § 1)
 - käytettävä lievintä tarjolla olevaa, riittävää keinoa esimerkiksi edunvalvontavaltuutusta tai lähiomaista, jonka avun päämies hyväksyy
- b) Kykenemättömyys valvoa etuaan tai huolehtia asioistaan
 - selvitetään yleensä lääkärintodistuksella
 - miten selviytynyt tähän saakka
 - onko läheisten apu riittävä
- c) Suostuu, ei vastusta tai vastustamiselle ei riittävää aiheutta
 - suostumus osoittaa lähinnä edunvalvonnan tarvetta
 - suostumuksen antaminen ei yksin ratkaise edunvalvontaan määräämisen edellytyksiä
 - suostumuksen merkitys on suhteutettava päämiehen ymmärryskykyyn
 - suostumuksen painoarvo on arvioitava muun näytön perusteella
 - > osa näytön kattavuuden ja riittävyyden punnintaa
 - passiivisuus ei ole näyttö hakemuksen hyväksymisen tai hylkäämisen puolesta
 - mikäli päämies ei vastaa hakemukseen, on mahdollisuuksien mukaan varmistauduttava siitä, mikä päämiehen kanta edunvalvontaan on

- todettiin hyväksi menettely, jossa haastemies välittää tuomioistuimelle tiedoksiannon yhteydessä päämiehen ilmaisevan mielipiteen asiasta
- vastustus merkitsee sitä, että päämies (tai joku muu) riitauttaa hakemuksen
 - selvitysvelvollisuus korostuu
 - asia käsiteltävä riita-asian käsittelyjärjestyksessä (OK 8:4.1/4)
 - järjestettävä suullinen istutokäsittely
 - tiivis kirjallinen yhteenvedo vaatimuksista ja perusteista (käytettävänä päätöksen pohjaksi)
 - poissaolokäsittelyn edellytykset harkittava tarkkaan
- vastustuksesta huolimatta voidaan määrätä, jos vastustamiselle ei ole riittävää aiheutta ottaen huomioon päämiehen tila ja edunvalvonnan tarve
- arvioinnissa voidaan ottaa huomioon
 - päämiehen ymmärryskyky
 - vastustamisen aste ja syy
 - puuttuva kyky valvoa asioidensa hoitoa ei ratkaise edunvalvonnan tarvetta
 - intressipunninta
 - säännösten ohella tulkinta-apuna periaatteet: ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, päämiehen etujen ja hyvinvoinnin ensisijaisuus, välttämättömyyden periaate, suhteellisuusperiaate
 - oikeuskäytännöstä erityisesti KKO 2009:7 ja THO 6.7.2015 nro 670, S 14/2320

13. SELVITYKSET

- mistä oikeudellisesta edellytyksestä on riitaa
- lääkärinlausunto on keskeinen todistuskeino
 - lomake maist37, sosiaali- ja terveysministeriön määräys (1999:51)
 - www.terveysportti.fi
- lääkärinlausunnon sisältövaatimukset:
 - a) Esitiedot ja tutkimushavainnot
 - terveydentilaa koskevat esitiedot, erityisesti älyllisiin toimintoihin vaikuttavat sairaudet

- lääkärin omat havainnot ja tutkimustulokset terveydentilasta ja henkisestä suoriutumiskyvystä
- b) Johtopäätökset
- kyky huolehtia itsestään tai varallisuudesta
- voiko päämies omalla toiminnalla aiheuttaa itselleen vahinkoa
- minkä laatusissa asioissa tarvitsee edunvalvojaa, toistaiseksi vai määräajaksi
- kyky antaa suostumuksensa ja ymmärtää edunvalvojan määräämistä koskevan asian merkitys
- kyky ilmaista mielipiteensä
 - > lääkärin arvio siitä, että henkilöä ”ei voida kuulla oikeudessa”, ei ole ratkaiseva
 - > lääkäri voi tarkoittaa tällä eri asiaan kuin tuomioistuin, minkä vuoksi lausuman painoarvo tulee ratkaista lääkärin todistuksen koko sisällön perusteella
- miten kuuleminen tulisi toteuttaa
- lääkärinlausunnon antohetki
 - vanhempaakin lääkärinlausuntoa voidaan käyttää, mikäli päämiehen tila on vakiintunut
 - > syytä tuoda esiin jo hakemuksessa
- uuden lausunnon hankkiminen (HolhTL 90 § 1)
- lausunnon antanut lääkäriä voidaan tarvittaessa kuulla istunnossa

14. EDUNVALVOJAN SUOSTUMUS

- yksityiseltä edunvalvojalta tulee olla suostumus tehtävään
- yleiseltä edunvalvojalta suostumusta ei tarvita
- ostopalvelun tuottajaa on kuultava sopivalla tavalla

15. EDUNVALVOJAN HENKILÖ (HOLHTL 5 §)

- lähtökohtaisesti se, johon päämies luottaa ja jota hän pyytää edunvalvojakseen
- muiden kuin päämiehen luottamuksen nauttiminen ei ole ratkaisevaa (KKO 2004:44)

- yksityinen vai yleinen?
 - lähtökohtaisesti yksityishenkilö on ensisijainen yleiseen edunvalvojaan verrattuna
 - oikeuskäytännöstä erityisesti HHO 22.12.2015 nro 1849, S 15/892 ja THO 6.4.2016 nro 349, S 15/2140
- yleisen edunvalvojan määräämiseen voi johtaa
 - läheisten riittäisyys
 - edunvalvojan esteellisyysperusteet/riippuvuussuhde päämiehestään
- oltava tehtävään sopiva
 - selvitys siitä, että edunvalvojaksi ehdotetun henkilön oma taloudellinen tilanne on kunnossa
 - ammatti
 - onko hoitanut edunvalvottavan asioita jo aiemmin
 - tehtävän vaativuus, päämiehen varallisuuden laatu ja määrä
- 1.10.2016 lukien yleisen edunvalvojan määräämiseen sovelletaan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annettua lakia
 - tehtävään määrättävän yleisen edunvalvojan henkilöä tai edes toimistoa/ostopalveluntuottajaa ei yksilöidä (X:n edunvalvojaksi määrätään Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin yleinen edunvalvoja)
 - asianomainen edunvalvontapalveluntuottaja määräytyy piirin antaman työjärjestyksen mukaan
 - päämies ei voi valita, kuka yleinen edunvalvoja tehtävään määrätään
- useasta sopivasta valitaan tehtävään sopivin
 - enemmistöperiaatteella tai niin sanotulla aikaprioriteettisäännöllä ei ole merkitystä

16. RATKAISUN ANTAMINEN

- a) Ilmoitus ratkaisun antamisesta
 - ratkaisun antamisesta ei tarvitse etukäteen ilmoittaa, mikäli ratkaisu julistetaan istunnossa
 - pääsääntö on, että ilmoitus lähetetään niille, joilla voi olla muutoksenhakuintressi

- päämiehelle (vaikka häntä ei olisikaan voitu kuulla) tai hänen asiamiehelleen/prosessiedunvalvojalle
 - hakijalle ja sellaiselle muullekin asiaan osalliselle, jonka kannan vastaisesti asia ratkaistaan
 - passiiviselle kuultavalle (kuultava, joka ei ole antanut asiasta lausumaa) ilmoitus lähetetään, mikäli asia on ratkaistu toisin kuin hakemuksessa on pyydetty
 - tapauskohtaisesti ilmoitus voidaan lähettää myös passiivisille kuultaville, mikäli asiassa on esitetty toisistaan poikkeavia vaatimuksia
 - ilmoitus on lähetettävä riittävän ajoissa (postitse vähintään 7 pv, mieluiten 10 pv) ennen ratkaisun antamista
 - jos asia ratkaistaan hakijan vaatimalla tavalla, ilmoitukseen on aiheellista erikseen kirjata, että ”ratkaisu annetaan hakemuksen mukaisesti”
- b) Ratkaisu/ilmoitus holhousrekisteriin tehtävästä merkinnästä
- hakijalle
 - päämiehelle (vaikka häntä ei olisikaan voitu kuulla) tai hänen asiamiehelleen/prosessiedunvalvojalle
 - tehtävään määrätylle yksityiselle edunvalvojalle
 - yleisen edunvalvojan osalta piirin työjärjestyksessä määrätylle edunvalvontatoimistolle/yksityiselle palveluntuottajalle
 - maistraatille
 - suositeltavaa on, että ainakin viranomaiselle lähetetään jäljennös allekirjoitetusta päätöksestä ratkaisun antamispäivänä sähköpostitse virastopostiin
 - jos päätöstä on noudatettava vasta lainvoimaisena, tämä on syytä erikseen kirjata ratkaisuun

LIITE

Kuulemiskirje edunvalvonta-asiassa

LÄHTEET

Tornberg–Kuuliala: Suomen edunvalvontaoikeus, Talentum, 2015

Välimäki, Pertti: Holhoustoimilain pääpiirteet 2008, 3. uudistettu painos

HE 146/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle holhouslain-säädännön uudistamiseksi

HE 52/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

LaVM 20/1998 vp.

LaVM 29/2006 vp.

INTERNET-JULKAISUT:

Edunvalvonnan käsikirja(OM 32/2016): Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän suositukset;
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-524-9>

Lastensuojelun käsikirja, työprosessit;
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-edunvalvonta>

Vanhempien huolenpitoa vailla olevien lasten edunvalvonta:
https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/guardianship_systems_for_children_deprived_of_parental_care_in_the_european_union_en.pdf

Oikeusaputoimistojen rakenneuudistus:
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-376-4>

LAPIN KÄRÄJÄOIKEUS**Sodankylän kanslia**

Toivonniementie 1

99600 SODANKYLÄ

Kuulemiskirje

24.11.2016

H16/1612

Kuuleminen edunvalvonta-asiassa

Lapin maistraatin käräjäoikeudelle x.x.xxx toimittamassa hakemuksessa pyydetään, että Teille määrättäisiin edunvalvojaksi Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin yleinen edunvalvoja hoitamaan Teidän omaisuuttanne ja taloudellisia asioitanne.

Teitä pyydetään merkitsemään alla olevista vaihtoehdoista ne, jotka vastaavat mielipidettänne:

Edunvalvojan määrääminen:

1. Suostun siihen, että minulle määrätään edunvalvoja tai
2. Vastustan sitä, että minulle määrätään edunvalvoja.

Edunvalvojaksi määrättävä henkilö:

1. Suostun siihen, että minulle määrätään edunvalvojaksi yleinen edunvalvoja hoitamaan taloudellisia asioitani.

tai

2. Haluan, että edunvalvojakseni määrätään muu henkilö.
Kuka ja miksi:

Teitä pyydetään ilmoittamaan perusteet vastustamiselle, mikäli vastustatte edunvalvojan määräämistä ja/tai edunvalvojan henkilöä.

Käräjänotaari N.N

Puh. 02956 50206

Faksi 02956 50239

lappi.ko@oikeus.fi

II OMAISUUS- JA PAHOINPITELYRIKOSTEN RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ

Laatutyöryhmä II/2016

Työryhmän jäsenet

Käräjätuomari Tanja Pohjola, Oulun käräjäoikeus, puheenjohtaja
 Käräjätuomari Anne Kurtti, Kemi-Tornion käräjäoikeus, sihteeri
 Käräjätuomari Minna Kemppainen, Kainuun käräjäoikeus, sihteeri
 Käräjätuomari Kirsi Huotari, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Riku Tuikkala, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Päivi Juntunen, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Esko Hohti, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Vilho Niiranen, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Markku Hämäläinen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Janika Kaski, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Timo Mäkeläinen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjänotaari Laura Ansamaa, Oulun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Lea Heiskanen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Timo Tammiketo, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Hovioikeudenneuvos Terhi Mokko, Rovaniemen hovioikeus
 Viskaali Emilia Välimaa, Rovaniemen hovioikeus
 Asianajaja Katri Mäkinen, Asianajotoimisto Katri Mäkinen Oy
 Asianajaja Jaakko Kuparinen, Asianajotoimisto Laki-Forum Oy
 Johtava julkinen oikeusavustaja Matti Paldanius, Lapin oikeusaputoimisto
 Julkinen oikeusavustaja Niina Ryttilahti, Oulun oikeusaputoimisto
 Kihlakunnansyyttäjä Kimmo Vakkala, Oulun syyttäjänvirasto
 Kihlakunnansyyttäjä Henna Väyrynen, Lapin syyttäjänvirasto
 Rikosylikomisario Jarkko Maksniemi, Oulun poliisilaitos
 Rikoskomisario Jan Fordell, Lapin poliisilaitos

1. JOHDANTO

Työryhmän tehtävä ja aiheen rajaus

Työryhmän tehtäväksi on annettu käydä läpi omaisuus- ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntöä ja laatia siitä uusi raportti aikaisempien laatutyöryhmien raporttien 1/1999 (Anastusrikosten rangaistuskäytäntö) ja 3/1999 (Pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntö) tilalle.

Työryhmä on valinnut tarkastelunsa kohteeksi omaisuusrikoksista varkaus-, kavallus-, moottorikulkuneuvon käyttövarkaus- ja petosrikokset sekä pahoinpitelyrikokset kaikissa tekemuodoissaan. Laatuhankkeen työryhmissä on aikaisemmin pohdittu mainittujen rikosten rangaistuskäytäntöä jo useita kertoja lukuun ottamatta petosrikoksia.

Raportin rakenne ja aineisto

Käsillä oleva raportti on laadittu rikoslajeittain niin, että niistä kunkin kohdalla selostetaan aluksi aiheita koskevia aikaisempia laatutyöryhmien raportteja. Työryhmä on hyödyntänyt työssään paitsi raportteja 1/1999 ja 3/1999, myös mainittuja aiheita koskevia seurantaraportteja 4/2000 (Anastusrikosten ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntö) ja 4/2006 (Pahoinpitelyrikosten rangaistusten määräämiskäytäntö) sekä raporttia 2/2003 (Käytäntöjen yhtenäistäminen rangaistuslajin valinnassa) ja sen seurantaraporttia 2/2005. Näihin raportteihin viitataan jäljempänä ainoastaan raportin numeroilla.

Työryhmä on niin ikään hyödyntänyt työssään myös muiden hovioikeuspiirien vastaavanlaisia laatutöitä. Työryhmä on tässä tarkoituksessa tutustunut Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukkotyöryhmän 28.9.2007 päivättyyn rangaistuksen mittaamista koskeviin ohjeellisiin taulukoihin (jäljempänä Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukkotyöryhmän taulukot), Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankkeen rikostyöryhmän 8.11.2007 päivättyyn raporttiin (jäljempänä Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportti), joka on koskenut rangaistuslajin valintaa ja ehdollisen

vankeuden täytäntöönpanoa, sekä Vaasan hovioikeuden vuonna 2008 tekemään selvitykseen Vaasan hovioikeuspiirin oikeuskäytännöstä koskien pahoinpitelyrikosten seuraamuksia (jäljempänä Vaasan hovioikeuspiirin selvitys).

Työryhmä on pyrkinyt selvittämään omaisuus- ja pahoinpitelyrikosten viimeaikaista rangaistuskäytäntöä korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien ratkaisusta, joiden määrä on kuitenkin ollut varsin vähäinen.

Työryhmä on niin ikään selvittänyt omaisuus- ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntöä Rovaniemen hovioikeuspiirin alueella kaikkiin viiteen käräjäoikeuteen suunnatulla aineistotutkimuksella. Aineistotutkimukseen ovat siis osallistuneet Kainuun, Kemi-Tornion, Lapin, Oulun ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet. Aineistotutkimus toteutettiin 18.4.–9.5.2016 kyselylomakkeilla, joiden laadinnasta vastasivat työryhmän puheenjohtaja ja sihteeri. Aineistotutkimuksen käräjäoikeuksissa suorittivat työryhmään kustakin käräjäoikeudesta kuuluneet jäsenet. Aineistotutkimukseen kerättiin kaikkien viiden käräjäoikeuden tuomiot ajalta 1.11.2015–29.2.2016 tutkimuksen kohteina olleista rikosnimikkeistä.

Yksittäisissä kysymyksissä rangaistuskäytäntöä ja tekojen rikosoikeudellista arviointia on lisäksi pyritty selvittämään ”satunnaisky-selyillä” puhelimen ja sähköpostin välityksellä muihinkin hovioikeuksiin ja käräjäoikeuksiin.

Työryhmän kannanotot

Työryhmän varsinaisena tehtävänä on ollut rangaistuskäytännön selvittäminen ja uusien raporttien tekeminen rangaistuskäytännöstä. Työryhmä on kuitenkin katsonut välttämättömäksi esittää kannanottojaan myös eräiden rikosten rikosoikeudellisesta arvioinnista, koska sillä on olennainen merkitys rangaistuksen määrittämisessä.

Korkeimman oikeuden petosrikoksia koskevassa ratkaisussaan 2015:52 antaman oikeusohjeen mukaan noin 10.000 euron hyödyn määrää ei vielä olisi pidettävä rikoslain 36 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna huomattavana tavoitellun hyödyn määränä. Työryhmä on kannanotoissaan kiinnittänyt huomiota myös rahanarvon muuttumiseen ja yleiseen varallisuuden kasvuun, minkä vuoksi omaisuusrikosten kielteiset ja haitalliset vaikutukset niin yhteisöihin kuin yksityisiin henkilöihin lienevät jonkin verran vähentyneet. Näistä syistä työryhmä on päättänyt siihen, että aikaisemmissa raporteissa käsiteltyjä omaisuusrikosten rikosoikeudelliseen arviointiin vaikuttavia omaisuuden arvon ja hyödyn määrän raja-arvoja tulee korottaa. Tältä osin tarkemmat johtopäätökset ja niiden perustelut ilmenevät jäljempänä kunkin rikoslajin kohdalta.

On tärkeää, että ihmisiä kohdellaan lain edessä yhdenvertaisesti. Tässä tarkoituksessa työryhmä on rangaistuskäytännön yhtenäistämiseksi sekä rangaistuksen määräämisen ja mittaamisen helpottamiseksi laatinut suosituksia tarkastelunsa kohteina olleista omaisuus- ja pahoinpitelyrikoksista tuomittavista rangaistuksista. Työryhmän johtoajatuksena on ollut, että suositukset edesauttaisivat paitsi kansalaisten yhdenvertaista kohtelua ja tuomareiden rangaistusharkintaa, myös syyttäjien seuraamuskannanottojen esittämistä ja asianosaisten oikeudenkäyntiavustajia heidän keskustellessaan päämiestensä kanssa rikoksesta todennäköisesti odotettavissa olevasta rangaistuksesta.

Rangaistuksia koskevat suositukset on tarkoitettu sovellettaviksi niin kutsutuissa tyyppitapauksissa. Suositukset muodostuvat tyyppitapausten kuvauksista ja näiden tyyppitapausten normaali-rangaistusalueista. Työryhmä painottaa, että rangaistusseuramusta koskeva harkinta tulisi perustella tuomiossa erityisesti silloin, kun rangaistuksen määräämisessä on otettu huomioon joitakin tapaukseen liittyviä erityispiirteitä ja rangaistus poikkeaa suositusten mukaisista normaali-rangaistusalueista.

Työryhmätyöskentely

Työryhmän työskentely on aloitettu 2.3.2016, jolloin työryhmän puheenjohtaja ja sihteerit tekivät työryhmälle työsuunnitelman työryhmätyöskentelyn etenemiseksi. Puheenjohtaja ja sihteerit ovat pitäneet keskinäisiä palavereja myös 11.4., 13.5. ja 21.9.2016. Mainituissa palavereissa on suunniteltu kärkeäoikeuksiin suunnatun aineistotutkimuksen toteuttamistapa, sisältö ja johtopäätösten analysointi sekä hahmoteltu laaturaportin sisältöä. Koko työryhmän puitteissa asioita on valmisteltu sähköpostin, puhelimen ja videon välityksellä. Työryhmä on 10.6.2016 kokoontunut yhteiseen videoneuvotteluna Oulun käräjäoikeudesta Rovaniemen hovioikeuteen toteutettuun kokoukseen. Laaturaportti on viimeistelty vuoden 2016 syksyn aikana sähköpostikeskusteluna.

2. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ VARKAUSRIKOKSISSA

2.1. AIKAISEMMAT RAPORTIT JA MUUT SELVITYKSET

Laaturaportissa 1/1999 on katsottu, että lähtökohtana teon arvioimiseksi näpistykseksi on enintään 2 000 markan arvoinen omaisuus. Tehtaessä rajanvetoa varkauteen anastuksen kohteella ja kohteena olevalla taholla voi olla niin ikään merkitystä. Esimerkkinä on mainittu anastuksen kohdistuminen yhteisöön, esimerkiksi tavarataloon, verrattuna yksityishenkilöön. Teon rikosoikeudellisesti arvioinnissa on merkitystä myös suunnitelmallisuudella. Jos tekoon sisältyy murtautumistoimia, se ei ole vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti vähäinen. Raportissa on kiinnitetty huomiota myös siihen, että kysymyksessä voisi olla näpistys, vaikka omaisuuden arvo ei olisikaan vähäinen, jos tekoa on muiden seikkojen perusteella pidettävä vähäisenä. Näpistyksessä tuomittavan sakkorangaistuksen keskiarvo ja mediaani olisi noin 15 päiväsakkoa.

Laaturaportissa 1/1999 ei ole varkauksien kohdalla katsottu taroituksenmukaiseksi laatia anastetun omaisuuden arvoon perustuvaa taulukkoa. Raportissa on katsottu, että teon moitittavuuden

arviointiin soveltuvat muiden ohella samat seikat kuin jo näpistykseen ja varkauden välisessä rajanvedossa on todettu. Raportissa on esitetty, että tyyppitapauksessa tuomittaisiin vankeusrangaistukseen omaisuuden arvon ollessa yli 8 000 markkaa. Jos teko sisältää murtautumistoimia, raja-arvona olisi kuitenkin noin 5 000 markkaa. Teko olisi arvioitavissa puolestaan törkeäksi varkaudeksi, kun omaisuuden arvo on noin 30 000 markkaa. Työryhmän käsityksenä on ollut, että kun anastetun omaisuuden arvo lähenee törkeän varkauden raja-arvoa, normaalirangaistus olisi törkeän varkauden minimirangaistuksen eli noin 4 kuukauden tuntumassa. Työryhmä on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että erittäin arvokkaan omaisuuden anastaminen tulisi tuomituksi perustekomuotoisena varkauteksi, ellei teko ole kokonaisuutena arvioituna törkeä. Tällainen tilanne voisi olla kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun teko ei sisälly murtautumistoimia tai kun kysymyksessä on yllättäen avautunut poikkeuksellinen tilaisuus.

Laaturaportissa 4/2000 on todettu, että seurantatyössä käsiteltyt tuomiot eivät varkausrikosten kohdalla ole juurikaan poikenneet raportissa 1/1999 esitetyistä suuntaviivoista.

Laaturaportissa 2/2003 on esitetty, että varkausrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun omaisuuden arvo ylittää tyyppitapauksessa 1 500 euroa. Jos teko sisältää murtautumistoimia, omaisuuden raja-arvo olisi puolestaan noin 1 000 euroa. Työryhmä on lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että niissä tilanteissa, joissa tuomioistuimen ratkaisu poikkeaa rangaistuslajin valinnan osalta työryhmän esittämistä rangaistuslajeista, ratkaisu olisi syytä perustella myös rangaistuslajin valinnan osalta.

Laaturaportissa 2/2005 on todettu, että seurantatyössä käsiteltyt tuomiot eivät ole poikenneet varkausrikosten kohdalla juurikaan raportissa 2/2003 esitetyistä suuntaviivoista.

Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportissa on esitetty, että varkausrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun anastetun omaisuuden arvo ylittää 1 500–2 000 euroa. Jos teko kuitenkin sisältää murtautumistoimia, tuomittaisiin yleensä vankeutta. Sakkorangaistusta voitaisiin harkita tapauksissa, joissa olisi kysymys

esimerkiksi yksinomaan yksittäisen verkkokellarin oven murtamisesta.

Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukutyöryhmän taulukoissa on katsottu, että teko olisi arvioitavissa näpistykseksi, kun anastetun omaisuuden arvo on enintään noin 500 euroa. Normaalirangaistusalue näpistyksessä olisi 5–30 päiväsakkoa. Tyyppillisiä näpistyksen tekotapoja olisivat myymälä- ja bensiniantakset sekä niihin rinnastuvat teot. Näpistyksen rangaistusarvoon vaikuttaa esimerkiksi se, onko teko ollut suunnitelmallinen vai satunnainen, ja se, onko anastus kohdistunut yksityishenkilöön vai yhteisöön (esimerkiksi tavarataloon). Jos anastus on tapahtunut murtautuen, se ei olisi näpistys, vaikka anastetun omaisuuden arvo olisikin vähäinen. Vaikka yksittäisten tekojen kohteena olisikin näpistysarvoista omaisuutta, kysymyksessä voisi kuitenkin olla varkaus esimerkiksi silloin, jos kysymyksessä on useita tekoja, joiden voitaisiin katsoa sisältyneen etukäteen tehtyyn anastusten suorittamista koskevaan suunnitelmaan. Myöskin tapaukset, joissa tekijä on varustautunut rikokseen esimerkiksi alumiinikassilla tai sivuleikkureilla, voisivat tulla arvioitaviksi perustekomuotoisena varkautena, vaikka anastetun omaisuuden arvo olisikin vähäinen. Varkausrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun anastetun omaisuuden arvo ylittää 1 300 euroa ja murtautumalla tehdyissä anastuksissa anastetun omaisuuden arvo ylittää noin 850 euroa. Normaalirangaistusalue sakkorangaistuksissa olisi 25–70 päiväsakkoa ja vankeusrangaistuksissa 30 päivästä 3 kuukauteen vankeutta. Vankeusrangaistus olisi yli 3 kuukautta tapauksissa, joissa anastetun omaisuuden arvo ylittää 3 000 euroa. Teko olisi puolestaan arvioitavissa törkeäksi varkaudeksi, kun anastetun omaisuuden arvo ylittää noin 5 000 euroa. Törkeissä varkauksissa myös kokonaisvahingon määrällä on merkitystä. Joissakin tapauksissa aiheutunut suuri kokonaisvahinko voi tehdä teosta törkeän, vaikka 5 000 euron raja ei ylitykään. Teon törkeysarvioinnissa on lisäksi otettava huomioon muun ohella teon suunnitelmallisuus ja muut teon olosuhteista ilmenevät tekijän syyllisyyttä korostavat seikat. Työryhmä on kiinnittänyt huomiota siihen, että erittäin arvokkaan omaisuuden anastaminen tulisi tuomituksi perustekomuotoisena varkautena, ellei teko ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Työryhmä on maininnut esimerkkitapauksena yllättäen

avautuneen poikkeuksellisen tilaisuuden. Törkeässä varkaudessa normaalirangaistuksen vähimmäisrangaistus olisi 5 kuukautta vankeutta.

2.2. AINEISTOTUTKIMUS KÄRÄJÄOIKEUKSIEN TUOMIOISTA

Näpistys

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan 76 näpistystä koskevaa tuomiota, joista 52 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan näpistyksestä ja muissa tapauksissa lisäksi muistakin rikoksista.

Valtaosassa tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut näpistys, eli noin neljässä tapauksessa viidestä anastetun omaisuuden arvo on ollut kategoriassa alle 100 euroa ja muissa eli noin viidesosassa tapauksista anastetun omaisuuden arvo on ollut kategoriasa 100–500 euroa. Ensiksi mainituissa tapauksissa rangaistukseksi on tuomittu 9–20 päiväsakkoa ja viimeksi mainituissa tapauksissa 20–30 päiväsakkoa.

Rikokset ovat kohdistuneet lähes kaikissa tapauksissa yrityksiin ja suojaamattomaan omaisuuteen.

Varkaus

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan 110 varkautta koskevaa tuomiota, joista 40 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan varkaudesta ja muissa tapauksissa lisäksi muistakin rikoksista.

Tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut varkaus, valtaosassa tapauksista rangaistukseksi on tuomittu sakkorangaistus. Rangaistus on ollut 20–90 päiväsakkoa, kun anastetun omaisuuden arvo on ollut 500–3 000 euroa. Tuomioissa, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, on ollut kysymys yleensä useasta varkaudesta tai lisäksi muistakin rikoksista.

Rikokset ovat kohdistuneet lähes yhteismitallisesti yksityisiin henkilöihin ja yhteisöihin. Noin puolessa tapauksista teko on tehty murtautumalla.

Törkeä varkaus

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan yhdeksän törkeää varkautta koskevaa tuomiota, joista yhdessä tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan törkeästä varkaudesta ja muissa tapauksissa lisäksi muiden rikoksista.

Tuomiossa, jonka ainoana rikoksena on ollut törkeä varkaus, rangaistukseksi on tuomittu 6 kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. Tuossa tuomiossa teko on tehty murtautumalla asuttuun asuntoon ja anastetun omaisuuden arvo on ollut kategoriassa 500–3 000 euroa.

Rikokset ovat kohdistuneet kuudessa tapauksessa asuttuun asuntoon ja ne on tehty aina murtautumalla. Useimmiten rikoksen kohteena on ollut yksityinen henkilö. Anastetun omaisuuden arvo on ollut vain yhdessä tapauksessa enemmän kuin 8 000 euroa.

2.3. TYÖRYHMÄN KANNANOTOT

Havainnot rangaistuskäytännöstä

Korkein oikeus on antanut törkeää varkautta koskevan ratkaisunsa 2014:55, jossa on ollut kysymys rangaistuksen mittaamisesta, koventamisperusteen soveltamisesta ja rangaistuslajin valinnasta.

Muita varkausrikoksia koskevia korkeimman oikeuden ratkaisuja ovat esimerkiksi 2013:57, 2011:81, 2011:66 ja 2006:99, joissa ratkaisuihin korkeimmassa oikeudessa on kuitenkin ollut kysymys tekojen rikosoikeudellisesta arvioinnista eikä niinkään rangaistuksen määräämisestä.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 27.6.2016, nro 127719) on katsottu, että yhteensä noin 10 000 euron arvoinen anastettu omaisuus oli erityisen arvokas omaisuus. Varkautta oli

pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Hovioikeus katsoi mainitusta rikoksesta oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 6 kuukauden vankeusrangaistuksen.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (HelHO 10.5.2017, nro 118795) on ollut kysymys tapauksesta, jossa anastetuksi oli päätynyt kuori, jossa oli ollut 500 euron seteleinä 22 500 euroa käteistä rahaa. Hovioikeus katsoi, ettei varkausrikoksen kohteena ollut tekijöiden tietien erittäin arvokas omaisuus. Tekijöiden tahallisuuden voitiin arvioida ulottuvan enintään muutaman tuhannen euron arvoiseen omaisuuteen. Teko ei täyttänyt törkeän varkauden tunnusmerkistöä. Vastaajat tuomittiin 8 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Vaasan hovioikeuden ratkaisussa (VaaHO 17.5.2017, nro 119945) on katsottu, että 7 599 euron arvoinen anastettu omaisuus oli erityisen arvokas omaisuus. Varkautta oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä.

Varkausrikosten viimeaikaisesta rangaistuskäytännöstä ei työryhmän tiedossa ole ollut muita korkeimman oikeuden eikä hovioikeuden ratkaisuja.

Käräjäoikeuksiin suunnatun aineistotutkimuksen perusteella arviointuna vaikuttaisi siltä, että teko on arvioitu näpistykseksi vielä silloin, kun anastetun omaisuuden arvo on ollut enintään 500 euroa. Kun varkauksissa anastetun omaisuuden arvo on ollut alle 3 000 euroa, rangaistuslajina on ollut useimmiten sakkorangaistus, vaikkakin vankeusrangaistuksiakin on tuolloin tuomittu. Vaikuttaisi siis siltä, että sakko- ja vankeusrangaistuksen välinen rajanveto tapahtuu noin 2 000–3 000 euron välillä. Tuomitut rangaistukset vaikuttavat olevan näpistyksissä ja varkauksissa yleisen rangaistuskäytännön mukaisia. Aineistotutkimukseen on kertynyt varsin vähäinen määrä törkeitä varkauksia koskevia tuomioita, minkä vuoksi vallitsevasta rangaistuskäytännöstä ei aineistotutkimuksen perusteella voida tehdä tältä osin kovinkaan luotettavia johtopäätöksiä.

Epävirallisissa yhteydenotoissa muihin hovioikeuksiin ja muutama muuhun käräjäoikeuteen on ollut havaittavissa, että rikoslain 28 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna erityisen arvokkaan omaisuuden raja-arvona pidetään törkeässä varkaudessa nykyään noin 8 000–10 000 euroa.

Suosituks

Työryhmä esittää varkausrikosten rikosoikeudellisen arvioinnin osalta käsityksensä seuraavaa:

- Teko olisi omaisuuden arvon perusteella arvioitavissa näpistykseksi, kun sen kohteena olevan omaisuuden arvo on enintään noin 600 euroa.
- Tyypillisiä näpistyksen tekotapoja olisivat myymälä- ja bensinivarkaudet sekä niihin rinnastuvat teot.
- Vaikka anastetun omaisuuden arvo olisikin vähäinen, tekoa ei olisi pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, jos
 - anastus on tehty murtautuen
 - kysymyksessä on useita tekoja, jotka sisältyvät etukäteen tehtyyn suunnitelmaan
 - tekijä on varustautunut rikokseen esimerkiksi alumiinikasilla tai sivuleikkureilla
 - anastuksen kohteella on omistajalleen erityistä merkitystä tai arvoa (esimerkiksi työvälineet, avaimet sekä henkilö-, pankki- ja luottokortit).
- Törkeän varkauden rikoslain 28 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna erityisen arvokkaan omaisuuden raja-arvona olisi pidettävä noin 10 000 euroa.

Työryhmä esittää tyyppitapausten kohdalla seuraavat normaali-rangaistusalueet:

1) näpistys *10–30 päiväsakkoa*

2) varkaus

- *30–60 päiväsakkoa*
 - anastetun omaisuuden arvo on enintään noin 2 000 euroa ja teko on tehty ilman murtautumistoimia tai
 - anastetun omaisuuden arvo on enintään noin 1 500 euroa ja tekoon sisältyy murtautumistoimia, joiden vahingot ovat vähäiset eli enintään noin 200 euroa
- *30 päivää – 3 kuukautta vankeutta*
 - anastetun omaisuuden arvo on noin 2 000 euroa – 6 000 euroa ja tekoon ei sisälly murtautumistoimia tai
 - anastetun omaisuuden arvo on noin 1 500 euroa – 6 000 euroa ja tekoon sisältyy murtautumistoimia, joiden vahingot ovat vähäistä suuremmat eli enemmän kuin noin 200 euroa
- *yli 3 kuukautta vankeutta*
 - anastetun omaisuuden arvo on enemmän kuin 6 000 euroa

3) törkeä varkaus *vähintään 5 kuukautta vankeutta*

3. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ KAVALLUSRIKOKSISSA

3.1. AIKAISEMMAST RAPORTIT JA MUUT SELVITYKSET

Laaturaportissa 1/1999 on katsottu, että rajat lievään ja törkeään tekemuotoon arvioidaan lievemmin kuin varkausrikosten kohdalla. Toisin sanoen anastetulta omaisuudelta edellytetään suurempaa arvoa, jotta kysymyksessä olisi kavallus tai törkeä kavallus.

Laaturaportissa 2/2003 on katsottu, että kavallusrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun omaisuuden arvo ylittää tyyppitapaussessa 2 000 euroa.

Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportissa on esitetty, että kavallusrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun omaisuuden arvo ylittää tyyppitapaussessa 3 000–4 000 euroa.

Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukkotyöryhmän taulukoissa on katsottu, että teko olisi arvioitavissa lieväksi kavallukseksi, kun anastetun omaisuuden arvo on alle 700 euroa. Normaalirangaistusalue lievässä kavalluksessa olisi 10–30 päiväsakkoa. Kavallusrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun anastetun omaisuuden arvo ylittää 2 500 euroa. Normaalirangaistusalue sakko-rangaistuksissa olisi 30–60 päiväsakkoa ja vankeusrangaistuksissa 30 päivästä 3 kuukauteen vankeutta. Ohjeistuksissa on kuitenkin katsottu, että omaisuuden arvoa enemmän merkitystä olisi muilla tekijöillä, kuten esimerkiksi tekotavalla ja tekijän syyllisyydellä, jolloin vankeusrangaistus voisi tulla kysymykseen pienemmilläkin arvoilla. Esimerkkinä on mainittu tapaus, jossa edunvalvoja käyttää omiin tarkoituksiinsa pääosan sellaisen henkilön varoista, joka ei itse pysty kontrolloimaan varojaan. Teko olisi puolestaan arvioitavissa törkeäksi kavallukseksi, kun anastetun omaisuuden arvo ylittää 8 500 euroa. Erityisesti törkeässä kavalluksessa omaisuuden arvoa enemmän merkitystä olisi kuitenkin muilla tekijöillä. Kynnys olisi sekä omaisuuden arvon että kokonaisarviointin osalta korkeammalla kuin törkeän varkauden kohdalla. Törkeässä kavalluksessa normaalirangaistuksen vähimmäisrangaistus olisi 5 kuukautta vankeutta.

3.2. AINEISTOTUTKIMUS KÄRÄJÄOIKEUKSIEN TUOMIOISTA

Lievä kavallus

Aineistotutkimukseen ei ole kertynyt yhtään lievää kavallusta koskevaa tuomiota.

Kavallus

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan yhdeksän kavallusta koskevaa tuomiota, joista seitsemässä tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan kavalluksesta ja kahdessa tapauksessa lisäksi muistakin rikoksista.

Tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut kavallus, viidesä tapauksessa kavalletun omaisuuden arvo on ollut kategoriassa

1 000–3 000 euroa. Näissä tapauksissa rangaistukseksi on tuomittu 40–60 päiväsakkoa (kolme tapausta) ja 30–80 päivää vankeutta (kaksi tapausta). Molemmat tuomitut vankeusrangaistukset ovat olleet mahdollisia. Kahdessa tapauksessa kavalletun omaisuuden arvo on ollut kategoriassa 3 000–5 000 euroa. Näissä tapauksissa tuomitut rangaistukset ovat olleet 30 päivää ja 80 päivää ehdollista vankeutta.

Toisessa tuomioista, joissa on ollut kysymys kavallusrikoksen lisäksi muistakin rikoksista, kavalletun omaisuuden arvo on ollut kategoriassa 1 000–3 000 euroa. Tuomittu rangaistus on ollut 60 päivää ehdotonta vankeutta. Rangaistusta määrättäessä on sovellettu myös koventamisperustetta. Toisessa tapauksessa kavalletun omaisuuden arvo on ollut 10 000 euroa. Tässä tapauksessa rangaistukseksi on tuomittu vuosi ehdollista vankeutta. Viimeksi mainitussa tapauksessa on ollut kysymys kuudesta rikoksesta, joissa omaisuuden laatuna on ollut rahaa ja rikos on kohdistunut yhteisöön. On ilmeistä, että kysymyksessä olevassa tapauksessa rangaistuksen määräämisessä kavalletun omaisuuden arvoa enemmän on annettu painoarvoa muille tekijöille. Ne eivät kuitenkaan ole selvinneet tutkimusaineistosta.

Aineistotutkimukseen kertyneissä tuomioissa rikos on kohdistunut neljässä tapauksessa yksityishenkilöön ja viidessä tapauksessa yhteisöön. Tapauksissa, joissa on tuomittu sakkorangaistus, rikoksen kohteena on voinut olla sekä yksityinen henkilö että yhteisö. Niin ikään tapauksissa, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, rikoksen kohteena on voinut olla sekä yksityinen henkilö että yhteisö. Seitsemässä tapauksessa kavallettu omaisuus on ollut rahaa ja kahdessa tapauksessa muuta omaisuutta.

Törkeä kavallus

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan kolme törkeää kavallusta koskevaa tuomiota. Kaikissa tapauksissa on ollut kysymys ainoastaan törkeästä kavalluksesta.

Kavalletun omaisuuden arvona on ollut ensimmäisessä tapauksessa 13 450 euroa, toisessa tapauksessa 15 000 euroa ja kolmannessa

tapauksessa 130 000 euroa. Rangaistukseksi on tuomittu ensimmäisessä tapauksessa 7 kuukautta vankeutta, toisessa tapauksessa 8 kuukautta vankeutta ja kolmannessa tapauksessa vuosi vankeutta. Kaikki vankeusrangaistukset ovat olleet ehdollisia. On ilmeistä, että viimeksi mainitussa tapauksessa rangaistuksen määräämisessä on kavalletun omaisuuden arvoa enemmän annettu painoarvoa muille tekijöille. Ne eivät kuitenkaan ole selvinneet tutkimusaineistosta.

Rikos on kohdistunut kaikissa tapauksissa yhteisöön. Kavallettu omaisuus on ollut kaikissa tapauksissa rahaa.

3.3. TYÖRYHMÄN KANNANOTOT

Havainnot rangaistuskäytännöstä

Kavallusrikosten viimeaikaisesta rangaistuskäytännöstä ei ole olemassa korkeimman oikeuden ratkaisuja.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 16.5.2016, nro 120653) on katsottu, että 12 200 euron kavallettuja varoja oli pidettävä suurena määränä varoja. Kavallusta oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Vastaaja tuomittiin törkeästi kavalluksesta 5 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 12.10.2016, nro 141937) on katsottu, että henkilö oli kavaltanut yhtiön varoja noin 3 700 euroa. Hovioikeus totesi rangaistusharkinnassaan, että kavallusrikoksissa tuomitaan vankeusrangaistuksia, kun kavalletun omaisuuden määrä nousee yli 2 000 euroon. Vastaajan kavaltaman rahan määrä yksin olisi puoltanut vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Vastaaja oli kuitenkin korvannut anastamansa rahat yhtiölle. Häntä ei myöskään ollut aikaisemmin rikoksista rekisteröity. Näitä eri suuntiin vaikuttavia perusteita arvioiden hovioikeus katsoi, että vastaaja tuli tuomita rikoksestaan 80 päiväsakon sakkorangaistukseen.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa (I-SHO 21.9.2016, nro 138006) on katsottu oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 30 päi-

vän ehdollinen vankeusrangaistus vastaajalle, joka oli anastanut hallussaan ollutta aviopuolisonsa kuolinpesän irtainta omaisuutta yhteensä ainakin 2 221,88 euron arvosta.

Kavallusrikosten viimeaikaisesta rangaistuskäytännöstä ei työryhmän tiedossa ole ollut muita hovioikeuden ratkaisuja.

Käräjäoikeuksiin suunnattuun aineistotutkimukseen on kertynyt varsin vähäinen määrä kavallusrikoksia koskevia tuomioita. Sen vuoksi vallitsevasta rangaistuskäytännöstä ei aineistotutkimuksen perusteella voida tehdä kovinkaan luotettavia johtopäätöksiä.

Epävirallisissa yhteydenotoissa muihin hovioikeuksiin ja muutama muuhun käräjäoikeuteen on ollut havaittavissa, että rikoslain 28 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna erityisen arvokkaan omaisuuden ja varojen suuren määrän raja-arvona pidetään törkeässä kavalluksessa enemmän kuin törkeässä varkaudessa ja raja-arvo on nykyään jonkin verran enemmän kuin 10 000 euroa.

Suosituksset

Työryhmä esittää kavallusrikosten rikosoikeudellisen arvioinnin osalta käsityksenään seuraavaa:

- Tarkasteltaessa pelkästään anastetun omaisuuden arvoa rajoja on arvioitava kavallusrikosten kohdalla lievemmin kuin varkausrikosten kohdalla. Tässä yhteydessä työryhmä viittaa edellä varkausrikosten kohdalla lausuttuihin suosituksiin.
- Teko olisi omaisuuden arvon perusteella arvioitavissa lieväksi kavallukseksi, kun sen kohteena olevan omaisuuden arvo on enintään noin 800 euroa.
- Törkeän kavalluksen rikoslain 28 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna erityisen arvokkaan omaisuuden ja varojen suuren määrän raja-arvona olisi pidettävä noin 12 000–13 000 euroa.

Työryhmä esittää tyyppitapausten kohdalla seuraavat normaali-rangaistusalueet:

1) lievä kavallus *10–30 päiväsakkoa*

2) kavallus

- *30–60 päiväsakkoa*, kun anastetun omaisuuden arvo on enintään noin 3 000–4 000 euroa
- *30 päivää – 3 kuukautta vankeutta*, kun anastetun omaisuuden arvo on enemmän kuin noin 3 000 euroa – 4 000 euroa, mutta enintään noin 8 000 euroa
- *yli 3 kuukautta vankeutta*, kun anastetun omaisuuden arvo on enemmän kuin 8 000 euroa

3) törkeä kavallus *vähintään 5 kuukautta vankeutta*

Työryhmä kiinnittää vielä huomiota siihen, että teon rikosoi-keudellisessa arvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä tulee huomioida myös muut seikat kuin anastetun omaisuuden arvo. Erityisesti törkeässä tekemuodossa enemmän merkitystä on muilla tekijöillä kuin anastetun omaisuuden arvolla. Merkitystä tulisi antaa tekotavalle ja myöskin sille, kohdistuuko rikos yksityishenkilöön vai yhteisöön.

4. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ MOOTTORI-KULKUNEUVON KÄYTTÖVARKAUKSIA KOSKEVISSA RIKOKSISSA

4.1. AIKAISEMMAT RAPORTIT JA MUUT SELVITYKSET

Laaturaportissa 1/1999 on katsottu, että auton luvaton käyttöönotto ei ole sakkorikos, mikäli tyyppitapauksena pidetään tilannetta, jossa autolle aiheutuu vähäistä merkittävämpiä vahinkoja tai se hylätään paikkaan, josta omistaja ei saa sitä takaisin ennen kuin ai-

kojen päästä. Raportissa on esitetty, että luvattoman käyttöönoton normaali-rangaistuksen tulisi olla vankeutta vähintään 30 päivää.

Laaturaportissa 2/2003, kuten myös Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportissa, on esitetty, että moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa tuomittaisiin vankeutta, kun käyttöönotto on tapahtunut murtautumalla, vieraalla avaimella tai virtajohtoja yhdistelemällä tai kun teosta on aiheutunut kulkuneuvolle vähäistä suurempaa vahinkoa.

Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukkotyöryhmän taulukoissa on katsottu, että teko olisi arvioitavissa lieväksi moottorikulkuneuvon käyttövarkauksiksi tapauksissa, joissa tekijä on ottanut vähäarvoisen, lukitsemattoman auton lyhytaikaiseen käyttöön eikä käytöstä ole aiheutunut suurta vahinkoa. Moottorikulkuneuvon käyttövarkautta ei voitaisi pitää lievänä, jos kuljettaja on ollut ajotaidoton, päihtynyt tai kulkuneuvoa on vahingoitettu sen käyttöönoton yhteydessä. Normaali-rangaistusalue lievässä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudessa olisi 15–40 päiväsakkoa. Moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa sakkorangaistus tulisi kysymykseen tapauksissa, joissa käyttö on kestänyt lyhyen ajan eikä ole aiheutettu kuin enintään muutamien satojen eurojen vahinko. Normaali-rangaistusalue olisi sakkorangaistuksissa 25–60 päiväsakkoa. Moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa vankeus tulisi kysymykseen tapauksissa, joissa käyttö on kestänyt pitkän ajan ja on aiheutettu huomattavaa vahinkoa taikka käyttöönotto on tapahtunut murtautumalla, vieraalla avaimella tai virtajohtoja yhdistelemällä. Normaali-rangaistusalue olisi vankeusrangaistuksissa 30 päivästä 3 kuukauteen vankeutta. Teko olisi puolestaan arvioitavissa törkeäksi moottorikulkuneuvon käyttövarkauksiksi tyyppillisesti silloin, kun tekijä on tahallaan piittaamattomalla, esimerkiksi sellaisella ajotavalla, josta varmuudella aiheutuu ajoneuvon vaurioituminen, aiheuttanut ajoneuvolle tuntuvaa vahinkoa. Normaali-rangaistusalue törkeässä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudessa olisi 5 kuukaudesta 1 vuoteen vankeutta.

4.2. AINEISTOTUTKIMUS KÄRÄJÄOIKEUKSIEN TUOMIOISTA

Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus

Seuranta-aikana on annettu vain yksi lievää moottorikulkuneuvon käyttövarkautta koskeva tuomio, jossa rangaistukseksi on tuomittu 20 päiväsakkoa.

Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus

Seuranta-aikana on annettu moottorikulkuneuvon käyttövarkauksia koskevia tuomioita yhteensä 30, joista 5 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta ja 25 tapauksessa lisäksi muistakin rikoksista.

Tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, aiheutettu vahinko on ollut kaikissa tapauksissa kategoriassa alle 1 000 euroa. Tekotapana on ollut yleensä muu kuin murtautuminen. Yhdessä tapauksessa kohteeseen on murtauduttu. Käytön kesto on ollut lyhytaikaista, muutamia tunteja. Näissä tapauksissa rangaistukseksi on tuomittu 20–60 päiväsakkoa.

Tuomioissa, joissa on ollut kysymys moottorikulkuneuvon käyttövarkauden lisäksi muistakin rikoksista, aiheutettu vahinko on ollut 22 tapauksessa alle 1 000 euroa, 2 tapauksessa kategoriassa 1 000–3 000 euroa ja yhdessä tapauksessa yli 3 000 euroa. Teko on tehty 6 tapauksessa murtautumalla ja 19 tapauksessa muulla tavoin. Käytön kesto on ollut useimmissa tapauksissa lyhytaikaista, muutamia tunteja. Näissä tapauksissa rangaistukseksi on tuomittu sakkoa 14 tapauksessa, ehdollista vankeutta 2 tapauksessa ja ehdotonta vankeutta 8 tapauksessa. Sakkorangaistukset ovat olleet 40–90 päiväsakkoa. Tuomitut ehdolliset vankeusrangaistukset ovat olleet 50 päivää ja 60 päivää vankeutta. Ehdottomat vankeusrangaistukset ovat puolestaan olleet 15 päivästä 5 kuukauteen vankeutta. Tuomioissa, jotka ovat johtaneet ehdottomaan vankeusrangaistukseen, on rangaistus tuomittu useista kymmenistä rikoksista, rangaistuksissa on usein sovellettu koventamisperustetta

tai rangaistuksessa on otettu huomioon rangaistusta alentaneena seikkana aikaisempia ehdottomia vankeusrangaistuksia.

Törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus

Aineistotutkimukseen ei ole kertynyt yhtään törkeää moottorikulkuneuvon käyttövarkautta koskevaa tuomiota.

4.3. TYÖRYHMÄN KANNANOTOT

Havainnot rangaistuskäytännöstä

Työryhmän tiedossa ei ole ollut korkeimman oikeuden eikä hovioikeuksien ratkaisuja moottorikulkuneuvon käyttövarkauksien viimeaikaisesta rangaistuskäytännöstä.

Käräjäoikeuksiin suunnattuun aineistotutkimukseen on kertynyt varsin vähäinen määrä moottorikulkuneuvon käyttövarkauksia koskevia tuomioita. Sen vuoksi vallitsevasta rangaistuskäytännöstä ei voida aineistotutkimuksenkaan perusteella tehdä kovinkaan luotettavia johtopäätöksiä.

Suosituks

Työryhmä esittää käsityksensä, että aikaisemmissa raporteissa esitettyjä kannanottoja moottorikulkuneuvon käyttövarkautta koskevien rikosten rikosoikeudellisesta arvioinnista ja rangaistuskäytännöstä voidaan pitää edelleenkin ajankohtaisina. Tätä käsitystä tukee myös käräjäoikeuksiin suunnatun aineistotutkimuksen perusteella saadut tiedot.

5. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ PETOSRIKOKSISSA

5.1. AIKAISEMMAT RAPORTIT JA MUUT SELVITYKSET

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankeissa ei ole aikaisemmin käsitelty petosrikosten rangaistuskäytäntöä.

Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportissa on esitetty, että petosrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun omaisuuden arvo ylittää tyyppitapauksessa 3 000–4 000 euroa. Työryhmä on kuitenkin katsonut, että rangaistukseen vaikuttavana tekijänä on myös rikoksen uhrin asema niin, että omaisuuden arvon raja on alhaisempi yksityisen henkilön kohdalla kuin yhteisön kohdalla. Työryhmä on niin ikään katsonut, että niin kutsutuissa Kela-petoksissa vankeusrangaistukseen tuomitsemisen raja on ainakin 5 000 euroa.

Kouvolan hovioikeuspiirin rangaistustaulukkotyöryhmän taulukoissa on katsottu, että teko olisi arvioitavissa lieväksi petokseksi, kun aiheutetun vahingon tai tavoitellun hyödyn määrä on alle 500 euroa. Normaalirangaistusalue lievässä petoksessa olisi 10–30 päiväsakkoa. Petosrikoksissa tuomittaisiin vankeutta, kun aiheutetun vahingon tai tavoitellun hyödyn määrä ylittää 2 500 euroa. Normaalirangaistusalue sakkorangaistuksissa olisi 30–60 päiväsakkoa ja vankeusrangaistuksissa 30 päivästä 5 kuukauteen vankeutta. Ohjeistuksissa on kuitenkin katsottu, että aiheutetun vahingon tai tavoitellun hyödyn määrää selvästi suurempi merkitys on muilla tekijöillä, kuten esimerkiksi tekotavalla ja tekijän syyllisyydellä. Teko olisi puolestaan arvioitavissa törkeäksi petokseksi, kun aiheutetun vahingon tai tavoitellun hyödyn määrä ylittää 7 000 euroa. Erityisesti törkeässä petoksessa omaisuuden arvoa enemmän merkitystä olisi kuitenkin muilla tekijöillä. Törkeässä petoksessa normaalirangaistuksen vähimmäisrangaistus olisi 5 kuukautta vankeutta.

5.2. AINEISTOTUTKIMUS KÄRÄJÄOIKEUKSIEN TUOMIOISTA

Lievä petos

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan 40 lievää petosta koskevaa tuomiota, joista 17 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan lievästä petoksesta ja muissa tapauksissa lisäksi muistakin rikoksista.

Tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut lievä petos, rangaistukseksi on tuomittu 10–35 päiväsakkoa, kun tavoitellun hyödyn määrä on ollut enintään 500 euroa.

Tavoitellun hyödyn määrä on ollut noin kolmessa neljäsosassa tapauksista enintään 500 euroa. Niin ikään noin kolmessa neljäsosassa tapauksista kysymys on ollut internetin myyntisivustoilla tapahtuneista petoksista eli niin kutsutuista ”nettivetoksista”.

Petos

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan 65 petosta koskevaa tuomiota, joista 35 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan petoksesta ja muissa tapauksissa lisäksi muistakin rikoksista.

Tuomioissa, joiden ainoana rikoksena on ollut petos, rangaistukseksi on tuomittu neljässä tapauksessa viidestä sakkorangaistus. Sakkorangaistukset ovat vaihdelleet 30 päivästä 80 päiväsakoon painottuen 30–50 päiväsakoon. Vankeusrangaistukset ovat puolestaan vaihdelleet 30 päivästä 4 kuukauteen vankeutta. Tavoitellun hyödyn määrä on ollut 22 tapauksessa enintään 3 000 euroa. Kun tavoitellun hyödyn määrä on ylittänyt 3 000 euroa, kahdessa tapauksessa on tuomittu sakkorangaistus. Neljän tapauksen kohdalla tavoitellun hyödyn määrä ei selviä tutkimusaineistosta.

Tuomioissa, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, on ollut kysymys yleensä useista petoksista tai lisäksi muistakin rikoksista.

Valtaosassa tapauksista on ollut kysymys ”nettivetoksista” tai sosiaalietuuspetoista.

Törkeä petos

Seuranta-aikana on annettu kaikkiaan kuusi törkeää petosta koskevaa tuomiota, joista kahdessa tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan törkeästä petoksesta ja neljässä tapauksessa lisäksi muiden rikoksista.

Törkeissä petoksissa hyödyn määrä on vaihdellut 10 700 eurosta 42 000 euroon. Tuomiossa, jossa hyödyn määrä on ollut 42 000 euroa, kysymys on ollut yksityishenkilöön kohdistuneesta ”nettipetoksesta”. Teko on ollut päärikoksena yhteisessä rangaistuksessa ja rikoskokonaisuudesta on tuomittu 60 päivää vankeutta. Rangaistusta mitattaessa on alentavana otettu huomioon aikaisempi rangaistus. Törkeästä petoksesta tuomitut lievimmät rangaistukset ovat olleet kahdessa tapauksessa 4 kuukautta ehdollista vankeutta. Näissä tapauksissa tavoitellun hyödyn määränä on ollut toisessa tapauksessa 11 000 euroa ja toisessa tapauksessa noin 13 000 euroa. Kahdessa tapauksessa on puolestaan tuomittu 6 kuukautta vankeutta. Näissä tapauksissa tavoitellun hyödyn määränä on ollut toisessa tapauksessa noin 21 000 euroa ja toisessa tapauksessa noin 15 500 euroa.

5.3. TYÖRYHMÄN KANNANOTOT

Havainnot rangaistuskäytännöstä

Korkeimman oikeuden ratkaisussaan 2015:52 antaman oikeusohjeen mukaan noin 10 000 euron hyödyn määrää ei vielä ole pidettävä rikoslain 36 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna huomattavana tavoitellun hyödyn määränä. Kysymyksessä on ollut Kansaneläkelaitokseen kohdistunut sosiaalietuuspetos. Vastaaja on tuomittu petoksesta 3 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Korkein oikeus on ratkaisussaan 2007:102 puolestaan arvioinut veropetoksen ja törkeän veropetoksen välistä rajanvetoa.

Petoksen ja törkeän petoksen rajanvetoa on arvioitu myös korkeimman oikeuden ratkaisuisissa 2015:88 ja 2011:84. Mainituissa

ratkaisuisissa ei kuitenkaan ole ollut kysymys tavoitellun hyödyn määrän huomattavuuden arvioinnista.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 24.10.2013, nro 864) on katsottu, että aiheutettua 8 000 euron vahinkoa oli pidettävä erityisen tuntuvana vahinkona. Petos ei kuitenkaan ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä. Vastaaja tuomittiin petoksesta vankeusrangaistukseen.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 5.6.2014, nro 124262) on katsottu, että aiheutettua 10 000 euron taloudellista vahinkoa oli pidettävä huomattavana vahinkona. Rikosta oli pidettävä myös kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Vastaaja tuomittiin törkeästä maksuvälinepetoksesta 6 kuukauden 15 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 23.1.2015, nro 103248) on katsottu, että vastaajan petoksella haltuunsa saamisen autojen arvot, jotka vaihtelivat 13 500 eurosta 37 900 euroon, huomioon ottaen vastaaja oli tavoitellut teoillaan huomattavaa hyötyä. Vastaaja tuomittiin useista törkeistä petoksista. Hovioikeus katsoi 37 900 euron hyödyn tavoittelusta oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi 8 kuukautta vankeutta.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa (I-SHO 18.8.2016, nro 132292) on katsottu, että vastaajan syyksi luetulla petoksella tavoittelemaa 13 000 euron kokonaisyhyötyä oli pidettävä huomattavana hyötynä. Rikosta ei kuitenkaan ollut pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Vastaaja tuomittiin petoksesta.

Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (HelHO 13.10.2016, nro 141125) on katsottu, että vastaajan syyksi luetulla petoksella tavoittelemaa noin 11 000 euron hyödyn määrää ja yhtä suurta aiheutetun vahingon määrää ei ollut pidettävä huomattavana. Kysymyksessä oli ollut Kansaneläkelaitokseen kohdistunut sosiaalietuuspetos. Vastaaja tuomittiin petoksesta 3 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Turun hovioikeuden ratkaisussa (THO 2.11.2016, nro 145471) on katsottu, että vastaajan syyksi luetulla petoksella tavoittelemaa noin 10 000 euron hyödyn määrää ei ollut pidettävä huomattavana. Kysymyksessä oli ollut sosiaalietuuspetos. Vastaaja tuomittiin petoksesta 4 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa (RHO 3.4.2017, nro 113709) on katsottu, että vastaaja oli aiheuttanut Kansaneläkelaitokselle yhteensä 11 792,48 euron taloudellisen vahingon. Kysymyksessä oli ollut sosiaalietuuspetos. Käräjäoikeus oli katsonut, että teko oli ollut lähellä törkeää petosta. Vastaaja tuomittiin petoksesta 3 kuukauden 15 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Kysymyksessä oli tapaus, jossa vastaaja oli peruuttanut valituksensa hovioikeudessa.

Turun hovioikeuden ratkaisussa (THO 18.4.2017, nro 115686) on katsottu, että vastaajan syyksi luetulla petoksella tavoittelemaa 12 400 euron hyödyn määrää ei ollut pidettävä huomattavana tai erityisen tuntuvana. Vastaaja oli menettelyllään aiheuttanut asianomistajalle koneen arvonnalisäverottoman kauppahinnan eli 10 000 euron suuruisen taloudellisen vahingon. Vastaaja tuomittiin petoksesta 30 tunnin yhdyskuntapalvelurangaistukseen. Rangaistusta alentavana otettiin huomioon aikaisempia ehdottomia vankeusrangaistuksia.

Petosrikosten viimeaikaisesta rangaistuskäytännöstä ei työryhmän tiedossa ole ollut muita korkeimman oikeuden eikä hovioikeuden ratkaisuja.

Käräjäoikeuksiin suunnatun aineistotutkimuksen perusteella arvioituna vaikuttaisi siltä, että teko on arvioitu lieväksi petokseksi vielä silloin, kun tavoitellun hyödyn määrä on ollut enintään 500 euroa. Kun petoksissa tavoitellun hyödyn määränä on ollut alle 3 000 euroa, rangaistuslajina on ollut pääsääntöisesti sakkorangaistus. Vankeusrangaistukseen tuomitsemisen raja vaikuttaisi olevan noin 3 000 euron tuntumassa. Tuomitut rangaistukset vaikuttavat olevan lievissä petoksissa ja petoksissa yleisen rangaistuskäytännön mukaisia. Aineistotutkimukseen on kertynyt varsin vähäinen määrä törkeitä petoksia koskevia tuomioita, minkä vuoksi vallitsevasta

rangaistuskäytännöstä ei aineistotutkimuksen perusteella voida tehdä tältä osin kovinkaan luotettavia johtopäätöksiä.

Epävirallisissa yhteydenotoissa muihin hovioikeuksiin ja muutaamaan muuhun käräjäoikeuteen on ollut havaittavissa, että rikoslain 36 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna huomattavan tavoitellun hyödyn määrän raja-arvona pidetään törkeässä petoksessa enemmän kuin törkeässä varkaudessa ja raja-arvo on nykyään jonkin verran enemmän kuin 10 000 euroa.

Suosituks

Työryhmä esittää petosrikosten rikosoikeudellisen arvioinnin osalta käsityksensä seuraavaa:

- Tarkasteltaessa pelkästään tavoitellun hyödyn määrää rajoja on petosrikosten kohdalla arvioitava lievemmin kuin varkausrikosten kohdalla anastetun omaisuuden arvoissa ja vastaavasti yhtäläisesti kuin kavallusrikosten kohdalla anastetun omaisuuden arvoissa. Tässä yhteydessä työryhmä viittaa edellä varkaus- ja kavallusrikosten kohdalla lausuttuihin suosituksiin.
- Teko olisi tavoitellun hyödyn määrän perusteella arvioitavissa lieväksi petokseksi, kun tavoitellun hyödyn määrä on enintään noin 800 euroa.
- Tyypillisiä lievän petoksen tekotapoja olisivat yksittäiset vähäarvoiset tilauspetokset ja niin kutsutut hotellipetokset.
- Vaikka tavoitellun hyödyn määrä olisikin vähäinen, tekoa ei olisi pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, jos
 - kysymys on suunnitelmallisesta, jopa ammattimaiseksi katsottavasta menettelystä
 - kysymys on useista teoista, jotka sisältyvät etukäteen tehtyyn petossuunnitelmaan, esimerkiksi internet-sivustoja hyödyntäen tehdyt niin kutsutut ”nettipetokset”

- Törkeän petoksen rikoslain 36 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna huomattavana tavoitellun hyödyn määrän raja-arvona olisi pidettävä noin 12 000–13 000 euroa.

Työryhmä esittää tyyppitapausten kohdalla seuraavat normaali-rangaistusalueet:

1) lievä petos *10–30 päiväsakkoa*

2) petos

- *30–60 päiväsakkoa*, kun tavoitellun hyödyn määrä on enintään noin 3 000–4 000 euroa
- *30 päivää – 3 kuukautta vankeutta*, kun tavoitellun hyödyn määrä on enemmän kuin noin 3 000 euroa – 4 000 euroa, mutta enintään noin 8 000 euroa
- *yli 3 kuukautta vankeutta*, kun tavoitellun hyödyn määrä on enemmän kuin 8 000 euroa

3) törkeä petos *vähintään 5 kuukautta vankeutta*

Mainittuja suosituksia sovelletaan siis silloin, kun kysymys on tavoitellun hyödyn määrästä. Sitä vastoin suositukset eivät sellaisinaan soveltuisi tilanteisiin, joissa on kysymys aiheutetun vahingon määrästä, koska vahingon merkittävyys (huomattava tai erityisen tuntuva vahinko) vaihtelee uhrin taloudellisten olosuhteiden tai varallisuusaseman mukaan.

Työryhmä kiinnittää vielä huomiota siihen, että teon rikosoikeudellisessa arvioinnissa ja rangaistuksen määräämisessä tulee muutoinkin huomioda myös muut seikat kuin tavoitellun hyödyn määrä. Erityisesti törkeässä tekemuodossa enemmän merkitystä on muilla tekijöillä kuin tavoitellun hyödyn määrällä. Merkitystä tulisi antaa tekotavalle, aiheutetulle vahingolle ja myöskin sille, kohdistuuko rikos yksityiseen henkilöön vai yhteisöön.

6. RANGAISTUSKÄYTÄNTÖ PAHOINPITELYRIKOKSISSA

6.1. AIKAISEMMAT RAPORTIT JA MUUT SELVITYKSET

Laaturaportissa 3/1999 on esitetty, että lievistä pahoinpitelystä tuomittaisiin enintään 20 päiväsakkoa. Mikäli teko vaatisi ankarampaa rangaistusta, se olisi arvioitava pahoinpitelyksi. Työryhmä on todennut, että pahoinpitelystä oli vuosina 1995–1997 tuomittu pääasiassa sakkoa, rangaistuksen mediaanin ollessa 35 päiväsakkoa. Ehdollisissa vankeusrangaistuksissa mediaani oli puolestaan 2,2 kuukautta vankeutta ja ehdottomissa 3,3 kuukautta vankeutta. Sakkorangaistukseen tyypillisesti johtavana tekona työryhmä on pitänyt nyrkillä lyömällä tehtyä mustelmiin tai lieviin ruhjeisiin johtanutta pahoinpitelyä. Vankeusrangaistuksen tuomitseminen pahoinpitelystä on työryhmän käsityksen mukaan perusteltua puolestaan silloin, kun raju väkivalta ilman astaloakin kohdistuu sivulliseen yllättäen, pahoinpitelijöitä on useita tai teko on tehty potkimalla. Rangaistusta korottavana seikkana tulee ottaa huomioon uhrin asema, kuten avuttomuus ja puolustuskyvyttömyys. Rangaistussuositus vaarallista astalaa käyttäen tehdystä pahoinpitelystä on ollut 8–10 kuukautta vankeutta tapauksissa, joissa törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö ei ollut täyttynyt, jos teko on kuitenkin ollut kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikko oli tuolloin vielä vähintään 6 kuukautta, minkä vuoksi niistä tuomitut vankeusrangaistukset olivat ehdollisten vankeusrangaistusten osalta olleet keskimäärin 8,9 kuukautta ja ehdottomien vankeusrangaistusten osalta 15 kuukautta.

Laaturaportissa 4/2000 on katsottu, että perustekomuotoisista pahoinpitelystä tuomitut sakkorangaistukset vaihtelivat 30 päivästä 60 päiväsakkaan, mutta myös alle 30 päiväsakon rangaistuksia oli tuomittu. Sen sijaan yli 70 päiväsakon rangaistuksia ei ollut juurikaan tuomittu. Muutamilla nyrkiniskuilla suoritettu, pinnallisia vammoja aiheuttaneesta pahoinpitelystä oli tuomittu yleisimmin 30–45 päiväsakkoa. Vankeusrangaistuksia oli puolestaan tuomittu teoista, joissa oli käytetty monenlaista väkivaltaa, potkittu päähän tai käytetty astalona lasiesinettä, teräasetta tai

metalliesinettä. Osassa potkimalla tehdyistä pahoinpitelyistä oli tuomittu vankeusrangaistus, mutta niistä oli tuomittu edelleen myös sakkorangaistuksia. Vankeusrangaistuksia oli tuomittu myös ilman astalaa tehdystä voimakkaasta pahoinpitelystä. Törkeistä pahoinpitelyistä tuomitut rangaistukset olivat verrattain lähellä rangaistusasteikon vähimmäisrangaistusta.

Laaturaportissa 2/2003 on katsottu, että pahoinpitelyrikoksissa tulisi tuomita vankeusrangaistus, kun tekotapana on päähän kohdistunut potkiminen, väkivallasta on aiheutunut murtuma tai muu vastaavan kaltainen vamma, pahoinpitelyssä on käytetty välinettä tai teko on kohdistunut puolustuskyvyttömään tai täysin sivulliseen henkilöön. Mikäli rangaistuslajin valinta poikkeaa edellä mainituissa tilanteissa työryhmän suosituksesta, ratkaisu tulisi perustella myös rangaistuslajin valinnan osalta. Työryhmän käsityksen mukaan rangaistuslajin valinnassa sakko- ja vankeusrangaistuksen välillä tulisi ottaa huomioon myös teon ja tekijän olosuhteet, tekijän ensikertalaisuus, nuori ikä sekä teon tyyppitapausta vähäisempi tai suurempi moitittavuus, aikaisempi rikollisuus, tekojen samankaltaisuus ja toistuvuus sekä koventamisperusteen soveltaminen.

Laaturaportissa 2/2005 on katsottu, että nyrkillä lyönnein tehdyistä pahoinpitelyistä oli edelleen tuomittu pääosin sakkorangaistuksia vammojen laadusta tai uhrin asemasta riippumatta. Mediaani sakkorangaistuksissa oli 30–40 päiväsakkoa vaihteluvälin ollessa 20–80 päiväsakkoa. Vankeusrangaistuksia oli puolestaan tuomittu potkimalla tehdystä pahoinpitelystä kolmessa tapauksessa neljästä ja astalaa käytettäessä joka toisessa tapauksessa. Tuomittujen päiväsakkojen mediaani on työryhmän käsityksen mukaan vaikuttanut tekojen laatuun nähden alhaiselta.

Laaturaportissa 4/2006 on katsottu, että lieviä pahoinpitelyjä oli edelleen lukumääräisesti vähän ja niistä tuomitut rangaistukset olivat keskimäärin 10 päiväsakkoa. Pahoinpitelyrikoksissa suurimassa osassa oli tuomittu sakkorangaistus mediaanin ollessa 30–45 päiväsakkoa. Työryhmä ei ollut havainnut rangaistuskäytännössä olleen juurikaan muutosta verrattuna aikaisempaan rangaistuskäytäntöön muutoin kuin, että ennalta-arvaamatta ja päähän

potkimalla tapahtuneista pahoinpitelyistä tuomitut rangaistukset olivat aikaisempaa käytäntöä ankarampia. Törkeiden pahoinpitelyjen rangaistukset olivat sijoittuneet edelleen lähelle rangaistusasteikon vähimmäisrangaistusta, joka oli 1.9.2001 alkaen korotettu yhteen vuoteen.

Helsingin hovioikeuspiirin rikostyöryhmän raportissa on katsottu, että vankeusrangaistuksiin johtavia tekotapoja olisivat päähän kohdistuneet potkut, usean pahoinpitelijän potkimalla suorittamat pahoinpitelyt, tekovälineen käyttäminen, teon kohdistuminen puolustuskyvyttömään sekä tapaukset, joissa vammoina oli ollut luunmurtumia tai vastaavan kaltaisia vammoja.

Kouvolaan hovioikeuspiirin rangaistustaulukko-työryhmän taulukoissa on katsottu, että lievien pahoinpitelyjen normaalirangaistusalue olisi 15–30 päiväsakkoa ja törkeiden pahoinpitelyjen 1 vuosi 2 kuukautta – 2 vuotta 6 kuukautta. Perustekomuotoisten pahoinpitelyjen normaalirangaistusalue olisi puolestaan 30–50 päiväsakkoa teoista, jotka oli tehty vähäistä ja lyhytkestoista väkivaltaa käyttäen ja vammat olivat laadultaan vähäisiä. Normaalirangaistusalue 50 päiväsakosta 60 päivään vankeutta koskisi tekoja, joista oli aiheutunut vähäistä vakavampia vammoja ja käytetty väkivaltaa oli ollut vakavampaa tai pitkäkestoisempaa, esimerkiksi useita lyönnejä nyrkillä, vähäinen kuristaminen tai pahoinpitelyn jatkaminen uhrin kaaduttua maahan. Vankeutta 60 päivää – 6 kuukautta puolestaan olisi normaalirangaistusalue teoista, joista oli aiheutunut hampaan lohkeaminen, murtumia, lukumääräisesti paljon mustelmia ja ruhjeita, tekijöitä oli useita tai väkivaltaa oli tehty potkimalla, teossa oli käytetty vähemmän vaarallista astalaa, tai muuten tekotavasta olisi voinut helposti aiheutua vakavampakin vahinkoa, mutta sattumanvaraisesti ne olivat jääneet yksittäistapauksessa vähäisiksi. Normaalirangaistusalue 6 kuukautta – 1 vuosi vankeutta puolestaan koskisi tekoja, joissa törkeän pahoinpitelyn ankaroittamisperuste oli olemassa, mutta teot eivät olleet kuitenkaan olleet kokonaisuutena arvostellen törkeitä, vaikka olivatkin sitä lähellä; pahoinpitelystä oli aiheutunut vakavia vammoja (useita murtumia, vakava silmävamma tai kuulon menetys), tekotapana oli ollut päähän ja ylävartaloon kohdistunut potkiminen, tekovälineenä oli ollut vaarallinen astalo, tekijöitä oli ollut

useampia tai vammat olivat olleet monilukuisia tai vakavampia. Lisäksi yksittäistapauksessa mittaamisessa olisi huomioitava uhrin oma provosointi tai myötävaikutus, parisuhdeväkivallassa teko-historia, teon yllätyksellisyys, teon motiivi, vammojen sattuman-varaisuus, uhrin puolustuskyvyttömyys sekä muut rangaistuksen mittaamisessa yleisesti vaikuttavat tekijät.

6.2. AINEISTOTUTKIMUS KÄRÄJÄOIKEUKSIEN TUOMIOISTA

Lievä pahoinpitely

Aineistotutkimukseen on kertynyt lievää pahoinpitelyä koskevia tuomioita kaikkiaan 12, joista kymmenessä tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan lievästä pahoinpitelystä ja kahdessa tapauksessa lievän pahoinpitelyn lisäksi muistakin rikoksista. Rikosten tekotapa on vaihdellut varsin paljon ja niitä olivat muun ohella tukistaminen, kiinni tarttuminen, puristaminen, maahan kaataminen, töniminen ja läpsäisy avokämmenellä. Rangaistukseksi näistä teoista on tuomittu sakkoa 15–40 päiväsakkoa mediaanin ollessa noin 20 päiväsakkoa.

Pahoinpitely

Seuranta-aikana on tuomittu pahoinpitelyistä kaikkiaan 217 vastaajaa tapauksissa, joissa se on ollut vakavin rikos. Kaikkiaan 136 vastaajan osalta kysymys on ollut ainoastaan pahoinpitelystä ja 81 tapauksessa muistakin rikoksista. Tekotapoja ovat olleet nyrkillä lyöminen (115), potkiminen (40), astalon käyttö (35), kuristaminen (46) ja lisäksi on ollut lukuisia muitakin tekotapoja (77), kuten avokämmenellä lyöminen, vääntäminen, retuuttaminen, puristaminen, maahan kaataminen, kaasulla suihkuttaminen, purreminen, hiuksista repiminen sekä erilaisilla esineillä heittäminen. Useissa tapauksissa väkivaltaa on tehty enemmän kuin yhdellä tavalla. Pelkästään nyrkkiä on käytetty 37 tapauksessa. Astalona on käytetty teräasetta 11 kertaa ja muuta välinettä 40 kertaa, niistä useimmiten lasiesinettä kuten tuoppia tai pulloa, mutta myös pesäpallomailaa tai muuta puista keppiä. Väkivalta on kohdistunut yleensä uhrin päähän (159) ja useissa tapauksissa myös muualle

vartaloon (100). Aiheutuneet vammat ovat tyypillisesti olleet mustelmia ja ruhjeita (154), haavoja (63), murtumia (16) tai muita vammoja (51) kuten kipua, erilaisia hammasvaurioita, aivotärähdyksiä tai tajuttomuutta. Pahoinpitelyn uhri on ollut 28 rikoksessa puolustuskyvytön, 62 tapauksessa läheinen ja 87 tapauksessa sivullinen.

Valtaosasta pahoinpitelyjä on tuomittu sakkoja (153) tai ehdollista vankeutta (48). Lisäksi on tuomittu 4 henkilöä yhdyskuntapalveluun, yksi valvontarangaistukseen ja 10 ehdottomaan vankeuteen. Rangaistukseen tuomitsematta on jätetty kaikkiaan 3 vastaajaa hätävarjeluun liioittelun, työpaikan menetyksen tai alaikäisyyden vuoksi. Rangaistuksen mittaamiseen on vaikuttanut sitä ankaroitavasti koventamisperuste (2) ja puolestaan sitä alentavasti aikaisemmin tuomittu rangaistus (7) ja tekijän alaikäisyys (8).

Kaikki tuomitut sakkorangaistukset ovat vaihdelleet 15 päivästä 90 päiväsakkaan painopisteen ollessa 30–60 päiväsakkoa ja mediaanin 45 päiväsakkoa. Yksittäisestä pahoinpitelystä on tuomittu pääasiassa sakkoa (105) ja ehdollista vankeutta (24). Niistä tuomitut sakkorangaistukset ovat vaihdelleet 15 päivästä 80 päiväsakkaan painopisteen ollessa 30–50 päiväsakkoa ja mediaanin 40 päiväsakkoa. Nyrkillä lyömällä tehdystä pahoinpitelystä on tuomittu sakkoa 15–70 päiväsakkoa painopisteen ollessa 30–45 päiväsakkoa ja mediaanin 40 päiväsakkoa.

Kaikki tuomitut vankeusrangaistukset ovat vaihdelleet välillä 20 päivää – 1 vuosi 5 kuukautta, painopisteen ollessa välillä 30 päivää – 3 kuukautta ja mediaanin 60 päivää vankeutta. Yksittäisestä pahoinpitelystä vankeutta on tuomittu 30 päivästä 8 kuukauteen painopisteen ollessa 30 päivästä 3 kuukauteen ja mediaanin 60 päivää vankeutta. Vankeusrangaistukseen on näyttänyt yleisimmin johtavan astalon, kuten teräseen käyttäminen tai päähän kohdistunut potkiminen. Ehdotonta vankeutta on tuomittu lähinnä tekijän aikaisemman rikollisuuden johdosta (koventamisperuste tai aikaisemmat ehdolliset (vankeusrangaistukset).

Rangaistuksen mittaamisessa alentavasti vaikuttaneita seikkoja ovat olleet sovinto, uhrin myötävaikutus ja vammojen vähäisyys.

Rangaistusta koventavia seikkoja ovat puolestaan olleet läheissuhde, vammojen vakavuus, uhrin ikä (lapsi/vanhus), tekijän asema (opettaja/sijaisvanhempi), tekijöiden lukumäärä, teon yllätyksellisyys, tekotavan vaarallisuus sekä teon pitkä kesto.

Törkeä pahoinpitely

Törkeästä pahoinpitelystä on seuranta-aikana ollut kysymys kaikkiaan 12 tapauksessa, joista 3 tapauksessa on ollut kysymys ainoastaan törkeästä pahoinpitelystä ja 9 tapauksessa muistakin rikoksista. Tekotapana on ollut nyrkillä lyöminen tai potkiminen tai niiden yhdistelmä, astalon kuten teräseen käyttäminen (3) tai kuristaminen veden alla. Väkivalta on kohdistunut 9 tapauksessa uhrin päähän ja 6 tapauksessa muualle vartaloon. Teoista on aiheutunut useimmiten mustelmia, ruhjeita, haavoja ja murtumia sekä yhdelle uhrille myös aivovamma.

Tuomitut rangaistukset ovat vaihdelleet törkeän pahoinpitelyn yrityksestä tuomitusta 9 kuukauden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta 3 vuoden 9 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mediaanirangaistuksen ollessa noin 2 vuoden vankeusrangaistuksen tuntumassa. Vankeusrangaistukset ovat puolessa tapauksista olleet ehdollisia ja puolessa ehdottomia.

6.3. TYÖRYHMÄN KANNANOTOT

Havainnot rangaistuskäytännöstä

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2014:6 on ollut kysymys tapauksesta, jossa vastaaja oli asuintalonsa porraskäytävässä ottanut painimalla yhteen asianomistajan kanssa ja paennut sen jälkeen asuntoonsa. Asianomistaja oli tämän jälkeen hakannut ja potkinut vastaajan asunnon ovea, jolloin vastaaja oli suuttunut ja hakenut puukon sekä avannut asunnon oven. Vastaaja ja asianomistaja olivat heti sen jälkeen käyneet toisiinsa käsiksi ja yhteenotto oli jatkunut painimalla puukon ollessa vastaajan kädessä. Yhteenotossa asianomistajalle oli aiheutunut puukosta viiltohaava kaulaan. Vastaajan katsottiin tahallaan tehneen asianomistajalle ruumiillista väkivaltaa ja aiheuttaneen hänelle kerrotun vamman. Pahoinpite-

lyä ei kuitenkaan katsottu törkeäksi. Rangaistuksen määräämisen osalta korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että rangaistuskäytäntöä kuvaavien tilastojen perusteella oli todettavissa, että viime vuosina pahoinpitelystä oli tuomittu noin yhdessä kolmasosassa tapauksissa vankeutta vankeuden keskipituuden ollessa noin 3,5 kuukautta vankeutta. Käsillä olleessa tapauksessa korkein oikeus totesi, että koska vastaaja oli käyttänyt teräsetta, pahoinpitelyä oli tuossa tapauksessa pidettävä huomattavasti vakavampana rikoksena kuin tavanomaista pahoinpitelyä. Vastaaja tuomittiin 9 kuukauden vankeusrangaistukseen.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2017:7 on puolestaan ollut kysymys seuraavanlaisista tapauksista. Vastaajan syyksi luettiin ensimmäisessä kohdassa pahoinpitely, jossa hän oli eräässä yksityisasunnossa tehnyt ruumiillista väkivaltaa asianomistajalle lyömällä tätä useita kertoja nyrkillä kasvoihin ja ylävartaloon aiheuttaen tälle kivun lisäksi oikealle otsalle turvotusta ja oikeaan silmään voimakasta turvotusta. Vastaajan syyksi luettiin toisessa kohdassa pahoinpitely, jossa hän oli yhdessä toisen henkilön kanssa tehnyt eräässä yksityisasunnossa ruumiillista väkivaltaa asianomistajalle lyömällä tätä useita kertoja nyrkillä kasvoihin ja ylävartaloon ja lisäksi toinen vastaaja lyömällä asianomistajaa pyykkikorilla pään alueelle aiheuttaen kivun lisäksi oikeaan silmäkulmaan haavan ja vasempaan silmään ompeleita vaatineen haavan. Vastaajan syyksi luettiin kolmannessa kohdassa pahoinpitely, jossa hän oli eräässä ravitsemusliikkeessä tehnyt ruumiillista väkivaltaa asianomistajalle lyömällä tätä kerran nyrkillä päähän aiheuttaen kivun lisäksi sisäkorvan tärahdysvamman ja siitä johtuneen pysyvän lievän kuulon alenemisen. Korkein oikeus totesi, että tapauksissa oli kysymys tekotavoiltaan varsin tavanomaisista pahoinpitelystä. Vastaaja tuomittiin yhteiseen 8 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Muita korkeimman oikeuden antamia rangaistuksen määräämistä pahoinpitelyrikoksissa koskevia ratkaisuja ovat 2002:2, 2005:134, 2008:85, 2009:79, 2010:36, 2011:53, 2014:60, 2016:56 ja 2017:8.

Turun hovioikeuden ratkaisussa (THO 4.4.2017, nro 113793) vastaajana ollut isä tuomittiin poikiensa pahoinpitelystä 80 päiväsakon rangaistukseen. Kysymyksessä oli tapaus, jossa isä oli vetänyt tapahtumahetkellä alle 10-vuotiaita poikiaan hiuksista ja korvasta sekä vienyt pojat rauhoittumaan pitäen ainakin osalla kerroista samalla hiuksista tai korvasta kiinni. Lisäksi isä oli muutamia kertoja potkaissut toista poikaansa potkujen osuessa poikaa etureiteen, rintalastaan ja nenään. Potkaisemiset olivat liittyneet tilanteisiin, joissa asianomistajana ollut poika oli yrittänyt tulla nukkumaan vanhempiensa sänkyyn. Potkuista ei ollut aiheutunut muita vammoja kuin kipua. Hovioikeus ei myöntänyt asiassa jatkokäsittelylupaa.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisussa (I-SHO 25.4.2017, nro 116401) vastaajana ollut isä tuomittiin tekohekellä 11–12-vuotiaan tyttärensä pahoinpitelystä 60 päiväsakon rangaistukseen. Kysymyksessä oli tapaus, jossa isä oli lyönyt tytärtään useita kertoja kädellään ja kärpäslätkällä aiheuttaen lapselle kipua. Lisäksi isä oli laittanut lapsensa talvella ainakin muutaman kerran ulos ilman ulkovaatteita aiheuttaen lapselle kylmyydentunnetta. Hovioikeus ei myöntänyt asiassa jatkokäsittelylupaa.

Käräjäoikeuksiin suunnatun aineistotutkimuksen perusteella arvioituna rangaistusten mittaamiskäytäntö vaikuttaisi lievien pahoinpitelyjen osalta olevan pääosin aikaisempien suositusten mukainen ja niistä tuomitut rangaistukset myös tekojen laatuun nähden oikeudenmukaisia. Tältä osin työryhmä suosittelee kiinnittämään huomiota lähinnä siihen, ettei lievänä pahoinpitelynä tuomita tekoja, jotka joko käytetyn väkivallan laadun tai muiden tekoon liittyneiden olosuhteiden johdosta eivät ole kokonaisuutena arvostellen vähäisiä.

Sitä vastoin, kun kysymys on perustekomuotoisista pahoinpitelystä, aineistotutkimuksen perusteella arvioituna vaikuttaisi siltä, että niistä tuomittavat rangaistukset ovat edellä selostettuihin korkeimman oikeuden ratkaisuihin nähden verrattain alhaisia. Varsin usein tuomitaan sakkorangaistuksia rikoksista, joista aikaisempien suositustenkin mukaan tulisi tuomita vankeutta. Pahoinpitelystä tuomittujen sakkorangaistusten keskirangaistus 45 päiväsakkoa

on työryhmän käsityksen mukaan niin ikään varsin alhainen tekojen moitittavuuteen nähden. Erityisesti yksittäisestä nyrkillä lyönnällä päähän tehdystä pahoinpitelystä keskimäärin tuomittava 40 päiväsakkoa vaikuttaa rangaistuksena varsin lievältä teon moitittavuuteen nähden, vaikka vammat jäisivät mustelmiin ja ruhjeisiin.

Törkeistä pahoinpitelyistä tuomitut vankeusrangaistukset vaikuttavat tapauksista aineistotutkimuksen perusteella saatujen tietojen valossa olevan oikeudenmukaisessa suhteessa tekoihin nähden. Tekojen laadusta johtuen niihin liittyvät olosuhteet ja tekotavat sekä muut rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat vaihtelevat siinä määrin, että rangaistuksen mittaamiseen sisältyy aina varsin paljon tapauksen erityispiirteisiin liittyvää harkintaa. Sen vuoksi niistä tuomittujen rangaistusten mittaamiseen ei ole syytä antaa erityisiä suosituksia.

Suosituksat

Työryhmä esittää tyyppitapausten kohdalla seuraavat normaali-rangaistusalueet:

1) lievä pahoinpitely *15–30 päiväsakkoa*

2) pahoinpitely

- *30–60 päiväsakkoa*

- tekotapana läpsiminen, riuhtominen tai muu vähäisempi väkivalta, joka ei enää ole arvioitavissa lieväksi pahoinpitelyksi

- *vähintään 60 päiväsakkoa*

- tekotapana on nyrkillä lyönti tai muu voimakas isku päähän
- vähäisemminkin väkivallan kohdistaminen puolustuskyvyttömään, läheiseen tai yllättäen sivulliseen henkilöön

- *vankeutta enintään 3 kuukautta*

- tekotapana on useita päähän kohdistuneita nyrkiniskuja, potkiminen vartaloon tai vähäinen kuristava ote
- pahoinpitelyssä käytetään astaloa

- teosta aiheutuneet vammat ovat mustelmia ja ruhjeita vakavampia, kuten hampaan lohkeaminen tai murtuma
 - pahoinpitelystä on aiheutunut lukumääräisesti paljon mustelmia ja ruhjeita
 - vähäistä vakavampi väkivalta, joka kohdistuu puolustuskyvyttömään, läheiseen tai yllättäen sivulliseen henkilöön
- *vankeutta 3–6 kuukautta*
 - tekotapana on yksittäiset potkut päähän, lukuisat potkut vartaloon, kuristaminen kaulalta tai useita tekotapoja sisältävä väkivallan käyttö vähäistä pidemmän aikaa
 - pahoinpitelijöitä on lukumääräisesti useita
 - teossa on käytetty astaloa, josta voi aiheutua vakavia vammoja (esimerkiksi lasinen tuoppi tai pullo taikka puinen lyöntiväline)
 - teosta aiheutuneet vammat ovat murtumia tai vastaavia vakavampia vammoja
 - tekotavasta olisi voinut helposti aiheutua vakavakin henkilövahinko, mutta vammat ovat sattumanvaraisista syistä jääneet vähäisiksi
 - *vankeutta yli 6 kuukautta*
 - törkeän pahoinpitelyn ankaroittamisperuste täyttyy, mutta teko ei ole kokonaisuutena arvostellen törkeä
 - astalona käytetään metalliputkea tai muuta vaarallista välinettä, joka ei täytä ankaroittamisperustetta
 - pahoinpitelystä aiheutuu muu vakava vamma, joka ei kuitenkaan täytä ankaroittamisperustetta

Rangaistuksen mittaamisessa olisi lähtökohtana luokituksen mukainen rangaistusalue, kun yksikin luokituksen mukainen tekijä täyttyy. Mikäli rangaistuksen mittaamisessa on otettu huomioon joitakin tapaukseen liittyviä erityispiirteitä, niiden tulisi myös ilmetä tuomion perusteluista.

III YHTEISEN RANGAISTUKSEN MÄÄRÄÄMINEN

Laatutyöryhmä III/2016

Työryhmän jäsenet

Käräjätuomari Kaisa Teivaanmäki, Kemi-Tornion käräjäoikeus, puheenjohtaja
 Käräjätuomari Heikki Juntunen, Oulun käräjäoikeus, sihteeri
 Käräjätuomari Kirsi Huotari, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Sanna-Maria Klemetti, Kainuun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Hannele Pyy-Ahonen, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Markku Hämäläinen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Pekka Louhelainen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Jaakko Raittila, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Käräjätuomari Ville Vuorialho, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Hovioikeudenneuvos Liisa Rintala, Rovaniemen hovioikeus
 Asessori Timo Lahdenperä, Rovaniemen hovioikeus
 Asianajaja Katri Mäkinen, Asianajotoimisto Katri Mäkinen Oy
 Asianajaja Antti Kantola, Asianajotoimisto Henriksson & Heikkilä Oy
 Julkinen oikeusavustaja Annamari Tuomivaara, Oulun oikeusaputoimisto
 Oikeusapusihteeri Jenni Leinonen, Oulun oikeusaputoimisto
 Kihlakunnansyyttäjä Juha Karikoski, Oulun syyttäjänvirasto
 Rikosylikomisario Antti Luoto, Oulun poliisilaitos
 Rikoskomisario Hanna Lejonqvist, Lapin poliisilaitos

1. JOHDANTO

Laatutyöryhmän III/2016 toimeksiantona on ollut käydä läpi yhteisen rangaistuksen määräämisen edellytykset ja menettelytavat. Tarkoitus on ollut päivittää Rovaniemen hovioikeuspiirin laatu-hankkeen laatutyöryhmän IV/2004 raporttia, joka käsittelee rikoslain 7 luvun 6 §:n jälkikonkurrenssia.

Laatutyöryhmä on kokoontunut kahdesti, minkä lisäksi työryhmä on työstänyt raporttia sähköpostitse käytyjen lausumakierroksien ja keskusteluiden kautta. Ensimmäisessä videoyhteyksin toteutetussa suunnittelukokouksessa 11.4.2016 käytiin läpi laatutyöryhmän tehtävänanto ja suunniteltiin aiheen rajausta ja painopisteitä. Yhteisen rangaistuksen määräämisen perusperiaatteiden osalta arvioitiin niiden pääpiirteisen läpikäymisen olevan riittävää ja tarpeellisemmaksi koettiin erityisesti konkurrenssikysymykseen keskittyminen ja sen selkiyttäminen erilaisin esimerkein.

Oulun käräjäoikeudessa ja videon välityksin toteutetussa toisessa kokouksessa 16.5.2016 käytiin läpi suunnittelupalaverin pohjalta laadittua raporttiluonnosta. Aineistona raportin laatimisessa on käytetty Helsingin hovioikeuspiirin ja Helsingin yliopiston vuoden 2013 laatuhankeen yhteydessä julkaistua Jukka Ketolan artikkelia ”Rikosten keskinäinen yhteys ja muut yhteisen rangaistuksen mittaamisperusteet”, marraskuun 2016 laatupäiviin mennessä julkaistuja korkeimman oikeuden ratkaisuja yhteisen rangaistuksen mittaamisesta sekä Rovaniemen hovioikeuspiirin lainkäytön laatuhankeen laatutyöryhmän IV/2004 raporttia. Laatutyöryhmä on myös kerännyt ja toimittanut työryhmän puheenjohtajalle Rovaniemen hovioikeuden vuosien 2015–2016 aikana antamia ratkaisuja, joissa on käsitelty erityisesti konkurrenssia ja sen perustelemista. Kaiken kaikkiaan yhteiseen rangaistuksen mittaamisesta, sen perustelemisesta ja konkurrenssista oli käytettävissä 25 Rovaniemen hovioikeuden antamaa ratkaisua, joista on keskusteltu 16.5.2016 toimitetussa työryhmän kokouksessa.

Laatutyöryhmän kokouksen 16.5.2016 perusteella raporttiin on myös laadittu yhteisen rangaistuksen mittaamiseen ja konkurrenssikysymyksen käsittelemiseen liittyviä menettelytapasuosituksia.

Tältä osin laatutyöryhmän raporttia on vielä päivitetty laatupäivien jälkeen hovioikeuspiirin käräjäoikeuksissa vuoden 2017 alussa käytyjen keskustelujen ja niistä tehtyjen muistioiden pohjalta.

Tämän raportin tarkoituksena on ollut kerätä yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset ja ohjeistukset yhdeksi ohjeeksi sekä hahmottaa edelleen ongelmalliseksi havaittua konkurrenssikysymystä erilaisten esimerkkitalanteiden kautta. Perustelu- ja muut menettelytapasuositukset ovat ohjeellisia, mutta ne sisältävät tärkeitä näkökulmia niin tuomioistuinten kuin asiakkaiden ja sidosryhmienkin tarpeista, minkä vuoksi suositukset koettiin tarpeelliseksi esittää.

2. YHTEINEN RANGAISTUS

2.1. LÄHTÖKOHDAT

- samalla kertaa tuomittavana olevista rikoksista tuomitaan yhteinen rangaistus rikoslain 7 luvun 1–4 §:ien säännösten mukaisesti
 - jos kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittava vankeusrangaistus, tuomitaan niistä yhteinen vankeusrangaistus
 - jos kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittava sakkorangaistus, tuomitaan niistä yhteinen sakkorangaistus
 - jos jostakin teosta olisi tuomittava vankeutta ja jostakin sakkoa, kaikista teoista saa tuomita yhteiseen vankeusrangaistukseen
 - tuomioistuimien saa myös tuomita joistakin teoista yhteisen vankeusrangaistuksen ja joistakin yhteisen sakkorangaistuksen (ei kuitenkaan vankeusrangaistukseen ja sakkorangaistukseen samoista rikoksista)
 - > jälkimmäistä vaihtoehtoa ei juuri ole käytetty, koska se ei ole yleensä vastaajan edun mukaista
 - > vastaajalle sakkona rangaistavan teon kirjautumisesta rikosrekisteriin mahdollisesti aiheutuva haitta ei myöskään ole sellainen seikka, joka tulisi ottaa huomioon rangaistusta arvioitaessa (KKO 2004:137)

- 1.12.2016 lukien
 - rikoslain 7 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti yhteisen vankeusrangaistuksen lisäksi tuomioistuimien saa myös tuomita joistakin rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoa tai rikesakon, mutta ei molempia
 - kun sakko ja rikesakkorikoksista tuomittava rangaistus ei sisälly yhteiseen vankeusrangaistukseen, määrätään niistä yhteinen sakkorangaistus rikoslain 7 luvun 3 a § mukaisesti
- yhteisen vankeusrangaistuksen vähimmäis- ja enimmäisajasta säädetään rikoslain 7 luvun 2 §:ssä
 - vähimmäisaika ei saa olla lyhyempi kuin ankarin vähimmäisaika (esimerkiksi törkeä varkaus 4 kk, törkeä pahoinpitely 1 vuosi)
 - enimmäisrangaistus saa ylittää eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen, mutta ei rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa
 - ankarimman enimmäisrangaistuksen saa kuitenkin ylittää enintään 1–3 vuodella riippuen ankarimmasta enimmäisrangaistuksesta: alle 1 v 6 kk → 1 vuodella, 1 v 6 kk – alle 4 vuotta → 2 vuodella, ja vähintään 4 vuotta → 3 vuodella (KKO 2014:85: törkeä raiskaus, maksimi 10 v + 3 v, yhteisen vankeusrangaistuksen maksimi 13 vuotta)
 - yhteisen rangaistuksen vähimmäis- ja enimmäismäärässä on otettava huomioon rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaisten rangaistusasteikon lieventämisperusteiden vaikutus
- yhteisen sakkorangaistuksen vähimmäis- ja enimmäismäärästä säädetään rikoslain 7 luvun 3 §:ssä
 - yhteinen sakkorangaistus ei saa olla pienempi kuin tuomittavalle rikokselle säädetyn sakkorangaistuksen erityinen vähimmäismäärä (törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen 30 päiväsakkoa ja törkeä rattijuopumus 60 päiväsakkoa)
 - enintään 240 päiväsakkoa, mutta ei kuitenkaan eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteismäärää ankarampi (tulee eteen tilanteissa, joissa soveltuu rikoslain 6 luvun 8 §:n rangaistusasteikon lieventämisperuste)

- sakon ja rikesakon yhteisrangaistuksesta säädetään rikoslain 7 luvun 3 a §:ssä (1.12.2016)
 - mikäli sakkorikoksia on useita, niistä mitataan ensin yhteinen sakkorangaistus rikoslain 7 luvun 3 §:n mukaisesti, minkä jälkeen sakkorangaistusta korotetaan 40 eurolla
 - mikäli rikesakkorikkomuksia on useita, niistä lisätään sakkorikoksesta tuomittavaan sakkorangaistukseen tai useammasta sakkorikoksesta tuomittavaan yhteiseen sakkorangaistukseen 40 euroa
 - sakkorangaistusta ei kuitenkaan koroteta, jos rikesakko määrättäisiin jalankulkijalle tai moottorittoman ajoneuvon kuljettajalle, koska 40 euron korotus merkitsisi varsin ankaraa korotusta suhteessa kyseisenlaisista teoista seuraavaan rikesakkoon
 - mikäli sakkorangaistus tai yhteinen sakkorangaistus on kokonaismäärältään rikesakkoa alempi, korotetaan sakkorangaistus tai yhteinen sakkorangaistus rikesakon suuruiseksi, minkä jälkeen siihen vasta tehdään edellä mainittu 40 euron korotus
- kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomittavasta rikesarikesakosta säädetään rikoslain 7 luvun 3 b §:ssä (1.12.2016)
 - kahdesta tai useammasta rikesakkorikoksesta määrätään yksi rikesakko siten, että ankarin rikesakko otetaan pohjarangaistukseksi ja sitä korotetaan 40 eurolla
 - 40 euron korotusta ei kuitenkaan tehdä jalankulkijalle tai moottorittoman ajoneuvon kuljettajalle määrättävään rikesakkoon
- yhteinen rangaistus tulee tuomittavaksi myös täytäntöönpan-
taessa aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta (RL 2 b:5)
taikka jäännösrangaistusta (RL 2 c:14) noudattaen mitä rikoslain 7 luvussa säädetään (KKO 2008:72, 2014:5, 2015:25 ja 2016:56)

2.2. MITTAAMINEN

- yhteisen rangaistuksen mittaamisen periaatteet rikoslain 7 luvun 5 §:ssä
 - mittaamiseen sovelletaan rikoslain 6 luvun säännöksiä: otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys
 - pohjaksi ankarimmin rangaistavasta rikoksesta mitattava rangaistus ja tähän rangaistukseen lisätään osa (tavanomaisesti kolmasosa) muiden rikosten rangaistuksista siten, että rangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen (HE 40/1990)
- vaikka yhteistä rangaistusta arvioidaan rikoslain 7 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti melko kaavamaisesti lisäämällä ankarimmin rangaistavan rikoksen rangaistukseen oikeudenmukaiseksi arvioitu osa muiden rikosten rangaistuksista, tarkoituksena on aina viime kädessä pyrkiä kokonaisrangaistukseen, joka on oikeudenmukaisessa suhteessa tuomittavana olevien rikosten kokonaisuuteen (HE 40/1990, KKO 2014:85)
- kokonaisrangaistusarviointi tulee ottaa huomioon myös konkurrenssitilanteissa
 - Rovaniemen hovioikeus 23.2.2015 nro 108335 (R14/722): Käräjäoikeuden nyt tuomitsema 5 kuukauden ja aikaisemmin tuomittu 4 kuukauden pituinen vankeusrangaistus muodostuvat kokonaisuutena ankarammaksi kuin, jos teot olisivat olleet tuomittavana yhtä aikaa ja tämän vuoksi hovioikeus alensi käräjäoikeuden tuomitseman 5 kuukauden vankeusrangaistuksen 3 kuukaudeksi vankeutta.
- rikosten lukumäärä
 - vaikka rikosten lukumäärä (HE 40/1990) on rangaistusta koventava seikka, laadultaan ja vakavuudeltaan samanlaisten rikosten suuri määrä kuitenkin käytännössä johtaa pohjarangaistukseen lisättävistä rikoksista huomioon otettavan

rangaistuksen pienenemiseen (”lieventävä lisäämisperiaate”)

- mikäli vaihtelu rikosten vakavuudessa on suuri (yksi tai muutama törkeä ja useita lieviä rikoksia), lievimpien tekojen vaikutus mittaamiseen on vähäinen (kolmasosasääntöä ei käytännössä noudateta)

- rikosten vakavuus
 - rikosten vakavuus on rangaistusta koventava seikka
 - mitattaessa rangaistusta useammasta törkeästä rikoksesta ankarimmin rangaistavasta rikoksesta mitattavaan rangaistukseen muista teoista lisäävät rangaistukset voivat vaikuttaa kokonaisrangaistukseen tavanomaista kolmasosaa enemmän (KKO 2014:91)
 - sakolla rangaistavien tekojen vaikutus rangaistuksen mittaamiseen on selvästi vähäisempi kuin niiden rikosten, joista olisi erikseen tuomittava vankeusrangaistus
 - > Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen liittyvässä Ketolan artikkelissa (2013) on katsottu, että sakkorangaistuksina tuomittavat teot saisivat vaikuttaa yhteiseen vankeusrangaistukseen yleensä enintään kuukauden verran (vrt. RL 7:2.3 sakkorikosten vaikutuksesta vankeusrangaistuksen maksimiin)
- rikosten keskinäinen yhteys
 - rikosten tiivis keskinäinen yhteys (sama rikossarja, samalla teolla tai jatketuista teoista koostuvat rikokset) on rangaistuksen mittaamiseen lieventävästi vaikuttava seikka (kolmasosaa lievempi mittaaminen KKO 2014:55, 2015:12, 2017:7)
 - rikosten välillä oleva löyhä yhteys puolestaan johtaa normaalin soveltamiskäytännön mukaiseen eli kolmasosasääntöä noudattelevaan mittaamiseen
 - rikosten välinen yhteys osoittaa suunnitelmallisuutta ja järjestäytyneitä rikollisuutta (KKO 2014:60, 2014:85) tai tekoihin liittyy korostunutta vahinkoa ja vaaraa (esimerkiksi liikennejuopumus/törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen ja kuolemantuottamus), noudatetaan kolmasosasääntöä ankarampaa mittaamista

3. AIKAISEMMIN TUOMITUN VANKEUSRANGAISTUKSEN HUOMIOON OTTAMINEN

3.1. KONKURRENSSIN HISTORIA

- yhdistämisjärjestelmä
 - rikoslain 7 luvun 5 §:n (613/1974) ja 8 §:n (28/1969) mukaisesti samalla kertaa tuomittavista rikoksista määrättiin yksikkörangaistus ja näistä ankarimpaan lisättiin enintään puolet, yleensä kolmasosa muista yksikkörangaistuksista
 - yhdistettyä rangaistusta tuomittaessa rikoksista, joista toinen oli tehty sen jälkeen, kun toisesta jo oli tuomittu ehdoton vankeusrangaistus (konkurrenssin katkaiseva tuomio), ei saanut määrätä yhteistä vankeusrangaistusta
 - kun osa käsiteltävänä olevista rikoksista oli tehty ennen konkurrenssin katkaisevaa tuomiota, määrättiin rangaistus yhdistämällä ennen konkurrenssin katkaisevaa tuomiota tehdystä teosta ja konkurrenssin katkaisevan tuomion teosta tuomittu rangaistus
 - konkurrenssin katkaisevan tuomion jälkeiset rikokset yhdistettiin keskenään samalla tavalla (pääsääntöisesti lisäämällä ankarimmin rangaistavaan kolmasosa toisesta)
 - mikäli tuomioistuin ei ollut tehnyt yhdistämistä edellä mainitulla tavalla tuomiota antaessaan, täytäntöönpanovaiheessa yhdistämistä pyydettiin hovioikeudelta
- yhtenäisrangaistusjärjestelmä (1991)
 - rikoslain (697/1991) 7 luvun 1 ja 6 §:ien mukaisesti samalla kertaa tuomittavista rikoksista määrättiin yhteinen vankeusrangaistus (ankarimpaan yksikkörangaistukseen lisättiin kolmasosa muista)
 - aiemmin noudatettu jälkikonkurrenssiajatus säilytettiin
 - > niistä rikoksista, joista toinen oli tehty ennen konkurrenssin katkaisevaa tuomiota ja toinen sen jälkeen, ei tullut määrätä yhteistä vankeusrangaistusta
 - mikäli konkurrenssia ei ollut tuomiota annettaessa otettu huomioon oikein, alioikeus korjasi sen jälkeenpäin määräämällä kaikista teoista yhteisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten (”virheen korjaaminen virheellä”)

- nykyinen järjestelmä (1997)
 - rikoslain 7 luvun 6 §:n (751/1997) mukaisesti jos tuomittava rikos on tehty ennen vastaajalle tuomittua ehdoton vankeusrangaistusta, voidaan tämä aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana
 - > uudesta rikoksesta voidaan tuomita sille laissa säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempi vankeusrangaistus tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi
 - rikoslain 7 luvun 7 §:n (329/2011) mukaisesti aikaisemmin tuomittu yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus voidaan ottaa samalla tavalla huomioon kuin aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus
 - lakimuutoksen jälkeen vallitsi erimielisyyttä siitä, oliko sillä tarkoitettu poistaa vanhojen järjestelmien mukainen konkurrenssin katkaisevan tuomion vaikutus
 - KKO 2004:130: Hallituksen esityksen mukaan lainmuutoksella ei ollut tarkoituksena muuttaa sitä periaatteellista lähtökohtaa, että rikoksenteijän kokonaisrangaistus muodostuisi samaksi riippumatta siitä, onko eri aikoina tehdyt rikokset käsitelty yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. KKO katsoi, että kohtuullistamisella pyritään edelleen samaan päämäärään kuin aikaisemman lain mukaisessa järjestelmässä. Tähän nähden säännöstä katsottiin perustelluksi tulkita niin, että *rangaistusta voidaan kohtuullistaa vain niiden tuomittujen ehdottomien vankeusrangaistusten perusteella, joihin johtaneet rikokset olisi voitu käsitellä yhdessä.*
 - konkurrenssin katkaisevilla tuomioilla on siten edelleen merkitystä arvioitaessa aikaisempien vankeusrangaistusten alentavaa vaikutusta

3.2. KONKURRENSSIN EDELLYTYKSET

- lain sanamuodon mukaisesti vain aikaisempi ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelurangaistus ja valvontarangaistus voidaan ottaa huomioon

- aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta ei lainsäädännöksen tai sen esitöiden perusteella oteta huomioon alentavana
 - > tarpeellinen kohtuullistaminen voidaan tehdä siinä vaiheessa, kun ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osittain ja kun täytäntöön pantavaksi määrätystä rangaistuksesta ja uudesta rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta samalla yleensä määrätään 7 luvun säännöksiä soveltaen yhteinen ehdoton vankeusrangaistus
- aikaisemman huomioon otettavan tuomion ei tarvitse olla lainvoimainen
- myös sakkoon tuomittaessa voidaan aikaisempi ehdoton vankeusrangaistus ottaa huomioon rangaistusta alentavana
 - sakkorangaistuksen kohtuullistaminen tulee lähtökohtaisesti harkittavaksi niissä tilanteissa, joissa rikosten lukumäärä ja rikosten välinen yhteys ylittää otetaan lievennyksenä huomioon mittaamisessa (teot olisi katsottava saman rikoksen jatkamiseksi tai kun kysymys on ns. samaan rikoskierteeseen kuuluvista rikoksista, HE 40/1990)
 - sakkorangaistuksen alentaminen voi tulla myös kyseeseen, kun mittaamisperusteiden mukainen lieventävä vaikutus olisi merkittävä tai aikaisempi rangaistus olisi katsottava riittäväksi seuraamukseksi (aikaisempi rangaistus on täytäntöön pantu tai syyte sakkorikoksista on nostettu hieman ennen syyteoikeuden vanhentumista, KKO 2003:8)
- Rovaniemen hovioikeus 17.3.2016 nro 111889 (R 15/1015): Vastaaja oli tuomittu 21.11.2014–9.3.2015 välisenä aikana tehdyistä liikenne- ja rattijuopumusrikoksista 80 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen. Vastaaja vaati hänelle 20.5.2015 tuomitun 50 tunnin pituisen yhdyskuntapalvelurangaistuksen ottamista huomioon rangaistusta alentavana. HO lausui, että myöhemmin käsiteltäväksi tulleita sakkorikoksia ei ollut tehty samalla kertaa 20.5.2015 tuomittujen rikosten kanssa eivätkä ne olleet saman rikoksen jatkamista tai samaa rikoskierrettä, joten

käräjäoikeuden tuomitsemaa sakkorangaistusta ei voitu pitää kohtuuttomana. Asiassa ei ollut muutakaan perustetta lieventää tai alentaa vastaajalle tuomittua sakkorangaistusta aikaisemman vankeusrangaistuksen perusteella tai katsoa vankeusrangaistusta riittäväksi seuraamukseksi nyt käsiteltävänä olevista rikoksista.

3.3. KONKURRENSSIN VAIKUTUKSET

- voidaan alentaa tuomittavaa rangaistusta, tuomita myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta edellytysten täyttyessä muukin kuin ehdoton vankeusrangaistus tai voidaan katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös uusista rikoksista
- **HUOM!** Mikäli rangaistusta alentavista tuomioista huolimatta määrätään vankeusrangaistus, 14 päivän vankeusrangaistuksen minimiä ei saa alittaa
- arvioitaessa sitä, onko aikaisempi rangaistus riittävä seuraamus, kiinnitetään huomiota tekojen laatuun, lukumäärään ja siihen, onko vastaaja jo suorittanut edellisen rangaistuksen
- aikaisemman vankeusrangaistuksen pituus ei yleensä yksinään ole riittävä peruste aikaisemman rangaistuksen katsomiselle riittäväksi seuraamukseksi, mikäli myöhemmin käsiteltäväksi tulleiden tekojen määrä on huomattava (yli 10 syytekohtaa) ja aikaisemmin tuomitun rangaistuksen suorittaminen on alussa/kesken
- Rovaniemen hovioikeus 12.2.2016 nro 106343, R 16/199: Vastaaja oli 10.12.2015 tuomittu yhteensä 21 varkaus- ja liikenne rikoksista, joista osa olisi voitu käsitellä yhdessä 30.10.2014, 3.2.2015 ja osa 18.6.2015 käsiteltyjen tekojen kanssa. Kyseisissä tuomioissa vastaaja oli tuomittu 60 päivän, 20 päivän ja 3 vuoden 4 kuukauden pituisiin vankeusrangaistuksiin, ja ne voitiin ottaa huomioon rangaistusta alentavana mitattaessa rangaistusta myös 10.12.2015 käsitellyistä teoista. Vaikka 10.12.2015 käsitellyt teot olivat lieviä suhteessa aikaisemmissa tuomioissa käsiteltyihin

tekoihin, niiden määrä oli siten huomattava, että niillä voidaan katsoa edelleen olevan vaikutusta vastaajalle konkurrenssissa olevista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin. Käräjäoikeus oli mitannut vastaajalle seuraamukseksi koventamisperuste ja aikaisemmat tuomiot huomioon ottaen 80 päivän mittaisen vankeusrangaistuksen. HO ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa.

- konkurrenssin vaikutus mittaamiseen
 - rangaistuksen mittaamisessa kolmasosäsääntö soveltuu sellaisenaan tilanteisiin, jossa on kysymys kahdesta eri aikaan käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, joista toisesta on annettu jo tuomio
 - > tällöin rangaistus on määrättävissä vähentämällä jo tuomittu rangaistus kolmasosäsääntöä soveltaen arvioidun yhteisen rangaistuksen pituudesta
 - muutoin alentavan vaikutuksen arvioiminen on arvionvaraista, joskin suuntaa voidaan hakea arvioimalla, mikä yhdessä tuomittavaksi soveltuvista rikoksista olisi muodostanut pohjarangaistuksen
 - määrättäessä rangaistusta teoista, jotka ovat konkurrenssissa usean tuomion kanssa, oikeuskäytännössä ei ole enää annettu alentavaa vaikutusta niille rangaistuksille, joita on jo aikaisemmin alennettu samassa konkurrenssissa olevan toisen tuomion perusteella
- Rovaniemen hovioikeus 16.10.2015 nro 143609, R14/685: Oikeudenmukaiseksi rangaistusseuraamukseksi vastaajan syyksi luetuista rikoksista ja täytäntöön pantavaksi määrättystä mahdollisesta vankeusrangaistuksesta arvioitiin lähtökohtaisesti 1 vuosi 11 kuukautta. Käräjäoikeus oli ottanut rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla huomioon Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden 29.8.2013 ja Kanta-Hämeen käräjäoikeuden 27.5.2013 vastaajalle tuomitsemat ehdottomat vankeusrangaistukset. Vastaaja oli käräjäoikeuden huomioon ottamien rangaistusten lisäksi tuomittu vuosina 2013–2014 neljään vankeusrangaistukseen, jotka olisi voitu ottaa huomioon 7 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla määrättäessä vastaajalle rangaistusta hänen syykseen

nyt luetuista rikoksista. Näitä ehdottomia vankeusrangaistuksia oli kuitenkin jo kohtuullistettu, eikä niitä sen vuoksi otettu nyt huomioon rangaistusta alentavina seikkoina. Sen sijaan rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla huomioon oli otettava käräjäoikeuden jo huomioon ottamien ehdottomien vankeusrangaistusten lisäksi Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden 9.1.2014 tuomitsema 80 päivän ehdoton vankeusrangaistus, jota ei ole kohtuullistettu. Nämä ehdottomat vankeusrangaistukset huomioon ottaen oikeudenmukainen rangaistus nyt syyksi luetuista rikoksista oli 1 vuoden 9 kuukauden ehdoton vankeusrangaistus.

- vastaavia ratkaisuja muun muassa RHO 16.10.2015 nro 143665 (R 14/707), RHO 23.12.2015 nro 155955 (R15/882) ja RHO 5.2.2016 nro 105246 (R14/928)
- konkurrenssin vaikutus rangaistuslajiin
 - aikaisemmin ehdolliseen vankeusrangaistukseen/yhdyskuntapalvelurangaistukseen/valvontarangaistukseen tuomittu henkilö voidaan tuomita ennen kyseisen rangaistuksen tuomitsemista tekemistään rikoksista edelleen vastaavanlaiseen seuraamukseen, vaikka sanotun rangaistuslajin normaalisti hyväksytyjen erillisten rangaistusten määrä ylittyisi (esimerkiksi kaksi ehdollista vankeusrangaistusta)
 - konkurrenssin olemassaolo ei kuitenkaan aina johda uuden ehdollisen vankeuden/yhdyskuntapalvelun/valvontarangaistuksen tuomitsemiseen, vaan rangaistuslajin valinnassa tulee kiinnittää huomiota myös rangaistusten pituuteen, rikosten törkeyteen ja siihen ovatko kaikki rikokset konkurrenssissa aikaisempien tuomioiden kanssa
 - Rovaniemen hovioikeus 29.9.2015 nro 140400, R 14/708: Vastaajan syyksi oli luettu useita rikoksia, joista 6 (syytekohtat 1–6) olisi voitu käsitellä samalla kertaa kahteen aikaisempaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen johtaneiden tekojen kanssa. Ottaen huomioon kaksi aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta sekä kohtien 7–14 rikoskokonaisuuksien vakavuus, vankeusrangaistusta ei voitu määrätä ehdolliseksi.

- mikäli konkurrenssissa olevista teoista tuomittavan rangaistuksen kokonaispituus ylittäisi ehdollisen vankeusrangaistuksen ylärajan 2 vuotta, yhdyskuntapalvelun ylärajan 8 kuukautta tai valvontarangaistuksen ylärajan 6 kuukautta, mutta käsiteltävänä olevista teoista määrättävä rangaistus jää sanotun ylärajan alle, lainsäädäntö jättää ratkaisijalle harkinnanvaraa rangaistuslajin valinnassa
- uuden ehdollisen/yhdyskuntapalvelun/valvontarangaistuksen tuomitsemiseen tässä tilanteessa on kuitenkin suhtauduttu pidättyvästi
 - HE 48/1997: Yhdyskuntapalvelun osalta on lain esitöissä katsottu periaatteessa mahdolliseksi, että henkilö, jolle on tuomittu kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan 200 tuntia yhdyskuntapalvelua, voitaisiin tuomita ennen tämän tuomion antamista tehdystä rikoksesta kohtuullistettuna ehdottomaan enintään kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen, josta niin ikään voitaisiin määrätä yhdyskuntapalvelua. Käytännössä tämän kaltaisissa tapauksissa tulee kuitenkin noudattaa *yhdenvertaisuusperiaatteen* takia *yhdyskuntapalvelun tuomitsemisessa pidättyvyyttä*
 - yhdyskuntapalvelun osalta yhdenvertaisuusnäkökulmaa on painotettu myös Helsingin hovioikeuspiirin lauluhankkeessa (raportti 8.11.2007). Siinä on suositeltu, että tuomioistuimien havaitessaan konkurrenssin kokonaisrikollisuuden ylittävän enimmäisrajan, ei enää tuomitse yhdyskuntapalvelua, vaan ehdottoman vankeusrangaistuksen. Ratkaisu voidaan perustella muun muassa seuraavasti: ”Jos rikokset olisivat tulleet yhtä aikaa tuomittaviksi, kahdeksan kuukauden vankeusrangaistus olisi ylittynyt, eikä yhdyskuntapalvelu silloin olisi tullut kysymykseen. Sen vuoksi nyt tuomittava rangaistus on ehdoton vankeusrangaistus.”
 - HE 17/2010: valvontarangaistuksen osalta lähtökohdaksi on todettu se, että samalle henkilölle *ei tuomita useita valvontarangaistuksia*. Säännös ei kuitenkaan ole ehdoton. Aikaisempi valvontarangaistus tai ehdoton vankeus ei ole uu-

den valvontarangaistuksen tuomitsemisen este esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa lyhyin aikavälein tehdyt rikokset tulevat käsiteltäväksi eri tuomioistuimissa eri aikoina, eikä niistä tuomita rangaistusta samalla kertaa. Esitöistä ilmenevä kannanotto valvontarangaistuksen ainutkertaisuudesta puoltaa kuitenkin erittäin pidättyvää suhtautumista uuden valvontarangaistuksen tuomitsemiseen kokonaisrangaistuksen ylittäessä 6 kuukautta

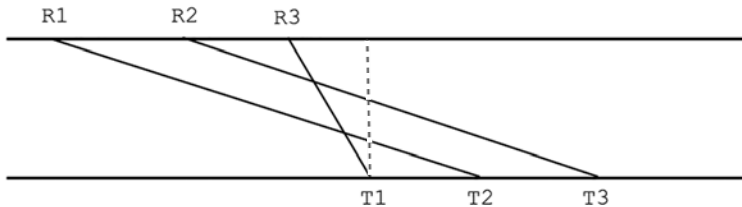
- Rovaniemen hovioikeus 22.5.2014 nro 255, R 13/418: Oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi vastaajan syyksi luetusta 10 rikoksesta oli mitattu viiden kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Käsitellyt rikokset ja aikaisemmin Oulun käräjäoikeuden 25.9.2012 sekä 11.12.2012 tuomitsemiin yhdyskuntapalvelurangaistuksiin johtaneet rikokset olisi voitu käsitellä yhdessä. Tuolloin yhteinen rangaistus olisi selvästi ylittänyt yhdyskuntapalveluna määrättävän rangaistuksen enimmäismäärän. Rikoslain 7 luvun 6 §:n säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen 48/1997 mukaan tällaisessa tilanteessa yhdyskuntapalvelun määrääminen on mahdollista, mutta yhdenvertaisuusperiaatteen takia yhdyskuntapalveluntuomitsemisessa tulee noudattaa pidättyvyyttä. Käräjäoikeus on lausunut, että rikoslain 7 luvun tarkoitus on ollut saattaa vastaaja samaan asemaan riippumatta siitä, millaisina kokonaisuuksina ja missä järjestyksessä samaan konkurrenssiin kuuluvat rikokset tulevat käsiteltäväksi. Vastaaja saisi yhdenvertaisuuden periaatteen vastaisesti etua rikosten jakautumisesta eri tuomiolla käsiteltäväksi, jos hänelle määrättäisiin nyt yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistus. Näin ollen vastaaja on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua.
- Rovaniemen hovioikeus 21.8.2012 nro 685, R 11/832 ja R 11/83: Käräjäoikeus oli istuntopäivänä todennut kokoonpanon puutteelliseksi ja tämän sekä asian käsittelyyn liittyvien olosuhteiden vuoksi erottanut samalla haastehakemuksella vireille tulleista syyteistä syytekohdan 10 käsiteltäväksi erillisenä asiana. Käräjäoikeus oli käsitellyt

syytekohdan 10 yhden tuomarin kokoonpanossa aamupäivän aikana ja syytekohtat 1–6, 9 ja 11–12 iltapäivällä lautamieskokoonpanossa. Samana päivänä annetuissa tuomioissa vastaaja oli syytekohtadista 1–6, 9 ja 11–12 tuomittu viiden kuukauden ja kohdasta 10 kuuden kuukauden ehdottomiin vankeusrangaistuksiin, jotka käräjäoikeus oli molemmissa tuomioissa määrännyt suoritettavaksi yhdyskuntapalveluna. Syyttäjän valituksesta hovioikeus katsoi, että asiassa ei ollut ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella samaan aikaan vireille tulleiden ja samana päivänä käsiteltävissä olleiden syytekohtien erottaminen erikseen käsiteltäväksi olisi ollut asian käsittelyn kannalta perusteltua. Hovioikeus otti käräjäoikeuden erillään ratkaisemat rikokset yhdessä käsiteltäväksi ja tuomitsi asiassa yhteisen 11 kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen.

- edellä mainitun perusteella laatutyöryhmä suosittelee, että konkurrenssitilanteessa vastaajan kokonaisrikollisuuden ylittäessä ehdollisen vankeuden, yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen enimmäisrajan, ei sanottua seuraamusta enää lähtökohtaisesti tuomittaisi
- perusteen tästä lähtökohdasta poikkeamiseen voi kuitenkin muodostaa sellaiset seikat, jotka rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaisesti puoltavat aikaisemman rangaistuksen katsomista riittäväksi seuraamukseksi (aikaisemmasta rangaistuksesta kulunut aika, pitkä rikokseton jakso ja rangaistuksen suorittaminen)

3.4. HAVAINNOLLISTAVIA KONKURRENSSIKAAVIOITA JA PERUSTELUMALLEJA

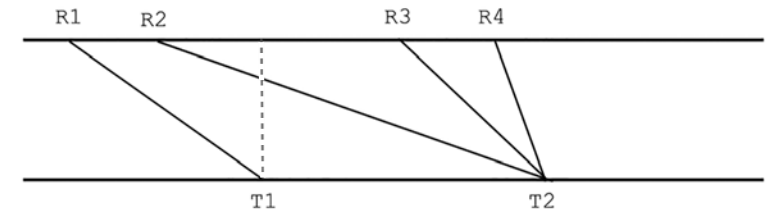
3.4.1. Tavanomaiset konkurrenssitilanteet

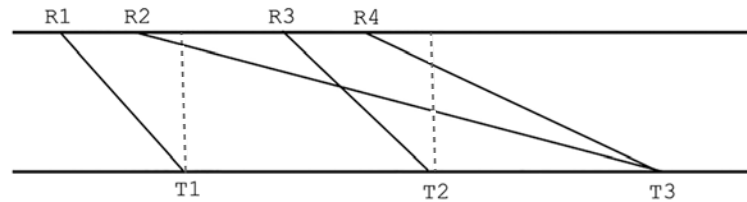
Kaavio 1

- kaavion 1 konkurrenssitilanteessa T1:ssä tuomittu rangaistus on voitu ottaa alentavana huomioon T2:ssa ja myös T3:ssa voidaan ottaa huomioon T1:ssä ja T2:ssa tuomitut rangaistukset
- T3:ssa rangaistusta mitattaessa aikaisempien tuomioiden alentava vaikutus riippuu rikosten laadusta ja niistä tuomitujen rangaistusten pituudesta
- koska T2:ssa tuomittua rangaistusta on jo alennettu T1:n rangaistuksen perusteella, ei T2:ssa tuomitulle rangaistukselle nykyisen käytännön perusteella varsinaisesti enää anneta alentavaa merkitystä tuomiossa T3 (paitsi jos aikaisemmat rangaistukset ovat riittävä seuraamus tai rikosrekisteristä ilmenee, ettei T2:n rangaistusta ole alennettu T1:n perusteella)
- perustelumalli: ”Rikos R2 olisi voitu käsitellä samalla kertaa T1:n kohdassa R3 mainitun rikoksen ja T2:n kohdassa R1 mainitun rikoksen kanssa. Näin ollen näissä tuomioissa tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset voidaan ottaa rikoslain 7 luvun 6 §:n tarkoittamalla tavalla huomioon määrättäessä rangaistusta nyt käsitellystä teosta. T2:ssa tuomittua rangaistusta on kuitenkin jo kohtuullistettu eikä sillä sen vuoksi ole tässä asiassa rangaistusta alentavaa vaikutusta.”
- työryhmän suosituksen mukaan tuomiolauselmalle merkitään rangaistusta alentavaksi tuomioksi ainoastaan T1

Kaavio 2

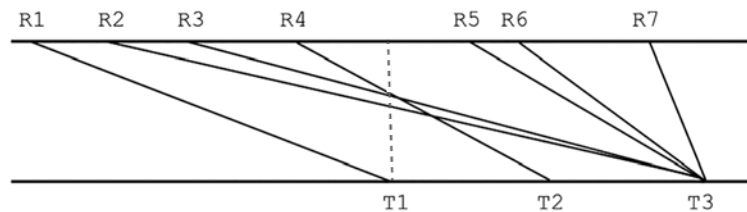

- kaavion 2 konkurrenssitilanteessa tuomiossa T2 otetaan huomioon T1:ssä annettu rangaistus teon R2 osalta. Tuomion T1 rangaistusta alentava vaikutus riippuu rikosten laadusta. Jos pohjarangaistuksen muodostava teko olisi R3 tai R4 ja kyse olisi vakavasta rikoksesta, R2:n osalta huomioon otettava T1:n alentava vaikutus ei ole merkittävä/ei alenna T2:ssa tuomittavaa rangaistusta lainkaan
- perustelumalli: ”Nyt käsiteltävänä olevista rikoksista R2 on tehty ennen T1:ta, joten siinä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus tulee vain R2:n osalta rangaistusta alentavana huomioon otettavaksi. Rikosten R3 ja R4 osalta aikaisemmalla tuomiolla ei ole rangaistusta alentavaa vaikutusta. Vakavin vastaajan syyksi luetuista rikoksista on kohdan R3 rikos. Ottaen huomioon rikoksen vakavuus ja se että rangaistuksen pohjana olevan teon osalta aikaisemmilla tuomioilla ei ole rangaistusta alentavaa vaikutusta, kohtuullistavan tuomion alentava vaikutus on vähäinen/sillä ei ole vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen.”
- mikäli T1:lle annetaan vähäinen alentava vaikutus, se merkitään tuomiolauselman. Tuomiolauselman selosteosaan voidaan myös merkitä: ”Aikaisempi rangaistus on otettu alentavana huomioon kohdan R2 osalta”.

Kaavio 3

- kaavion 3 konkurrenssitilanteessa tuomiossa T3 otetaan rangaistusta alentavana huomioon T1:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus mitattaessa rangaistusta teosta R2 ja T2 mitattaessa rangaistusta teon R4 osalta (vrt. kaavio 4)
- perustelumalli: ”Vastaajan rangaistusta mitattaessa voidaan rikoksen R2 osalta ottaa rangaistusta alentavana huomioon tuomiossa T1 tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja rikoksen R4 osalta tuomiossa T2 tuomittu ehdoton vankeusrangaistus.”
- tuomiolauselman merkitään sekä T1 että T2. Tuomiolauselman selosteosaan voidaan myös merkitä: ”Aikaisempi T1:ssä tuomittu rangaistus on otettu alentavana huomioon kohdan R2 osalta ja T2:ssa tuomittu rangaistus kohdan R4 osalta”

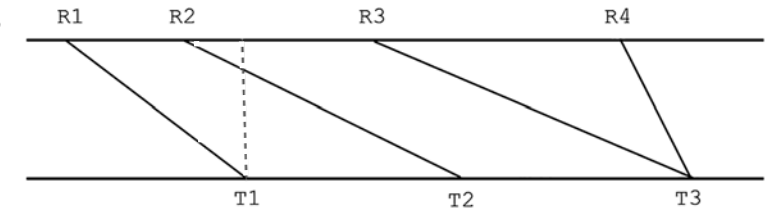
Kaavio 4

- kaavion 4 konkurrenssitilanteessa tuomiossa T3 otetaan rangaistusta alentavana huomioon T1 ja T2 tekojen R2 ja R3 osalta, mutta kumpaakaan rangaistusta ei oteta alentavana huomioon tekojen R5 ja R6 osalta, koska myös T2:ssä käsitelty teko olisi voitu käsitellä T1:ssä, mutta tekoja R5 ja R6 ei käytännössä T2:ssä tuomitulle rangaistukselle ei kuitenkaan anneta alentavaa merkitystä myöskään rikosten R2 ja R3:n osalta, jos sitä on jo alennettu T1:n osalta

- perustelumalli: ”Kaikki T2:ssa tuomittuun ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtaneet teot on tehty ennen T1:ssä tuomittua ehdotonta vankeusrangaistusta, joten ne olisi voitu käsitellä jo tuolloin. Nyt käsiteltävänä olevista rikoksista kohdat R2 ja R3 on tehty ennen T1:ta, joten T1:ssä ja T2:ssä tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset tulevat vain näiden rikosten osalta rangaistusta alentavina huomioon otettaviksi. Muiden nyt käsiteltävinä olevien rikosten osalta aikaisemmillä tuomioilla ei sen sijaan ole rangaistusta alentavaa vaikutusta.”
- työryhmän suosituksen mukaan tuomiolauselmalle merkitään alentavana huomioon otetuiksi tuomioiksi T1 ja T2. Tuomiolauselman selosteosaan voidaan myös merkitä: ”Aikaisemmat rangaistukset on otettu alentavana huomioon nyt syyksi luettujen kohtien R2 ja R3 osalta”

3.4.2. Esimerkit konkurrenssin katkeamisesta ja välituomiosta

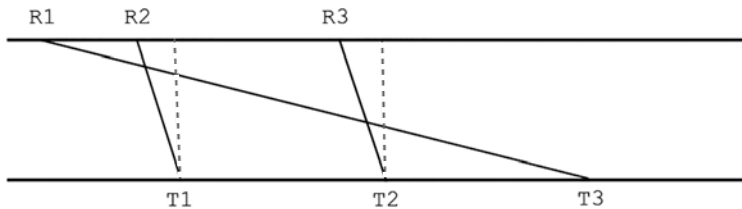
Kaavio 5

- kaavion 5 tilanteessa tuomion T3 rangaistuksen mittaamisessa ei ole lainkaan rangaistusta alentavana huomioon otettavia tuomioita, koska T2:ssä käsitelty teko on tehty ennen T1:n antamista ja T1 on tullut ottaa alentavana huomioon T2:ssä. T3:ssä käsiteltävänä olevat teot on puolestaan tehty T1:n jälkeen
- perustelumalli: ”T2:ssä vastaajan syyksi luetut rikokset on tehty ennen kuin vastaaja on tuomittu T1:ssä ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja ne olisi voitu käsitellä tuossa yhteydessä. Koska nyt käsiteltävänä oleva rikos R3 on tehty T1:n jälkeen, sitä ei olisi voitu käsitellä mainitun tuomion yhteydessä. Näin ollen rangaistusta T3:ssa mitattaessa ei voida

ottaa huomioon rangaistusta alentavana tuomioita T1 eikä T2."

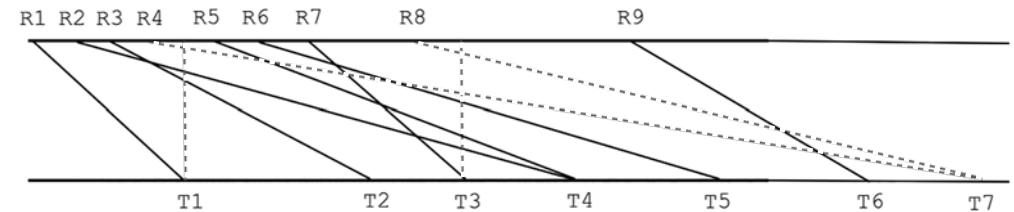
- tuomiolauselmalle ei merkitä alentavana huomioon otettavia tuomioita

Kaavio 6

- kaavion 6 konkurrenssitilanteessa tuomiossa T3 otetaan alentavana huomioon vain T1:ssä tuomittu rangaistus, koska T2 on ns. välituomio suhteessa T3:ssä käsiteltyyn rikokseen eikä tule otettavaksi alentavana huomioon
- perustelumalli: "Nyt käsiteltävänä oleva rikos R1 olisi voituttu käsitellä yhdessä T1:ssä käsitellyn rikoksen R2 kanssa ja niistä olisi voitu tuomita yhteinen vankeusrangaistus. T1:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus otetaan huomioon rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla määrättäessä vastaajalle rangaistusta hänen syykseen luetusta rikoksesta R1. T2:ssä käsitelty rikos on tehty T1:n jälkeen eikä sitä oteta huomioon rangaistusta alentavana seikkana."
- tuomiolauselmalle merkitään rangaistusta alentavana huomioon otetuksi tuomioksi T1

3.4.3. Syytekohtien jakautuminen eri konkurrenssihin ja jatkuva rikos

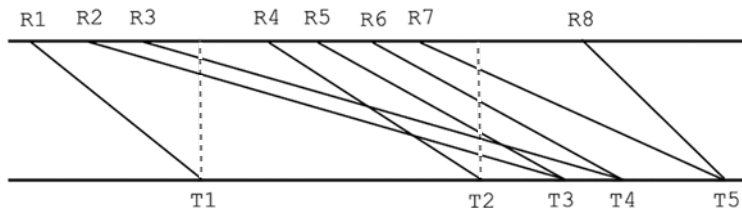

Kaavio 7

- kaavion 7 tilanteessa konkurrenssin katkaisevia tuomioita ovat T1 ja T3. Tuomiossa T7 käsitelty rikos R4 olisi voituttu käsitellä T1:ssä, samoin kuin T2:ssä käsitelty teko R3 ja T4:ssä käsitelty teko R2. Mitattaessa T7:ssä rangaistusta teosta R4 voidaan siis ottaa alentavana huomioon T1, T2 ja myös T4 rikoksen R2 osalta, mutta jos tuomioita T2 ja T4 on jo alennettu T1:n perusteella, alentavaa vaikutusta annetaan vain T1:lle
- toinen T7:ssä käsitellyistä rikoksista R8 olisi puolestaan voituttu käsitellä yhdessä tuomiossa T3 käsitellyn rikoksen R7 kanssa, joka ei ole konkurrenssissa tuomioihin T1 tai T2. Samoin tuomiossa T4 käsitelty teko R5 ja tuomiossa T5 käsitelty teko R6 eivät ole konkurrenssissa tuomioiden T1 ja T2 kanssa, mutta ne olisi voituttu käsitellä yhdessä T3:ssä käsitellyn teon kanssa. Näin ollen mitattaessa rangaistusta R8:n osalta, voidaan alentavana ottaa huomioon tuomiot T3 ja T5 sekä T4 rikoksen R5 osalta. Jos tuomioita T4 ja T5 on kuitenkin jo alennettu T3:n perusteella, niillä ei ole enää alentavaa vaikutusta R8:n osalta, jolloin alentavaa vaikutusta annetaan vain T3:lle
- T6 ei tule lainkaan otettavaksi huomioon rangaistusta alentavana
- perustelumalli: "Vastaajalle rangaistusta mitattaessa voidaan rikoksen R4 osalta rikoslain 7 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla rangaistusta alentavina ottaa huomioon T1:ssä ja T2:ssä tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset sekä T4:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus teon R2:n osalta. Koska T2:n ja T4:n rangaistuksia on kuitenkin jo kohtuullistettu,

niitä ei oteta nyt rangaistusta alentavana huomioon. Nyt käsitellyistä rikoksista R8 on tehty ennen tuomiota T3 ja se olisi siten ollut käsiteltävissä kyseisessä tuomiossa käsitellyn rikoksen kanssa. Lisäksi rangaistusta alentavana voitaisiin ottaa huomioon T4:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus rikoksen R5 osalta ja T5:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, mutta koska kyseisiä rangaistuksia on kuitenkin jo kohtuullistettu, niille ei ole annettu rangaistusta alentavaa vaikutusta. T6:ssa mainittua tekoa ei olisi voitu käsitellä yhdessä T1:ssä tai T3:ssa käsiteltyjen tekojen kanssa eikä kyseistä rangaistusta tästä syystä tule ottaa huomioon rangaistusta alentavana T7:ssä käsiteltävänä olleiden tekojen osalta.”

- työryhmän suosituksen mukaan tuomiolauselmalta merkitäisiin rangaistusta alentavana huomioon otetuiksi tuomioiksi T1 ja T3. Tuomiolauselmaan selosteosaan voidaan myös merkitä, että ”Aikaisempi T1:ssä tuomittu rangaistus on otettu alentavana huomioon kohdan R4 osalta ja T3:ssa tuomittu rangaistus kohdan R8 osalta”

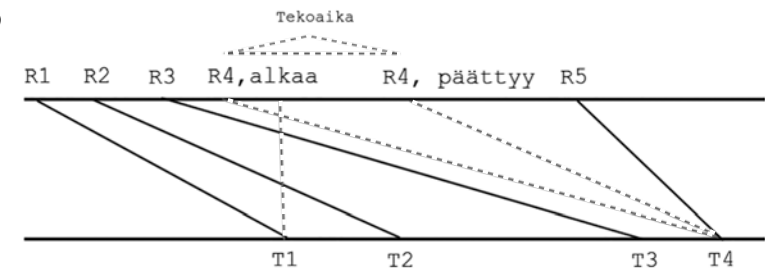

Kaavio 8

- kaavion 8 tilanteessa konkurrenssin katkaisevia tuomioita ovat T1 ja T2. Tuomiossa T5 käsitellyistä rikoksista R7 olisi voitu käsitellä yhdessä tuomiossa T2 käsitellyn rikoksen kanssa kuten myös T3:ssa käsitelty rikos R5 ja T4:ssä käsitelty rikos R6. Niistä tuomitut rangaistukset voitaisiin ottaa alentavana huomioon teon R7 osalta. Muut aikaisemmissa tuomioissa käsitellyt teot on tehty ennen T1:tä ja olisi voitu käsitellä sen yhteydessä. Yhteistä vankeusrangaistusta mitattaessa alentava vaikutus riippuu siitä, mikä teoista muodostaa pohjarangaistuksen ja onko rangaistuksia jo alennettu tuomioissa T3 ja T4

- perustelumalli: ”Rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaisesti voidaan rikoksen R7 osalta rangaistusta alentavina ottaa huomioon T2:ssa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, T3:ssa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus teon R5 osalta ja T4:ssä tuomittu ehdoton vankeusrangaistus R6:n osalta. Muilta osin vastaajan rikosrekisteristä ilmenevät tuomot eivät ole rikoslain 7 luvun 6 §:n mukaisessa suhteessa nyt käsiteltyihin tekoihin.”
- työryhmän suosituksen mukaan tuomiolauselmalta merkitäisiin vain ne aikaisemmat rangaistukset, joille konkreettisesti annetaan alentavaa vaikutusta

Kaavio 9

- kaavion 9 konkurrenssissa tuomiossa T4 on käsiteltävänä rikos R4, jonka tekoaika on jatkuva alkaen ennen tuomion T1 antamista ja päättyen sen jälkeen. Tuomioissa T2 ja T3 käsitellyt teot ovat konkurrenssissa suhteessa T1:ssä käsiteltyyn tekoon
- jatkuvissa rikoksissa alentavien tuomioiden huomioon ottaminen on pääsääntöisesti arvioitu jatkuvan teon päättymisajankohdan mukaan, jolloin edellä mainitussa tilanteessa ei olisi alentavana huomioon otettavia aikaisempia rangaistuksia
- osa jatkuvista rikoksista on kuitenkin sellaisia, että kokonaisuus muodostuu useista osista (esimerkiksi törkeä huumausainerikos). Näissä tilanteissa alentavana on saatettu myös ottaa huomioon tuomioita, jotka ovat konkurrenssissa teon alkamisajan perusteella. Näin ollen poikkeuksellisesti ja harkinnan mukaan voidaan alentavana ottaa huomioon aikaisempia rangaistuksia myös muun kuin rikoksen päättymisajankohdan perusteella (jos esimerkiksi suurin osa teosta on toteutettu ennen aikaisempia tuomioita)

4. MENETTELYTAPASUOSITUKSET

4.1. VALMISTAUTUMINEN

a) Syyttäjät

- konkurrenssit tarkastetaan syyteharkinnassa
- haastehakemukseen kirjataan syyttäjän seuraamuskannanotto ”tuomittava vähintään” -muotoisena ja mitkä rikosrekisteriotteelta ilmenevät tuomiot syyttäjän käsityksen mukaan tulevat otettavaksi huomioon rangaistusta alentavina
- lähtökohtaisesti syyttäjä kuitenkin ilmoittaa haastehakemuksessaan seuraamuskannanoton ilman alentavien tuomioiden vaikutuksen arviointia ja haastehakemukselle selvyiden vuoksi kirjataan maininta siitä, että alentavia tuomioita ei ole otettu huomioon seuraamuskannanotossa
- asioissa, joissa tarkempaa seuraamuskeskustelua ei todennäköisesti tulla käymään istuntokäsittelyssä (kirjallisen menetelyn jutut), syyttäjä voi tuoda ilmi myös arvionsa alentavien tuomioiden vaikutuksesta vaadittuun rangaistusseuraamukseen
- syyteharkinnassa syyttäjä arvioi tarpeen tilata selvitys vastaajan soveltuvuudesta yhdyskuntapalveluun ja valvontarangaistukseen
- mikäli selvityksiä ei tilata, tulisi haastehakemuksessa tuoda esiin syyttäjän arvio yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen esteperusteesta
- työryhmän keskusteluissa korostui edellä mainittujen haastehakemusmerkintöjen tärkeys vastaajan/tämän avustajan sekä tuomarin etukäteisen informoinnin kannalta
- mikäli eri tahojen käsitykset konkurrenssista eroavat haastehakemukseen merkitystä, tulee asia myös tarkemmin keskusteltua seuraamuskeskustelun yhteydessä

b) Avustajat

- tarvittaessa esittää tuomioistuimelle perustellun pyynnön päämiestään koskevan rikosrekisteriotteen toimittamisesta ennen istuntokäsittelyä
- tuomioistuin voi erillisestä pyynnöstä luovuttaa asianosaiselle rikosrekisteriotteen rikosrekisterilain 11 §:n nojalla sen ollessa tarpeen käsiteltävänä olevassa asiassa
- rikosrekisteriote on salassa pidettävä asiakirja, joten se tulee lähettää salattuna sähköpostina
 - asianosaista, jonka rikosrekisteriotetta pyydetään, käsiteltävässä asiassa edustava avustaja (asianajaja, luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja) voitaneen perustellusti rinnastaa asianosaiseen
 - tulkintaa puoltaa se, että avustaja ei useinkaan pysty ottamaan kantaa konkurrenssikysymyksen pelkästään istunnossa nähtäväksi saadun rekisteriotteen perusteella
- tuomioiden päivittyminen rikosrekisteriin voi kestää pitkään, minkä vuoksi avustajan on tarkistettava päämieheltä ennen istuntoa, mitkä ovat olleet hänen edelliset tuomionsa ja onko niissä tuomittu ehdotonta vankeutta/yhdyskuntapalvelua/valvontarangaistusta sekä ilmoitettava niistä tuomioistuimelle ennen pääkäsittelyä

c) Tuomari

- tarkastaa konkurrenssin ennen asian käsittelyä
- tuomari laatii tarvittaessa konkurrenssikaavion
 - jos asian havainnollistaminen sitä edellyttää tai jos tuomioistuimen käsitys konkurrenssista lähtökohtaisesti poikkeaa haastehakemuksessa lausutusta
- mikäli tiedossa on, että vastaajalle on annettu rikosrekisteriin vielä kirjaamattomia tuomioita, hankitaan ne alentavan vaikutuksen edellytysten tarkastamiseksi

4.2. SEURAAMUSKESKUSTELU

- kun tulee tuomittavaksi yhteinen rangaistus ja sen mittaamiseen voi vaikuttaa alentavia tuomioita, tulee käydä erillinen seuraamuskeskustelu
- mikäli vastaajalla on aikaisempaa rikollisuutta, tulee seuraamuskeskustelussa kiinnittää huomiota myös siihen, että rikosrekisteristä ilmenevä vastaajan kokonaisrikollisuus on salassa pidettävää tietoa
 - rikostaustaa koskevaa keskustelua tulisi rajata olennaisiin seikkoihin (tuomioiden antamisajankohdat, rangaistusten pituudet ja rikosten laatu yleisellä tasolla)
 - mikäli rikosrekisteriotetta on tarve käydä läpi yksityiskohdaisesti, vastaajalta tulisi tiedustella, sopiiko rikosrekisteritietojen läpikäyminen yleisön läsnä ollessa
- seuraamuskeskustelun yhteydessä tuomioistuimien tai syyttäjäpyydetessä antaa vastaajan avustajalle vastaajan rikosrekisteriotteen ja mahdollisesti laaditun konkurrenssikaavion läpikäytäväksi
- syyttäjä ja mahdollisuuksien mukaan avustaja ilmoittavat seuraamuskeskustelussa kantansa siihen, mitkä rikosrekisteristä ilmenevät tuomiot/mahdollisesti sieltä vielä puuttuvat tuomiot voitaisiin ja tulisi ottaa alentavina huomioon rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ien perusteella, ja mikä vaikutus niillä on rangaistuksen mittaamiseen tai rangaistuslajin valintaan
- mikäli vastaajalla ei ole avustajaa, tuomioistuimen on todettava vastaajalle rikosrekisteristä ilmenevät tuomiot ja tiedusteltava, onko häntä tuomittu lähikuukausina ehdottomaan vankeusrangaistukseen/yhdyskuntapalveluun/valvontarangaistukseen, jota ei ilmene rikosrekisteristä

4.3. RATKAISU

a) Perustelutekniikka

- rakenne
 - arvioidaan pohjarangaistus
 - lausutaan pohjarangaistuksen pituus, jos se on tarkoituksenmukaista

- > mikäli asiassa on selvästi muista erottuva rikos
- mitataan yhteinen rangaistus käsiteltävänä olleista rikoksista ottaen huomioon rangaistuksen mittaamiseen liittyvät periaatteet
- arvioidaan ja lausutaan mahdollisen lieventämis- ja koven-tamisperusteen vaikutuksesta rangaistukseen
- todetaan ne tuomiot, jotka voitaisiin ottaa huomioon rangaistusta alentavana rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ien perusteella
- mikäli konkurrenssissa on useita tuomioita, arvioidaan mil-lä niistä on tosiasiallinen alentava vaikutus ja mihin syyte-kohtiin alentava vaikutus kohdistuu
- arvioidaan alentavan vaikutuksen määrä/rangaistus alenta-van vaikutuksen huomioon ottamisen jälkeen

- perusteluista on ilmevä, mikä tai mitkä aikaisemmat tuo-miot olisi voitu ottaa huomioon rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:ien tarkoittamalla tavalla ja mitkä on otettu tosiasiasa huomioon rangaistusta mitattaessa
- mikäli rangaistusta alentavana huomioon otettavista tuomi-oista on ollut erimielisyyttä, tulee erityisesti tähän ottaa kan-taa
- lisäksi on perusteltava, miksi joitakin konkurrenssiin kuulu-vista tuomioista ei oteta huomioon rangaistusta alentavana (esimerkiksi on jo alennettu tai rikosten laatuun nähden vai-kutukseton)
- konkurrenssi ja sen alentavan vaikutuksen arvioiminen tu-lee tehdä myös sakkorangaistusta tuomittaessa, mikäli asian käsittelyssä ilmenee vastaajalla olevan sakkorikosten kanssa konkurrenssissa olevia ehdottomia vankeusrangaistuksia

- mikäli pohjarangaistus tai yhteisen rangaistuksen mittaami-nen poikkeaa tavanomaisesta, tulee mittaamisratkaisua myös perustella tavanomaista tarkemmin
- mikäli vastaaja tulee tuomita ehdottomaan vankeusran-gaistukseen, tulee tuomiossa lausua myös vastaajan sovel-tuvuudesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen nähden ensisijaisiin yhdyskuntapalvelurangaistukseen ja valvontaran-gaistukseen

- Rovaniemen hovioikeudessa on havaittu ongelmaksi se, että käräjäoikeuden tuomioissa perustellaan vain soveltumattomuus yhdyskuntapalveluun. Mikäli yhdyskuntapalvelun soveltuvuutta ei ole, tulee ennen ehdottoman vankeusrangaistukseen päättymistä myös lausua valvontarangaistuksesta. Mikäli näin ei ole tehty, tulee hovioikeuden myöntää asiaan jatkokäsittelylupa asian mahdollisesta selvydestä huolimatta.

b) Tuomiolauselma

- tuomiolauselmalle merkitään vain ne tuomiot, jotka on otettu tosiasiaassa huomioon rangaistusta alentavana
 - suositus vastaa laaturaportin IV/2004 suositusta eikä suositusta ole aihetta muuttaa
 - käytännöt tuomiolauselmaan merkittävistä tuomioista ovat vaihdelleet tuomarikohtaisesti ja molempia käytäntöjä esiintyy edelleen
 - suositusta puoltaa ennen kaikkea se, että sen mukaisessa menettelytavassa tuomiolauselmalta ja edelleen rikosrekisteristä käy selvästi ilmi ne tuomiot, jotka ovat vaikuttaneet tosiasiaassa rangaistusta alentavasti (informaatioarvo)
 - muiden rikoslain 7 luvun 6 §:n tarkoittamassa suhteessa olevien tuomioiden merkitsemättä jättäminen ei merkittävästi vaikeuta konkurrenssin toteamista rikosrekisteristä ja niiden alentavan vaikutuksen arviointia (konkurrenssi täyttyy joka tapauksessa erikseen tarkistaa)
- tuomarin tulee tarkistaa, että alentavat tuomiot on merkitty Ritu-järjestelmään oikein ja Ritu-ohjeiden mukaisesti
- Ritu-järjestelmän luomaan tuomiolauselmaan on myös mahdollista tehdä yksityiskohtaisia kirjauksia siitä, minkä syytekohtaan osalta aikaisempi rangaistus on otettu huomioon ja miltä osin se on vaikuttanut nyt syyksi luettavista rikoksista mitattavaan rangaistukseen (jäljempänä oleva kuva)
 - tieto välittyy rikosrekisteriin, kun kirjaukset tehdään selosteosaan välittömästi tuomiota koskevien tekstiosien perään ilman kappalejakoja

- tällainen tuomiolauselman merkitsemistapa on informatiivinen, mutta varsin pikkutarkka yhteisen rangaistuksen mittaamisen ja alentavan vaikutuksen arviointimenetelmä huomioon ottaen
- yhteisen rangaistuksen mittaamisen perusteet tulee ennen kaikkea ilmetä asianosaisille tuomion perusteluista eikä yksityiskohtaisen tuomiolauselmakirjauksen tekemistä ole pidetty tuomioistuimissa tarkoituksenmukaisena
- mikäli asian käsittelijä kuitenkin kokee tuomiolauselmaan ulottuvan merkintätavan selvyiden vuoksi tarpeelliseksi, voidaan kirjaus tehdä seuraavasti:

Yhteinen rangaistus
 Syyksi luetut rikokset 1–9
 4 kuukautta 15 päivää vankeutta
 Rangaistusta alentavana on otettu huomioon seuraava aikaisempi rangaistus:
 Oulun käräjäoikeus 13.2.2014, ratkaisu 106860
 Oulun käräjäoikeus 20.3.2014, ratkaisu 112898
 Rovaniemen hovioikeus 11.12.2014, ratkaisu 154285 (Oulun käräjäoikeus 28.5.2014, ratkaisu 123142) tekojen 18 ja 19 osalta
 Rovaniemen hovioikeus 12.3.2015, ratkaisu 111300 (Oulun käräjäoikeus 5.9.2014, ratkaisu 136055) tekojen 23–35 osalta
 Aikaisemmat rangaistukset otettu alentavina huomioon nyt syyksi luettujen tekojen 1 ja 2 osalta.

c) Jälkitoimet

- syyttäjät ja avustajat arvioivat muutoksenhaun tarpeellisuuden ja avustajat tarvittaessa selostaa rangaistusseuraamukseen liittyneet seikat päämiehelleen
- syyttäjät välittävät pyydettyä tietoa tutkinnanjohtajille tuomion lopputuloksesta ja mittaamiseen vaikuttaneista seikoista (poliisille menevä tuomiolauselma ei sellaisenaan välttämättä anna riittävää informaatiota rangaistukseen vaikuttaneista seikoista)
- mikäli tuomio on perusteluiden osalta julistettu salassa pidettäväksi, tulee tuomioistuimen lähtökohtaisesti laatia julkinen seloste
- siinä selostetaan rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaneet seikat sekä rangaistusta alentaneiden tuomioiden vaikutus

- salassapitomääräykset on suositeltavaa rajoittaa asianomistajan henkilöllisyyteen ja tarvittaessa sukulaisuustietoja koskeviin seikkoihin, jolloin tuomion perustelut myös rangaistuksen määrittämisestä olisivat laajalti julkisia

IV KANSAINVÄLISET TIEDOKSIANNOT SIVIILIASIOISSA

ad hoc-työryhmä

Työryhmän jäsenet

Käräjätuomari Anne Moilanen, Kainuun käräjäoikeus, puheenjohtaja
 Käräjäsihteeri Aili Kyllönen, Kainuun käräjäoikeus
 Laamanni Kimmo Saarela, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Merja Koskela, Kemi-Tornion käräjäoikeus
 Käräjätuomari Teija Simula-Moberg, Lapin käräjäoikeus
 Haastemies Jarmo Tervola, Lapin käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Antti Yrityt, Lapin käräjäoikeus
 Käräjätuomari Henna Luomaranta-Tuukkanen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Riitta Kanninen, Oulun käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Tiina Petrelius, Oulun käräjäoikeus
 Käräjätuomari Katja Tainio, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Irma Myllylä, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Käräjäsihteeri Elina Heikkilä, Ylivieska-Raahen käräjäoikeus
 Hovioikeudenneuvos Anu Pogreboff, Rovaniemen hovioikeus
 Viskaali Laura Korhonen, Rovaniemen hovioikeus
 Lainkäyttönotarit Pirita Enbuska ja Päivi Niemi, Rovaniemen hovioikeus

1. TYÖRYHMÄN TEHTÄVÄ

Työryhmän tehtävänä oli selvittää kansainvälisiin tiedoksiantoihin liittyviä käytännön kysymyksiä sekä antaa suositukset yhteisistä menettelytavoista. Kohteena oli siviiliasioiden tiedoksiannot. Tässä muistiossa on keskiössä nimenomaan tiedoksiantamisen ns. lähettämisvaihe.

Työryhmän työskentely on toteutettu sähköpostiyhteydenpidoin. Puheenjohtaja on käynyt asiaa pääkohdittain läpi käräjätuomari Henna Luomaranta-Tuukkasen kanssa kahdessa palaverissa. Lisäksi puheenjohtaja on keskustellut asiasta oikeusministeriön oikeushoidon yksikön hallitussihteeri Maija Lepän kanssa.

2. SÄÄNNÖKSET JA OHJEISTUS

OK 11 luku 8 §

- jos tiedoksiannon vastaanottaja oleskelee ulkomailla ja hänen osoitteensa on tiedossa, eikä tiedoksiantoa ole 2 §:n mukaan uskottu asianosaisen huolehdittavaksi, tuomioistuimen tulee huolehtia tiedoksi annettavien asiakirjojen lähettämisestä siten kuin siitä on erikseen säädetty tai asianomaisen vieraan valtion kanssa sovittu.
 - ulkomailla oleskeluna ei pidetä aivan lyhytaikaista oleskelua, vaan esitöiden (HE 16/1990 vp s. 16) mukaan sellaisena pidetään useamman viikon tai kuukauden kestävää oleskelua
- tuomioistuimen on ilmoitettava se päivä, jona tiedoksianto on viimeistään toimitettava tai jona todistus tiedoksiannon vastaanottamisesta on viimeistään palautettava tuomioistuimelle
- kansainväliset järjestelyt eivät sovellu tapauksiin, joissa asianosaisen osoite on tuntematon
- ei ole mahdollista siirtää tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikan eli käytännössä osoitteen selvittämistä vastaanottavan valtion vastuulle

- olinpaikan selvittäminen kuuluu siviilijutussa sille asianosaiselle, jonka intressissä tiedoksianto tapahtuu (OK 5:2.2)
- kuulutustiedoksiantoon liittyvät kysymykset (OK 11:9, KKO 2001:46 ja KKO 2011:40) jäävät tämän muistion ulkopuolelle
- kuulutustiedoksianto on viimesijainen keino ja tulee kysymykseen ainoastaan silloin, kun ei ole käytössä mitään muuta tiedoksiantotapaa ja kun tuomioistuin on täysin vakuuttunut siitä, että tiedoksiannon vastaanottajan asuinpaikka on tuntematon (HE 16/1990 vp s. 17)
- ulkoasiainministeriön konsuliasioiden yksiköstä voi tiedustella, onko osoitetietoja ylipäätään mahdollista saada kyseisestä valtiosta
 - tästä on kuulutustiedoksiannon edellytyksiin liittyen hyvä pyytää kirjallinen lausunto sen osoittamiseksi, että osoitetietoja on ylipäänsä yritetty selvittää (KKO 2011:40)
- myös ne tapaukset, joissa ainoa yhteysosoite tiedoksiannon vastaanottajalle on sähköinen, rajataan ajan puutteen vuoksi muistion ulkopuolelle

Ohjeistus

- kansainvälisistä tiedoksiannoista on varsin kattavasti ohjeistusta Intrassa
 - sivustolta löytyy menettelytapoja koskevia ohjeita, linkkejä ja lomakkeita sekä ns. maataulukko
 - tämä muistio tukeutuu Intran aineistoon eikä sisällä itsenäisesti uusia menettelytapaohteja
- maataulukossa valtiot on jaoteltu neljään ryhmään sen perusteella, mikä kansainvälinen sopimus kulloinkin soveltuu:
 - A) Pohjoismaat
 - B) EU-valtiot
 - C) Haag 1965 -valtiot ja
 - D) muut valtiot
- oikeusministeriön kansainvälisen oikeudenhoidon yksiköstä saadun tiedon mukaan maataulukkoa pyritään päivittämään säännöllisesti

- kansainvälisiä tiedoksiantopyyntöjä lähetetään käräjäoikeuksista ulkomaille tiedoksiannettaviksi ja tiedoksiantotehtäviä myös vastaanotetaan ulkomailta
 - haastemiehille on tätä varten Intrassa oma ohjeistus
- haastemiehiä koskee myös muiden kuin oikeudenkäyntiasiakirjojen (esimerkiksi testamentit) tiedoksiantaminen
 - 1.10.2015 tullut voimaan laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (426/2015, HE 216/2014, LaVM 21/2014)
 - ennen 1.10.2015 mainittujen asiakirjojen tiedoksiantaminen kuului aluehallintovirastoille
- laki (426/2015) sisältää yleiset säännökset oikeusavun antamisesta ja pyytämisestä sekä näitä täydentäviä säännöksiä esimerkiksi asiakirjojen tiedoksiannosta
 - laki on toissijainen
 - sitä sovelletaan, jollei muusta laista, EU:n lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu
 - lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin edellä mainittuja täydentävästi

3. PERUSAJATUKSIA KANSAINVÄLISISTÄ TIEDOKSIANNOISTA

- a) Mihin valtioon tiedoksiantopyyntö on lähdessä?
- b) Mitä sopimusta/asetusta sovelletaan (Suomen lain rinnalla)
 - A) Pohjoismaat
 - B) EU-valtiot
 - C) Haag 1965 -valtiot ja
 - D) Muut valtiot
- c) Mistä tiedoksiannossa käytettävät asiakirjat löytyvät? Miten ne täytetään, mikäli niitä tarvitaan?

Tarvitaanko muuta kuin tiedoksiannettavat asiakirjat?

- aina ei tarvita muuta kuin ne varsinaiset asiakirjat, jotka annetaan tiedoksi
- erityisesti siinä tilanteessa, kun käytetään muuta kuin posti-tiedoksiantoa, tarvitaan lisäksi pakolliset lomakkeet ja asiakirjapohjat (kansalliset)

d) Kieli- ja käännösvaatimukset? Osoitteet?

- lähtökohtaisesti tiedoksiannettavien asiakirjojen kääntämisestä vastaa hakija
- tuomioistuimien vastaa oman asiakirjatuotantonsa kääntämisestä (haasteet, kutsut yms.)
- indispositiivisissa riita-asioissa on noudatettu soveltuvin osin rikosasioiden käännöskäytäntöä
- Intrassa sivulla Asiakirjapohjat eri kielillä löytyy yleisimmin käytetyt asiakirjapohjat eri kielillä (englanti, espanja, ranska, ruotsi, saksa, suomi, venäjä, viro)

e) Mitä reittiä asiakirjat lähetetään?

- postitse suoraan asianomaiselle henkilölle
- toimivaltaiselta viranomaiselta (käräjäoikeus) toimivaltaiselle viranomaiselle
- keskusviranomaisen kautta (ensin Suomen keskusviranomaiselle, joka lähettää eteenpäin)
- diplomaattitietä

f) Asiakirjojen valmistelu ja varsinainen lähettäminen

4. POHJOISMAAT

- Pohjoismainen sopimus oikeusavusta tiedoksiannon toimitamisesta ja todistelusta sekä Asetus (Pr 703 ja 704)
- sopimusta sovelletaan myös EU-valtioihin Ruotsiin ja Tanskaan

a) Postitiedoksianto

- sopimuksessa ei ole määräyksiä eikä sitä täydentävässä asetuksessa säännöksiä postitiedoksiannosta

- käytännössä kaikki muut paitsi Norja hyväksyvät suoran postitiedoksiannon

b) Viranomaisreitti

- tiedoksiantoja vastaanottavien Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin viranomaisten osoitetiedot löytyvät Intrasta
- tiedoksiantopyynnöksi riittää vapaamuotoinen saatekirje
- tiedoksiantopyyntö ja siihen liitettävä asiakirja on laadittava norjan, ruotsin tai tanskan kielellä
- Intrasta löytyy myös niin sanottu vihreä lomake, jota voi käyttää
- Tuomaksesta voi ottaa ruotsinkieliset asiakirjapohjat
- tiedoksi annettavaa asiakirjaa ei tarvitse kääntää, jos se on perusteltua oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen
 - > esimerkiksi jos vastaaja on Ruotsissa asuva suomenkielinen henkilö
- käännöksiä ei tarvita myöskään, jos vastaanottaja ottaa asiakirjan vastaan vapaaehtoisesti
- haastehakemuksen tehnyt asianosainen vastaa tiedoksiantopyynnön tekemisestä aiheutuvista kustannuksista sekä kääntämiskustannuksista

c) Keskusviranomaisen kautta

- mikäli tieto tiedoksiannon vastaanottavan henkilön osoitteesta puuttuu tai postitiedoksianto epäonnistuu, tiedoksiantopyyntö voidaan lähettää myös toisen pohjoismaan oikeusministeriölle

5. EU-VALTIOT

- Neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa (Euroopan unionin tiedoksiantoasetus, PrEU 702)
- soveltamisalaan kuuluvat Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska,

Romania, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta

- EU-valtioiden Ruotsin ja Tanskan osalta sovelletaan Pohjoismaista sopimusta
- kukin jäsenvaltio on ilmoittanut komissiolle hyväksymänsä tiedoksiantotavat
- nämä tiedot, viranomaisten yhteystiedot ja käytettävät lomakkeet sekä lomakkeiden kielivaatimukset löytyvät Euroopan oikeusportaalista <https://e-justice.europa.eu>
- Suomessa lähettävät viranomaiset ovat oikeudenkäyntiasiakirjojen osalta yleiset tuomioistuimet ja muiden kuin oikeudenkäyntiasiakirjon tiedoksiannossa haastemiehet
- käräjäoikeudet toimivat oikeusapupyynnön vastaanottavina viranomaisina
- Suomi hyväksyy postitiedoksiannon ja myös suoran tiedoksiannon
 - suora tiedoksianto tarkoittaa, että henkilö, jonka etua oikeudenkäynti koskee, lähettää tiedoksi annettavan asiakirjan suoraan tiedoksiantovaltion toimivaltaiselle viranomaiselle

a) Postitiedoksianto

- postitiedoksianto on tavallisin ja se on käytettävissä joskus ensisijaisena tiedoksiantokeinona ja joskus viranomaisreitin vaihtoehtona
- postitiedoksiannossa asiakirjat lähetetään postitse suoraan vastaanottajalle kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa käyttäen
- erillistä pyyntölomaketta ei tarvita, mutta asiakirjoihin on liitettävä tarvittaessa käännökset
- kääntämiskustannuksista vastaa asianosainen
- mikäli asiakirjoja ei ole käännetty, mukaan on liitettävä alla kerrottu kieltäytymislomake
- jos postitiedoksianto ei onnistu tai vastaanottajavaltio ei sitä salli, asiakirjat on lähetettävä viranomaisteitse

b) Viranomaisreitti

- toimivaltaisten viranomaisten osoitetiedot löytyvät Euroopan siviilioikeudellisesta Atlaksesta: <https://e-justice.europa.eu>

- tiedoksiannossa tulee käyttää vakiolomakkeita, jotka löytyvät Euroopan oikeusportaalista otsikolla ”Dynaamiset lomakkeet” osoitteessa: <https://e-justice.europa.eu>
 - F.1. Pyyntö asiakirja tiedoksiantamisesta
 - F.2. Vastaanottotodistus
 - F.3. Ilmoitus pyynnön ja asiakirjan palauttamisesta
 - F.4. Ilmoitus pyynnön ja asiakirjan lähettämisestä edelleen toimivaltaiselle vastaanottavalle viranomaiselle
 - F.5. Alueellisesti toimivaltaisen vastaanottavan viranomaisen lähettävälle viranomaiselle osoittama vastaanottoilmoitus
 - F.6. Todistus asiakirjojen tiedoksiannon toimittamisesta tai toimittamatta jättämisestä
 - F.7. Ilmoitus vastaanottajalle oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta asiakirjaa
- pyyntölomakkeesta (F.1.) selviää, miten tiedoksianto halutaan toimitettavaksi
- pääsääntöisesti tiedoksianto on toimitettava vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan
- meille tiedoksiantoon tulevat asiakirjat annetaan siis tiedoksi Suomen lain mukaisesti (OK 11 luku)
- lähettäjä voi pyytää muunkinlaista tiedoksiantomenettelyä, jota noudatetaan, mikäli se ei ole Suomen lainsäädännön vastaista
- pyyntölomakkeesta näkyy myös se, halutaanko tiedoksi annettavasta asiakirjasta toinen kappale palautettavaksi tiedoksiantotodistuksen kanssa lähettäjälle
- mahdollisista valokopioista ei käytännössä laskutettane
- Suomeen voi lähettää lomakkeita suomen, ruotsin ja englannin kielellä täytettynä
- ulkomaille lähtevien lomakkeiden täyttämässä muut valtiot hyväksyvät myös englanninkieliset lomakkeet, mutta Luxemburg vaatii ranskan- tai saksankieliset lomakkeet
- kunkin jäsenvaltion hyväksymät kielet löytyvät Oikeusportaalista

- Oikeusportaalin ohjelma kääntää täytetyn lomakepohjan halutulle kielelle: https://e-justice.europa.eu/content_serving_documents_forms-269-fi.do
- tiedoksiannettavia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti tarvitse kääntää
- kääntämiskustannuksista vastaa asianosainen
- mikäli asiakirjoja ei ole käännetty, vastaanottaja saa kieltäytyä vastaanottamasta niitä (5 artikla):
 - a) Suomessa, jos asiakirjoja ei ole käännetty suomeksi tai ruotsiksi tai
 - b) niitä ei ole laadittu sillä kielellä, jota vastaanottaja ymmärtää
- myös yritykset voivat kieltäytyä näillä perusteilla vastaanottamasta tiedoksiantoja
- kieltäytyminen voi tapahtua heti tiedoksiannon yhteydessä tai palauttamalla asiakirjat viikon kuluessa haastemiehelle (8 artikla)
- mikäli on käytetty postitiedoksiantoja eikä asiakirjojen käännöksiä ole, tiedoksiantopyyntöön on liitettävä kyseinen vakiolomake (F.7.) kieltäytymismahdollisuudesta

Erityisesti haastemiehiä koskeva osa

- kun haastemies saa käsiinsä EU-tiedoksiannon, ensimmäinen tehtävä on lähettää nopeinta mahdollista lähetystapaa käyttäen ilmoitus asiakirjojen vastaanottamisesta seitsemän (7) päivän kuluessa tiedoksiannon lähettäneelle ulkomaan viranomaiselle (F.2.)
- jos asiakirjoja ei voida antaa tiedoksi siellä, jonne ne ovat saapuneet ja ne joudutaan palauttamaan lähettäjälle tai siirtämään muun käräjäoikeuden haastemiehelle, käytetään lomakkeita F.3. tai F.4.
- tiedoksianto on toimitettava mahdollisimman pian ja joka tapauksessa kuukauden kuluessa siitä, kun vastaanottava viranomainen on vastaanottanut asiakirjan (7 artikla)
- tiedoksiantotodistus on laadittava pyynnön lähettäneen

valtion virallisella kielellä tai jollakin sen virallisista kielistä taikka muulla sellaisella kielellä, jonka pyynnön lähettänyt jäsenvaltio on ilmoittanut voivansa hyväksyä (10 artikla)

- jos tiedoksiannon vastaanottaja on suomalainen, hänelle annetaan suomenkielinen tiedoksiantotodistus, joka tulostetaan Oikeusportaalista
- jos asiakirjoista selviää, että tiedoksiannon vastaanottaja on esimerkiksi lähettäjävaltion kansalainen, on käytettävä lähettäjävaltion kieltä ja tulostettava kahtena kappaleena lähettäjävaltion kielelle käännetty tiedoksiantotodistus
 - > molemmat täytetään lopullisesti tiedoksiannon yhteydessä
- jos tiedoksiannon vastaanottaja on suomenkielinen ja asiakirjat on palautettava esimerkiksi ranskalaiselle viranomaiselle, täytyy täyttää kyseinen lomake samanlaisena kahteen kertaan
 - > toinen ranskaksi käännettynä ja toinen suomeksi ja tulostetaan kumpikin
- yhteisöjen osalta on hankittava asianomaisen rekisterin ote, josta voidaan nähdä yhteisön edustaja, jolle tiedoksianto voidaan toimittaa
- haastemiehen on edellä todetusti tiedoksiannon yhteydessä ilmoitettava vastaanottajalle kieltäytymismahdollisuudesta vakiolomakkeella (F.7.)
- tiedoksiantotodistukseen (F.6. kohta 12.3) on merkittävä, että ilmoitus on tehty
- lomake on tulostettava etukäteen ja luovutettava tiedoksiannon yhteydessä
- jos vastaanottaja kieltäytyy asiakirjojen kielen perusteella, tästä on ilmoitettava välittömästi tiedoksiannon lähettäneelle viranomaiselle vakiolomakkeella (F.6. Estetodistus)
- pyynnön lähettänyt ulkomaan viranomainen harkitsee jatkotoimet

- kun tiedoksianto on tapahtunut, pyynnön tehneelle viranomaiselle lähetetään tiedoksiantotodistus tai lomake tiedoksiannon epäonnistumisesta (F.6.)
- lomakkeelle merkitään tiedoksiantopäivä ja osoite, johon tiedoksianto toimitettiin
- siinä tilanteessa, kun vastaanottajalla on oikeus kieltäytyä asiakirjojen vastaanottamisesta eikä hän ole ilmoittanut siitä tiedoksiannon yhteydessä, hänen lopullista ratkaisuaan on odotettava viikko
 - > vasta sitten, kun lomake on valmis lähetettäväksi, voidaan merkitä todistuksen laatimispäivä, joka on eri kuin tiedoksiantopäivä
- tiedoksiantopäivämäärä määräytyy vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaan (9 artikla)

Mahdollinen maksu

- useat valtiot perivät asiakirjojen tiedoksiannosta maksun
- lasku lähetetään palvelukeskukseen
 - > tästä on erillinen ohje Intrassa

6. HAAG 1965 -VALTIOT

- Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus, Haag 1965 ja asetukset mainitun yleissopimuksen voimaansaattamisesta (701/1969, Pr 714)
- sopimuksen piiriin kuuluvat muun muassa Australia, Egypti, Intia, Kanada, Kiina, Sveitsi, Turkki, Venäjä, Venezuela ja Yhdysvallat

a) Postitiedoksianto

- postitiedoksiantoa voi käyttää, mikäli kyseinen valtio ei ole tehnyt varaumaa sopimuksen 10 artiklan a kohtaan
- tämän voi tarkistaa Intrassa olevan linkin (alla oleva linkki) kautta. Linkistä avautuu taulukko, jossa varaukset näkyvät sarakkeessa ”Res/D/N” (Reservations / declarations / notifications)

http://www.hcch.net/index_en.php?act

Kun mainitussa sarakkeessa olevaa kirjainta klikkaa, avautuu näkymä, jossa näkyy tarkemmin kyseisen valtion tekemät varaukset. Tässä näkymässä on otsikko ”(Click here for the Central Authority designated by....”, jota klikkaamalla pääsee lukemaan tarkemmin, mitä 10 artiklaa koskeva varaus pitää sisällään. Tästä löytyy siis tieto, onko postitiedoksianto sallittu vai ei.

Esimerkiksi

- postitiedoksianto ei ole mahdollinen: Egypti, Kiina, Sveitsi, Turkki, Ukraina, Venezuela ja Venäjä
- postitiedoksianto on mahdollinen: Australia, Kanada ja Yhdysvallat

- aina postitiedoksianto tai edes sen kokeileminen ei ole tarkoituksenmukaista, mikä on harkittava kussakin tapauksessa erikseen
- mikäli postitiedoksianto ei onnistu, tiedoksianto tapahtuu keskusviranomaisen eli oikeusministeriön kautta

- lomakkeita ei käytetä, mutta asiakirjoihin liitetään tarvittaessa käännökset
- vastaanottaja voi kieltäytyä ottamasta vastaan vieraskielistä asiakirjaa

b) Keskusviranomaisen kautta

- Suomessa keskusviranomaisena oikeusministeriö, joka lähettää tiedoksiantopyynnön sopimusvaltion keskusviranomaiselle
- vastaus palautetaan suoraan tuomioistuimelle
- oikeusministeriön kansainväliseen yksikköön on lähetettävä kahtena kappaleena: pyyntölomake, tiedoksiannettavat asiakirjat ja käännökset tarvittaessa sekä maksukuitti (Yhdysvallat) tai shekki (Kanada)

- lomakkeet löytyvät Intrasta
 - Tiedoksiantopyyntölomake eli Request & Summary (englanninkielinen)
 - Venäjälle: kolmikielinen lomake ”venäjä-englanti-ranska”
 - Ukrainaan: kolmikielinen lomake ”ukraina-englanti-ranska”
- useat sopimusvaltiot ovat sopimuksen artiklan 5 nojalla ilmoittaneet vaativansa asiakirjoista käännökset
- varauma on tarkistettava (Res/D/N, artikla 5) samalla tavalla kuin edellä on kerrottu
- hakija / asianosainen vastaa käännöksistä
- Yhdysvalloissa tiedoksiannon suorittaa yksityinen taho
- maksu on suoritettava etukäteen
 - > kopio tilisiirrosta on liitettävä tiedoksiannettavien asiakirjojen mukaan (ohje Intrassa)
- Kanadan kohdalla menettely on samansuuntainen (ohje Intrassa)

7. EI SOPIMUSTA, DIPLOMAATTITIE

- sopimusperusta ja valtiot, jotka ovat kyseessä, löytyvät Intrasta esimerkiksi Kuuba, Vietnam, Thaimaa
 - on hyvä tiedostaa ja varautua siihen, että kyseessä voi olla valtioita, joihin tiedoksianto ei lopulta onnistu tai kestää kauan
 - ulkoasiainministeriöön on tähän liittyen sekä myös muutoin hyvä olla yhteydessä jo etukäteen
- kuten Intrassa on todettu, yleensä tarvitaan alkuperäiset asiakirjat ja niiden viralliset käännökset vastaanottavan valtion kielelle sekä vapaamuotoinen pyyntö ulkoasiainministeriölle
- asiakirjat lähetetään kahtena samanlaisena kappaleena ulkoasiainministeriön kirjaamoon
- tiedoksiantotodistus käännöksineen on hyvä laittaa mukaan

- asiakirjoihin liitetään lisäksi niin sanottu vastavuoroisuuskirje (löytyy Intrasta)
- asiakirjat palautuvat tiedoksiannon tapahduttua tai epäonnistuttua
- ulkoasiainministeriö perii tiedoksiannosta toimitusmaksun (Intrassa) ja mahdolliset paikalliskulut
- toimitusmaksua ei peritä, jos hakijalle on myönnetty oikeusapua
 - > oikeusavusta mainittava saatteessa
- lisätietoa ulkoasiainministeriöstä

